

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND

Eraõiguse instituut
Tsiviilõiguse õppetool

Markus Voldemar Jakobsoo

**KOKKULEPPELISE KINDLUSTUSVÄÄRTUSE TÄHENDUS
KAHJUKINDLUSTUSES**

Magistritöö

Juhendaja: *dr. iur.* Janno Lahe

Tartu 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. PEATÜKK – Kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemus	9
1.1. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõiste	9
1.2. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärk	16
1.3. Kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingu sõlmimine.....	19
2. PEATÜKK – Kokkuleppeline kindlustusväärtus ehitise kindlustamise korral.....	26
2.1. Ehitise üldine kindlustusväärtus	26
2.2. Ehitise taastamise maksumuse hüvitamine.....	28
3. PEATÜKK – Piirangud kindlustusväärtuse kokkuleppelisele määramisele.....	36
3.1. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse oluline erinevus tegelikust kindlustusväärtusest	36
3.2. Kindlustusandja kohustus hüvitada tegelikult tekkinud kahju.....	45
3.3. Kokkuleppelist kindlustusväärtust piiravad või välistavad elemendid	50
3.4. Saamata jäänud tulu kindlustamise keeld ja kasu teenimise keeld kui kokkuleppelise kindlustusväärtuse piirangud	55
KOKKUVÕTE	60
The Meaning of Agreed Value in Indemnity Insurance	65
KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU	71
Kasutatud kirjandus	72
Kasutatud normatiivmaterjal.....	73
Kasutatud kohtupraktika	74

SISSEJUHATUS

Kahjukindlustuslepingute sõlmimine, rakendamine ja kasutamine on alati seotud teatud kindlate kindlustusõiguse põhimõistete ja definitsioonidega nagu kindlustushuvi, kindlustussumma, kindlustusväärtus, üle- ja alakindlustus, mitmekordne ja kaaskindlustus ja mitmed teised, mis määravad suuresti ära konkreetse kahjukindlustuslepingu sisu ja tingimused. Kui enamike nimetatud põhimõistete rakendamisega tavaliselt probleeme ei teki, siis leidub ka selliseid kahjukindlustuse institute, millega kaasnevad sagedased arusaamatused, segadus ja vaidlused. Üheks taoliseks vägagi vastuoluliseks kahjukindlustuslepingutes kasutatavaks elemendiks on kokkuleppeline kindlustusväärtus. Need vastuolud tulenevad suuresti asjaolust, et kokkuleppeline kindlustusväärtus on Eesti võlaõigusseaduses¹ (edaspidi ka VÕS) reguleeritud võrdlemisi ulatuslikult. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse paragrahv koosneb neljast lõikest, sisaldades üldsätet, keeldu ja erandit kokkuleppelisest kindlustusväärtusest ning eraldi regulatsiooni ehitiste kindlustusväärtuses kokkuleppimiseks, olles nii pigem keerulise sisuga säte. See kõik tingib sageli kindlustusandja ja kindlustusvõtja erineva arusaama ja tõlgenduse kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioonist, mis viibki vastuolude ja vaidlusteni. Selliste vastuolude analüüsimiseks, hindamiseks ning võrdlemiseks ja võimalike lahenduste väljapakkumiseks ongi käesoleva magistritöö teemaks valitud kokkuleppeline kindlustusväärtus.

Eelnevast tulenevalt on käesoleva töö eesmärgiks leida vastus küsimusele, kas kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon Eesti õiguskorras on tema praegusel kujul õigustatud ning kas see regulatsioon toimib efektiivselt ja õiglaselt. Selle täpsemaks ja põhjalikumaks hindamiseks on vaja leida vastus mitmetele alaküsimustele kokkuleppelise kindlustusväärtuse erinevatelt külgedelt. Kõigepealt on vaja välja selgitada, mida täpselt defineeritakse kokkuleppelise kindlustusväärtusena ning mis on need eesmärgid ja põhimõtted, mis annavad kokkuleppelisele kindlustusväärtusele tema eesmärgipärase olemuse. Edasi tuleb selgeks teha, mis sisuliselt tähendab kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse oluline erinevus, millal ja mis tingimustel see rakendamisele tuleb ning mida see nii kindlustusandjale kui kindlustusvõtjale tähendada võib. Antud osas tuleb hinnata ka VÕS §-s 477 sisalduvat kindlustusandja vastutuse piirangu sätet, mis tekitab normikonflikti kokkuleppelise kindlustusväärtusega. Samuti on kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni

---

¹ Võlaõigusseadus. 26.09.2001 – RT I 2001, 81, 487 ... RT I 29.11.2013, 4.

põhjendatuse uurimisel vaja tähelepanu pöörata kokkuleppelisele kindlustusväärtusele kui ehitise taastamise maksumusele ehitise kindlustamisel, mispuhul tekivad eelkõige probleemid taastatava ehitise amortisatsiooni ja vanuse arvestamisega. Edasi, kuivõrd osapoolte eelnev kokkulepe kindlustusväärtuse osas eeldab ülimat vastastikust ausust ja head tahet, siis tuleb käsitleda ka Eesti õiguskorra vastavat vajalikku eriregulatsiooni kindlustusandjate kaitseks pettuse, teadliku eksitamise ja valeandmete esitamise vastu ning nimetatud mõjutuste potentsiaalset toimet kokkuleppelisele kindlustusväärtusele ning seda sisaldavatele kahjukindlustuslepingutele. Samuti on üritatud vastust leida saamata jäänud tulu kindlustamise ning kasumi teenimise piirangute põhjendatusele kokkuleppelise kindlustusväärtuse kasutamisel. Kõige eelnevaga paralleelselt on analüüsitud kindlustuslepingu osapoolte huvide kaitse tasakaalu kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramise olukorras ning hinnatud, kas see huvide kaitse on seadusest tulenevalt kallutatud ühe osapoole kasuks ning kas selline laiem huvide kaitse on õigustatud ja seaduslik. Eelnevalt kirjeldatud probleemide ringi lahates üritabki autor jõuda selguseni, kas kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon Eesti võlaõigusseaduses on õigustatud ning kas see toimib efektiivselt ja õiglaselt või on vaja praegust sätestust mingil viisil täpsustada, muuta või parandada.

Antud teema aktuaalsus tuleneb sellest, et kuigi kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepinguid ei sõlmita ehk nii palju, kui tavapäraseid kahjukindlustuslepinguid, on aastast aastasse kohtutesse jõudnud järjest rohkem vaidlusi kokkuleppelise kindlustusväärtuse teemal ning järjest enam on hakanud sellised vaidlused jõudma ka Riigikohtuni. Veelgi enam, kohtuteni jõudvad kokkuleppelise kindlustusväärtuse vaidlused puudutavad kõige sagedamini ehitise kindlustamist ning kindlustusväärtust, mis tähendab, et kohtuvaidlused käivad tihti miljonitesse eurodesse küündivate summade üle. Arvestades selliste kohtuasjade väga suurt hinda, nende hulga märgatavat suurenemist viimastel aastatel ning rohkeid vastakaid arusaamu ja tõlgendusi kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni osas, tuleb kokkuleppelise kindlustusväärtuse küsimuse põhjalikumat hindamist pidada kindlasti oluliseks ning uurimist vajavaks teemaks. Sellest hoolimata ei ole Eestis senimaani avaldatud põhjalikumaid kokkuleppelist kindlustusväärtust käsitlevaid publikatsioone, uurimusi, bakalaureuse-, magistri- või doktoritöid ega muid õigusteoreetilisi kirjutisi. Seega võib väita, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse teema on kindlasti akuutne ning senise detailsema õiguslase käsitlemise puudumise tõttu on antud kahjukindlustuse instituudi sügavam uurimine põhjendatud.

Käesoleva magistritöö puhul on tegu eelkõige teoreetilise käsitlusega kokkuleppelisest kindlustusväärtusest. Uurimisel on lähtutud Eesti siseriiklikust kindlustusõiguse regulatsioonist, mida on võrreldud nii Euroopa Liidu vastava õigusega, teiste Kontinentaal-Euroopa riikide õigussüsteemidega kui ka Ühendkuningriikide² kui angloameerika õigusega. Kuigi neist viimane esindab olemuselt hoopis erinevat õiguskoolkonda, on võrdlus Suurbritannia kindlustusõigusega põhjendatud, kuna esiteks on Mandri-Euroopa ja angloameerika õiguskordades kindlustusõiguse põhialused ja fundamentaalsed printsiibid samad, mistõttu on ka nendevaheline võrdlus võimalik ning teiseks pakub kahe erineva õigussüsteemi kõrvutus oluliselt laiemapõhjalisema ja ülevaatlikuma pildi kokkuleppelise kindlustusväärtuse võimalikest lahendustest, kui oleks võimalik ainult ühe õigussüsteemisest võrdlust kasutades. Teistest Kontinentaal-Euroopa õigussüsteemi riikidest on võrdlusena kasutatud Saksamaa, Taani ja ka Belgia vastavaid kindlustusõiguse alaseid regulatsioone. Eelkõige on tähelepanu pööratud siiski Saksamaa süsteemile, kuna Eesti võlaõigus, sealhulgas kindlustusõigus ja kokkuleppelise kindlustusväärtuse instituut baseeruvad suures osas just nimelt Saksamaa õigusel. Seejuures jõustus Saksamaal 2008. aastal uus kindlustusõiguse üldsätted ja kindlustuslepinguid reguleeriv *Gesetz über den Versicherungsvertrag*³ (edaspidi ka VVG), mis sisaldab võrreldes vana, Eesti tänasele kindlustusõigusele eeskujuks olnud korraga olulisi, põhimõttelise tähendusega muudatusi, mistõttu on käesolevas töös kasutatud nii uut kui ka vana VVG redaktsiooni.

Euroopa Liidu tasandil seevastu puudub tänase päeva seisuga ühtne ja ühene kindlustusõiguse alane regulatsioon. Ühendus on oma seadusandlusega küll püüdnud reguleerida nii kindlustusjärelvalve valdkonda, luues ühtse litsentseerimissüsteemi, ning ühtlustanud ning harmoniseerinud osaliselt kollisiooninormide ja kohtualluvuse küsimuse, mis on reguleeritud Brüssel I Määruse,⁴ Rooma Konventsiooni⁵ ning Teise Kahjukindlustuse Direktiivi⁶ ja

---

² Käesolevas magistritöös on Ühendkuningriikide õigusest rääkides silmas peetud Inglismaal ja Walesis kasutatavat tavaõiguse osaks olevat Inglise õigust.

³ Gesetz über den Versicherungsvertrag (VVG). 23.11.2007 – BGBl. I S. 2631. Internetis kättesaadav: http://www.gesetze-im-internet.de/vvg_2008/index.html, 27.04.2014.

⁴ Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Brüssel I määrus). Internetis kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001R0044&from=et>, 27.04.2014.

⁵ Lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsioon 80/934/ECC (Rooma konventsioon). Internetis kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:41980A0934&from=EN>, 27.04.2014.

⁶ Second Council Directive 88/357/EEC of 22 June 1988 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance and laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending Directive 73/239/EEC. Internetis

Kolmanda Kahjukindlustuse Direktiiviga,⁷ kuid neist pingutustest hoolimata ei ole õnnestunud ühtlustada ja ühendada Euroopa Liidu kindlustuse siseturgu. Just sellest eesmärgist motiveerituna on tänaseks päevaks koostatud Euroopa Kindlustuslepinguõiguse Printsiibid⁸ (*Principles of European Insurance Contract Law*, edaspidi ka PEICL), et ümber korrigeerida Euroopa kindlustusõigust ning taaskäivitada ühendamisprotsess.⁹ Erinevad Euroopa Liidu institutsioonid on korduvalt üles näidanud soovi kasutada tulevase ühtse Euroopa kindlustuslepingu õiguse eelnõuna just nimelt PEICL-t.¹⁰ Kuivõrd Euroopa Liidu seadusandjad näevad Euroopa Liidu ühtse kindlustusõiguse tulevikuna PEICL-t, on ka Euroopa Liidu regulatsiooni võrreldes põhjust rääkida just nimelt sellest aktist. PEICL-i reguleerimisala hõlmab kõiki kindlustustüüpe, väljaarvatud edasikindlustust ning tänaseks päevaks on PEICL-it koostav tunnustatud kindlustusõiguse spetsialistidest koosnev projektirühm valmis kirjutanud kindlustusõiguse üldosa puudutava regulatsiooni, mis hõlmab muu hulgas ka kahjukindlustust ja kokkuleppelise kindlustusväärtuse sätestust. Sellest tulenevalt on autor käesolevas töös Euroopa Liidu kindlustusõigusest ja kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioonist rääkides keskendunud just PEICL-le.

Eesti siseriikliku kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni uurides ja analüüsides ning seda teiste õiguskordadega võrreldes on antud töös kasutatud erinevate riikide asjakohaseid õigusakte, alusallikateks on seejuures otseloomulikult Eesti võlaõigusseadus ning selle kommentaarid ning Saksamaa VVG ja VVG kommentaarid. Autor peab siinjuures oluliseks välja tuua, et kokkuleppelist kindlustusväärtust puudutav õiguserialane kirjandus on ääretult minimaalne ning sellest eestikeelse kirjanduse moodustab veel väiksem osa. Kättesaadava erialase kirjanduse suure piiratuse tõttu on käesolevas töös kasutatud ka kogu võimalikku vastavat kirjandust, artikleid ning muid võimalikke publikatsioone. Eelnevast tulenevalt on ka valdav osa kasutatud teoreetilisest õiguskirjandusest ingliskeelne ning kasutatud eestikeelne kokkuleppelise kindlustusväärtuse alane materjal piirdub paari teosega. Lisaks on käesoleva

---

kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31988L0357:EN:HTML>, 27.04.2014.

⁷ Third Council Directive 92/49/EEC of 18 June 1992 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life insurance and amending Directives 73/239/EEC and 88/357/EEC. Internetis kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0049:EN:HTML>, 27.04.2014.

⁸ Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). Common Frame of Reference. Chapter III, Section IX, *Insurance Contract*. 01.08.2009. Internetis kättesaadav: <http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/restatement/sprachfassungen/peicl-en.pdf>, 27.04.2014.

⁹ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) München: Sellier, 2009, II.

¹⁰ H. Heiss. Proportionality in the New German Insurance Contract Act 2008. Erasmus Law Review, January 2013, Volume 5, Issue 2, lk 113. Internetis kättesaadav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2209758, 27.04.2014.

töö on autor kasutanud kõiki asjakohaseid Riigikohtu lahendeid, samuti paari temaatilist ringkonnakohtu otsust ning Ühendkuningriikide olulisemat kohtupraktikat.

Tulenevalt eelpool mainitud käesoleva töö peamisest uurimisküsimusest, probleemide ringist ning töö eesmärgist, on käesolev magistritöö struktuurselt jaotatud kolmeks peatükiks. Esimene peatükk analüüsib kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemusest, eelkõige on keskendunud võrdlusriikide ja –süsteemide kõrvutamisele Eesti regulatsiooniga, millega on välja toodud olulised erisused või sarnasused, mis mängivad rolli kokkuleppelise kindlustusväärtuse rakendamisel. Rääkides seejuures Ühendkuningriikide õigussüsteemi regulatsioonist, tuleneb sealsetest kohtulahenditest ka mitmeid teisi põhimõtteid, mis ei seonu küll ainuüksi kokkuleppelise kindlustusväärtusega, kuid on kokkuleppelisest kindlustusväärtusest rääkides määrava ja põhimõttelise tähtsusega, mistõttu on käesoleva töö autor pidanud vajalikuks esimese peatüki all ka need välja tuua.

Teine peatükk keskendub kokkuleppelisele kindlustusväärtusele ehitise kindlustamise korral, milles on analüüsitud ehitise kokkuleppelise kindlustusväärtuse kui ehitise taastamise maksumusega kaasnevaid probleeme, nagu ehitise amortisatsiooni ja vanuse arvestamine, kindlustusandja vastutuse piirang ning antud regulatsiooni rakendamisega kaasnev problemaatika. Küll aga ei ole autor antud töö teemast ja eesmärgist tulenevalt käsitlenud tõendamisküsimust ehitise taastamisväärtuse osas.

Viimases, kolmandas peatükis on hinnatud piiranguid kindlustusväärtuse kokkuleppelisele määramisele. Peamiselt on uuritud kokkuleppelise kindlustusväärtuse olulist erinevust tegelikust kindlustusväärtusest ning kindlustusandja vastutuse piirangut kindlustusjuhtumi toimumisel, nende konkureerivate sätete omavahelist suhestust ning taolise olukorra tagajärgi ning erandeid. Samuti on käsitletud kokkuleppelise kindlustusväärtuse kasutamist välistavaid elemente nagu pettust, kindlustusvõtjapoolset teadlikku eksitamist, valeandmete esitamist ning on hinnatud kindlustusandja kaitset taoliste mõjutuste vastu. Ning viimasena on autor uurinud kokkuleppelise kindlustusväärtuse piiranguid, mis tulenevad kindlustusvõtjale kasu teenimise ning saamata jäänud tulu kindlustamise keeldudest.

Magistritöö uurimisprobleemi lahendamiseks ning seatud eesmärkide saavutamiseks on autor käesolevas töös kasutanud peamiselt analüüsivat-võrdlevat meetodit: võrreldud on Eesti

siseriikliku regulatsiooni, teoreetilise õiguslase kirjanduse seisukohti ja kohtupraktikat teiste, peamiselt Saksamaa ja Suurbritannia regulatsioonide, teooria ja kohtupraktikaga ning Euroopa Liidu vastava regulatsiooniga PEICL-i näol. Võrdluse teel saadud tulemusi analüüsides on autor hinnanud Eesti kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni mõjusid, praeguse regulatsiooni puudujääke ning võimalikke alternatiivseid võimalusi kokkuleppelise kindlustusväärtuse määratlemiseks, mille abil on otsitud vastuseid käesoleva magistritöö uurimisprobleemile ja -küsimustele.

1. PEATÜKK – Kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemus

1.1. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõiste

Kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon Eesti õiguses tuleneb VÕS §-st 480, mille lõige 1 näeb ette, et kindlustusväärtuse võib kokkuleppel määrata eelnevalt kindla summana (kokkuleppeline kindlustusväärtus). Nimetatud paragrahvis on sätestatud kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramise tingimused.¹¹ Olemuselt on kokkuleppeline kindlustusväärtus kui tavapärase kindlustusväärtuse erand. Kindlustusväärtuse mõiste tuleneb VÕS § 479 lg-st 1, mis sätestab, et kindlustusväärtus on kindlustushuvi väärtus kindlustusjuhtumi toimumise ajal. Sellest hoolimata on kindlustusväärtust võimalik ja vajalik hinnata ka enne kindlustusjuhtumi toimumist ehk kogu kindlustuslepingu kestel.¹² See on vajalik vältimaks üle- või alakindlustust. Teine variant on leppida kindlustusväärtuses kokku enne kindlustusjuhtumi toimumist ehk määrata kokkuleppeline kindlustusväärtus. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramine tähendab sisuliselt seda, et kindlustusjuhtumi toimumisel võib kindlustusandja olla kohustatud maksma hüvitist nii suuremas kui ka väiksemas summas kui on tegelikult tekkinud kahju.¹³ Taolisel juhul ei ole vaja eraldi tuvastada üle- või alakindlustuse olemasolu, samuti võib kokkuleppeline kindlustusväärtus olla sama suur, kui on tegelik kindlustusväärtus.¹⁴ Kokkuleppelise kindlustusväärtuse ja tegeliku kindlustusväärtuse kokkulangemine on aga pigem erandlik olukord ning sellisel juhul probleeme üldiselt ei teki. Vaidlusi tekitavadki eelkõige olukorrad, kus kokkuleppeline kindlustusväärtus erineb tegelikust kindlustusväärtusest.

Ka enamike Euroopa Liidu liikmesriikide õigussüsteemid lubavad selgesõnaliselt määrata kindlustuslepingutes kindlustusväärtuse eelnevalt kindla summana¹⁵ ehk määrata kokkuleppeline kindlustusväärtus. Meie õiguskorraale kõige sarnasem kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramine tuleneb ilmselt Saksamaa VVG §-st 76, mille esimene lause

¹¹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.1.

¹² J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura, 2007, lk 112.

¹³ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.1.

¹⁴ Samas.

¹⁵ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) München: Sellier, 2009, art. 8:101, N2.

näeb ette, et kindlustusväärtuse võib kindlaks määrata kindla summa (kokkuleppeline kindlustusväärtus) kokkuleppimise teel. Kuivõrd Eesti võlaõigusseaduse eeskujuks on olnud Saksamaa VVG, on ka Saksamaa ja Eesti kokkuleppelise kindlustusväärtuse definitsioonid praktiliselt identsed. Nagu nähtub sätte asukohast VVG-s, kehtib kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon Saksa õiguses üldsättena kahjukindlustuses, seega ka kõige üldisemalt levinud varakindlustustes.¹⁶ Saksa regulatsioon rõhutab, et kindlustusväärtuse kokkulepe omab siduvat toimet nii kindlustuslepingu osapooltele, kuid kolmanda isiku kasuks sõlmitud kindlustuslepingute puhul ka soodustatud isikule.¹⁷ Sellist tingimust Eesti võlaõigusseadusest eraldiseisvalt ei leia, kuid selline siduv toime peaks analoogselt toimima ka Eesti õiguskorras. Nimetatud siduv toime kehtib nii algselt määratud kindlustusväärtuse ehk kokkuleppelise kindlustusväärtuse kohta kui ka kindlustusjuhtumi toimumise aja kohta ja kehtib seejuures kogu kindlustussuhte eksisteerimise ajal ning vabastab kindlustusvõtja (ja seeläbi ka soodustatud isiku) kindlustusväärtuse tõendamise kohustusest.¹⁸ Seega on Saksamaa kindlustusõiguse kokkuleppelise kindlustusväärtuse määratlus väga lähedane Eesti omale.¹⁹

Viimasena tasub siinkohal välja tuua Saksa kokkuleppelise kindlustusväärtuse sätte dispositiivsuse, mis erineb teatud määral Eesti kokkuleppelise kindlustusväärtuse dispositiivsusest. VVG § 76 on Saksa õiguse kohaselt dispositiivne, mis võimaldab muu hulgas kokku leppida tegeliku ja kokkuleppelise kindlustusväärtuse erinevuse hindamise aluseks olevas ajahetkes või sõlmida kokkuleppeid võimaliku olulise kõrvalekalde protsentuaalse suuruse kohta.²⁰ Samas sätestavad Eesti VÕS kommentaarid, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon on dispositiivne selles osas, et pooltel on võimalik kindlustusväärtus kokkuleppeliselt määrata või seda mitte teha, kuid lõikeid 2 ja 3 tuleks

---

¹⁶ Beck-Online, die Datenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, A III. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVV.G.VVG.p76.glA.glIII.htm, 27.04.2014.

¹⁷ Samas, C I.

¹⁸ Samas.

¹⁹ Üks põhimõttelisem erinevus siiski esineb, mis on seotud ka kokkuleppelise kindlustusväärtusega. Kuni 2008. aastani kehtis Saksamaa kindlustusõiguses Eesti õiguskorrale tänini omane nn *kõik-või-mitte-midagi* printsiip, mille alusel võis kindlustusandja teatud olukordades täielikult vabaneda endapoolsest kohustuse täitmisest. Kuigi eksisteeris ka kohustusi, mille kindlustusvõtjapoolne rikkumine tõi kaasa kindlustusandja õiguse väljamaksmisele kuuluvat kindlustushüvitist üksnes vähendada, rakendus enamasti siiski *kõik-või-mitte-midagi* lähenemine. 2008. aastal vastuvõetud uues VVG-s sisaldub uus progressiivsem lähenemine kindlustusandja kohustusest vabastamisele proportsionaalsuse põhimõtte näol, mille alusel võib kindlustusandja kõigest vähendada väljamakstavat kahjuhüvitist proportsionaalselt kohustust rikkunud kindlustusvõtja süü astmele. See kehtib ka kokkuleppelise kindlustusväärtuse puhul. Kuidas konkreetsel juhtumil määratleda süü astet ning kindlustushüvitise vähendamise ulatust, jääb kohtupraktika otsustada.

²⁰ H. Baumann, R. M. Beckmann, K. Johannsen. R. Johannsen. Bruck/Möller Grosskommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, 9 Auflage, 3 Band. Berlin: De Gruyter, 2009, § 76, komm. 68.

sätete olemusest tulenevalt pidada siiski imperatiivseteks, kuivõrd nendest kõrvalekaldumine võib moonutada kindlustuslepingu olemust.²¹ Sellest tuleneb, et võlaõigusseaduse kommentaaride tõlgenduse kohaselt on piiratud osapoolte võimalust määrata kokkuleppelisest kindlustusväärtusest kõrvale kaldumise oluline erinevus näiteks teatud protsendina. Selline imperatiivne tõlgendamine on esiteks vastuolus üldise lepinguvabaduse põhimõttega, kuid veelgi olulisemalt võib põhjustada tõlgenduslikke vaidlusi, mida annaks just selliste kokkulepetega vältida. Isegi kui pidada VÕS § 480 lg-s 2 nimetatud keeldu loogiliselt mõistetavaks, siis käesoleva töö autori jaoks jääb suures osas arusaamatuks VÕS § 480 lg 3 täielik imperatiivsus. Autor nõustub võlaõigusseaduse kommentaarides esitatud seisukohaga, et tegeliku ja kokkuleppelise kindlustusväärtuse olulise erinevuse reeglist kõrvalekaldumine võib ühe arusaama järgi moonutada kindlustuslepingu olemust, kuid kõnealusest sättest osaline kõrvalekaldumine kas või mainitud olulise erinevuse protsentuaalse suuruse osas võiks antud töö autori hinnangul olla siiski aktsepteeritav. Ei saaks väita, et kõnealuse sätte osaline dispositiivsus taolise olulise erinevuse protsentuaalse kokkuleppe lubamise läbi moonutaks kindlustuslepingu olemust, kuna tegeliku ja kokkuleppelise kindlustusväärtuse olulise erinevuse reegel jääks endiselt kehtima, kuid osapooltel oleks võimalik kindlustuslepingus antud reegli konkreetset rakendustingimused vastavalt vajadusele ära määratleda. Ning arvestades kokkuleppelisele kindlustusväärtusele seatud eesmärgi,²² aitaks juba ainult olulise erinevuse protsendi määramise lubamine osapooltel vältida sellekohaseid vaidlusi ning üldiseid kindlustuslepingust tõusetuvaid probleeme ja küsimusi.

Suurbritannia õigussüsteemi kui angloameerika õigussüsteemi iseloomustab valdav pretsedendipõhisus, mistõttu reguleerivad kindlustusõigust, muu hulgas kokkuleppelist kindlustusväärtust ja sellega seotud peamisi õiguslikke põhimõtteid eelkõige kohtulahendid. Muidugi eksisteerib ka konkreetseid õigusakte, kuid need reguleerivad kindlaid spetsiifilisi kindlustusvaldkondi ja –tüüpe, nagu näiteks *Consumer Insurance Act 2012*,²³ mis reguleerib tarbijakindlustuslepingutega seonduvat või näiteks *Companies Act 2006*,²⁴ reguleerimaks kindlustusettevõtete tegutsemist. Ühendkuningriikide kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõistet ega olemust sellised aktid aga ei anna ning nende leidmiseks peame pöörduma ikkagi kohtuotsuste ja pretsedendiõiguse poole. Sarnaselt Kontinentaal-

²¹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 4.

²² Vaata lähemalt käesoleva töö punkti 1.2.

²³ Consumer Insurance Act 2012. 06.04.2013 – Internetis kättesaadav: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/6/contents>, 27.04.2014.

²⁴ Companies Act 2006. 01.10.2008 – Internetis kättesaadav: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>, 27.04.2014.

Euroopa õigussüsteemidele määratakse ka Ühendkuningriikide õiguses kindlustuslepingutes teatud kindlustussumma.²⁵ Kindlustussumma on ühtlasi maksimaalne väljamakstav hüvitis kindlustusjuhtumi toimumise korral, kuid kui kindlustatud esemele tekkinud kahju on kindlustussummast väiksem, kuulub väljamaksmisele tegelik kahju, välja arvatud kokkuleppelist kindlustusväärtust sisaldavate kindlustuslepingute puhul.²⁶ Kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõiste ning regulatsioon on esmapilgul sarnased Eesti ning Saksamaa tõlgendustele, kuid täpsemal analüüsil esineb põhimõttelise tähendusega erinevusi nii regulatsiooni definitsioonis, rakendamises, aga ka üldisemates õiguslikes põhimõtetes, mis mõjutavad oluliselt kokkuleppelise kindlustusväärtuse kasutamist ja selle tulemit.

Esmalt, Suurbritannia õiguskord defineerib kindlustuslepingut veidi teistmoodi, kui see on omane Kontinentaal-Euroopa süsteemidele. Teistsugune tõlgendamine mõjutab otseselt ka kokkuleppelise kindlustusväärtuse rakendamist. Sealses õigussüsteemis on kindlustuslepingud kõige laiemas tähenduses juhuselepingud ehk „lepingud, mille mõju sõltub sündmusest, mille toimumine on ebakindel“.²⁷ Sellise lepinguga nõustub kindlustusandja rahalise või mis tahes muu tasu alusel kindlustusvõtjale kokkulepitud sündmuse toimumisel või muu situatsiooni saabumisel maksuma kindla summa või muu hüvitise. Taolise laia tõlgenduse tõttu sarnaneb Ühendkuningriikide tõlgendus kindlustuslepingust teataval määral Eesti õiguskorra edasilükkava tingimusega tehingule tsiviilseadustiku üldosa seaduse²⁸ (edaspidi ka TsÜS) § 102 lg 2 mõttes. Ühendkuningriikide kindlustuslepingute laia määratluse põhjuseks võib autori hinnangul olla asjaolu, et ajalooliselt kuulusid kindlustuslepingute kui ühte tüüpi lepingute üldliigi alla ka näiteks kihlveolepingud ehk lepingud, mille puhul juriidilises tähenduses kindlustusvõtjal puudus kindlustushuvi.²⁹ Selle, kuni 20. sajandi teise pooleni Ühendkuningriikides kehtinud kindlustusõiguse põhimõtte kohaselt, ei olnud kindlustushuvi kindlustuslepingute sõlmimise eelduseks, mida kinnitab ka selgesõnaliselt selle ajastu sealne kohtupraktika: „Miski Inglise tavaõiguses ei keela kindlustuslepingut sõlmimast, isegi kui puudub kindlustushuvi.“³⁰ Täna sel päeval on aga ka Suurbritannias kindlustuslepingu sõlmimise vahetuks eelduseks siiski kindlustushuvi olemasolu. Veelgi enam, Ühendkuningriikide õiguskord seab kindlustushuvi olemasolule ühe lisa tingimuse. Kui nii Eestis, Saksamaal ja üldiselt Kontinentaal-Euroopa õigussüsteemides piisab kindlustushuvi

²⁵ R. Merkin. *Colinvaux's Law of Insurance*. 6th edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1990, lk 6.

²⁶ R. Merkin. *Colinvaux's Law of Insurance*. 7th edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1997, lk 8.

²⁷ J. Birds. *Modern Insurance Law*. Delhi: Universal Law Publishing Co Ltd, 2003, lk 13.

²⁸ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 01.07.2002 – RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 13.03.2014, 103.

²⁹ R. Colinvaux. *The Law of Insurance*. 3rd edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1970, lk 3.

³⁰ King's Bench Division. *Williams v. Baltic* (1924) 2 K.B. 282. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/RYzXd2>, 27.04.2014.

eksisteerimiseks varalisest seosest kindlustatud esemega, siis Suurbritannias peab kindlustusvõtjal olema veel kindlustatud esemega ka seaduslik või lepinguline seos.³¹ Taoline range kindlustushuvi olemasolu nõue võib autori arvamusel olla tingitud eelnevalt mainitud üldisest traditsioonilisest kindlustuslepingute laiaast määratlusest, millest aja jooksul tõusetanud probleemide tõttu on tänapäeva oludes vaja nõuda konkreetsemat kindlustushuvi olemasolu. Teatud olukordades võib kindlustusvõtjal kindlustushuvi osaliselt ka puududa, kuid taoline olukord ei puutu käesoleva töö konteksti.

Eelneva põhjal võib väita, et Suurbritannia õiguse konservatiivsest tõlgendusest tulenevalt on kindlustusleping sellist tüüpi leping, mis põhineb suuresti spekulatsioonidel. Taoline kindlustuslepingute kui spekulatsioonidel põhinevate lepingute tõlgendus ja üldine lai määratlus tingivad veel ühe olulise tähendusega erinevuse Eesti ja Saksamaa ning Suurbritannia õigussüsteemide vahel. Selleks on kõrvalekaldumine kahjuhüvitamise põhimõttest, mis näeb ette, et kindlustusvõtja ei tohi kindlustusjuhtumi toimumisel saada suuremat hüvitist, kui oli tekkinud kahju. Enamikes Kontinentaal-Euroopa õiguskordades on kahjuhüvitamise põhimõtte puhul tegu imperatiivse sättega, mis läbi ei tohi ega saa kindlustusvõtja mitte mingil tingimusel teenida kasumit. See põhimõte Suurbritannia õiguskorras praktiliselt ei kehti, mis tuleneb otsesõnu Inglismaa ja Walesi ülemkohtu kohtulahendist *Maurice v. Goldsbrough*³², milles kohus leidis, et printsipi, mille kohaselt ei tohi kindlustusvõtja saada hüvitist rohkem, kui oli tekkinud kahju ulatus, võib kindlustuslepingus vastava selgesõnalise kokkuleppega muuta. Seega ei ole Ühendkuningriikide õiguses ühtegi reeglit, mis nõuaks kahjujuhtumi toimumisel alati hüvitamist tegeliku kahju hüvitamise põhimõtet järgides.³³ Inglise kindlustusõiguse tõeline põhimõte seisneb selles, et kõik sõlmitud kindlustuslepingud on kindlustusjuhtumi toimumisel osapoolte poolt nende kasuks täitmisele pööratavad, olenemata nende lepingute objektist, eeldusel, et see pole ebaseaduslik, amoraalne ega vastuolus avaliku korraga.³⁴ See käib ka kokkuleppelise kindlustusväärtuse kohta, mis tähendab, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse seadmisel on kokkulepitud summal oluliselt suurem osakaal, kui näiteks Eesti või Saksamaa õiguskordades.

---

³¹ M. Clarke. *Policies and Perceptions of Insurance Law in the Twenty-First Century*. Oxford: Oxford University Press, 2004, lk 31.

³² Supreme Court of Judicature. Court of Appeal. *Maurice v. Goldsbrough Mort* (1939) A.C. 452. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1fkkrCW>, 27.04.2014.

³³ R. Merkin. *Colinvaux's Law of Insurance*. 7th edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1997, lk 5.

³⁴ House of Lords. *Fender v. Mildmay* (1938) A.C. 1. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1iqH5dc>, 27.04.2014.

Suurbritannia õiguse kohaselt loetakse kokkuleppeliseks kindlustusväärtuseks kindlustatud eseme kindlustusväärtust, mis on eelnevalt kindlustuslepingus kokkulepitud ja kuulub seetõttu kahjujuhtumi toimumisel täielikult väljamaksmisele.³⁵ Sellisel juhul peab kindlustusvõtja kokkulepitud kindlustusväärtuse alusel kindlustushüvitise saamiseks tõendama üksnes kindlustusjuhtumi toimumist, tekkinud kahju suuruse või ulatuse tõendamiskohustusest on kindlustusvõtja aga igakülselt vabastatud.³⁶ Nagu näha on Ühendkuningriikide õiguses juba kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõiste sisustamisel ette näinud, et see summa kuulub väljamaksmisele täies ulatuses, mida Eesti ega Saksamaa süsteemid ei sisalda. Kokkulepitud kindlustusväärtus vabastab kindlustusvõtja oma kindlustushuvi väärtuse tõestamise kohustusest ning on osapooltele täies ulatuses siduv, välja arvatud pettuse või eksimuse olukorras.³⁷ Kui tegelik kindlustusväärtus on väiksem kokkulepitud kindlustusväärtusest, ei ole kindlustusandjatel õigust tugineda tegelikule, väiksemale kindlustusväärtusele ning väita, et kindlustusvõtja saab hüvitist üksnes tegeliku kahju ulatuses.³⁸ Taolist kokkuleppelist kindlustusväärtust sisaldavaid kindlustuslepinguid ei peeta Suurbritannia süsteemis küll ideaalset ja puhast tüüpi kahjukindlustuslepinguteks, vaid pigem kahjukindlustuslepinguteks Suurbritannia kahjukindlustuse traditsioonilisemas, ajaloolises tähenduses.³⁹ Kinnisvara ja muu vara kindlustamisel kehtib tavapäraselt eeldus, et tegu on just nimetatud traditsioonilisema kahjukindlustuslepinguga, kuid otseloomulikult võivad lepingu osapooled alati kokku leppida ka teisiti ning määrata kindlustatud vara kindlustusväärtuse kokkuleppeliselt.⁴⁰ Osaliselt ka nimetatud ajaloolisemast tõlgendusest tingituna on kokkuleppeline kindlustusväärtus Ühendkuningriikide süsteemis levinud eelkõige laevade ja tulu kindlustamisel.⁴¹ Samuti kuulub Suurbritannia õiguskorras kokkuleppeline kindlustusväärtus alati kohaldamisele Eesti õiguse mõistes summakindlustuse olukordades, näiteks tervise- ja õnnetuskindlustuste puhul, kuivõrd sellistele kindlustuslepingutele omase kindlustusrisi realiseerumise korral on võimatu määrata täpselt tekkinud kahju.⁴² Seega ei loeta kokkuleppelise kindlustusväärtusega kahjukindlustuslepinguid Ühendkuningriikides päris õigeteks kahjukindlustuslepinguteks ning neid Eesti õiguskorraga võrreldes on tegu kahju- ja summakindlustuse vahepealset tüüpi kindlustuslepingutega.

³⁵ E. R. Hardy Ivamy. General Principles of Insurance Law. 6th edition. London: Butterworths, 1993, lk 232.

³⁶ Samas, lk 455.

³⁷ Samas.

³⁸ Court of Exchequer. Bruce v. Jones (1863) 1 H. & C. 769. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1kbG7hJ>, 27.04.2014.

³⁹ Supreme Court of Judicature. Court of Appeal. City Tailors v. Evans (1921) 91. L.J. K.B. 379. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/P15HBf>, 27.04.2014.

⁴⁰ J. Birds. Modern Insurance Law. Delhi: Universal Law Publishing Co Ltd, 2003, lk 272.

⁴¹ R. Colinvaux. The Law of Insurance. 3rd edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1970, lk 5.

⁴² E. R. Hardy Ivamy. General Principles of Insurance Law. 6th edition. London: Butterworths, 1993, lk 232.

Laiemat, Euroopa Liidu õiguslikku olukorda analüüsides on tänase päeva seisuga ainus Euroopa Liidu ülene reeglite kogumik, mis reguleerib ka kindlustusõiguse alaseid üldisema iseloomuga reegleid, norme ja põhimõtteid, sealhulgas kokkuleppelise kindlustusväärtuse sätteid ja printsiipe, mis muidu on reguleeritud liikmesriikide siseriikliku õigusega, PEICL. Tulenevalt sellest ning PEICL-ile ettenähtud lõppeesmärgist,⁴³ on Euroopa Liidu kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioonist rääkides primaarne rääkida just nimelt PEICL-ist ning selles sätestatud normistikust kokkuleppelise kindlustusväärtuse kasutamiseks.⁴⁴ Euroopa Liidu ülesel tasemel ei ole aga kokkuleppelisele kindlustusväärtusele määratud ühtset legaldefiniitsiooni. See ei tulene ka PEICL-i regulatsioonist, kuid taoliste kokkulepete tegemine on sellest hoolimata PEICL-s selgesõnaliselt lubatud. PEICL-i artikkel 8:101 lg 2 sätestab järgneva: „[Lepingu]klausel, mis sätestab kokkuleppelise kindlustusväärtuse, kehtib isegi siis, kui kokkulepitud väärtus ületab kindlustatud esemele tegelikult tekkinud kahju, eeldusel, et tegu ei olnud kindlustusvõtjapoolse pettuse või tahtliku eksitamisega kindlustusväärtuses kokkuleppimise hetkel.“⁴⁵ PEICL-i regulatsioonis omab olulist tähendust ka käesolevas töös eelnevalt mainitud kahjuhüvitamise printsiip. See põhimõte näeb ette, et kahjukindlustuslepingute puhul peab kindlustusandja kindlustusjuhtumi toimumisel maksma välja üksnes selle summa, mis oli kindlustatud isiku tegelik kahju.⁴⁶ Seda põhimõtet kinnitab PEICL artikkel 8:101 ning see kehtib hoolimata sellest, kas kahju oli täielik või vaid osaline.⁴⁷ Antud printsiibist sätestab PEICL ühe erandi: kokkuleppelise kindlustusväärtuse. Seega võivad kindlustuslepingu osapooled tavapärasest kahju hüvitamise põhimõttest eelpool nimetatud PEICL-i artikli 8:101 lg 2 alusel kõrvale kalduda, leppides kindlustuspoliisis kokku asja kindlustusväärtuse. Sellega lepivad pooled

---

⁴³ Vaata lähemalt käesoleva töö punkti 1.2.

⁴⁴ PEICL-i art 1:102 kohaselt on PEICL koostatud Euroopa kindlustusõiguse valikulise regulatsioonina, mille kohaldamisel asendavad osapooled kokkuleppel ühe konkreetse siseriikliku õiguse PEICL-iga. Selle peamine funktsioon on pakkuda valikuvõimalus, mida ei piiraks Rooma konventsiooni regulatsioon kohaldatavast õigusest rahvusvahelises eraõiguses, Euroopa Liidu kindlustusõiguse direktiivid ega Rooma I määrus (593/2008). Valikuvõimalus on tagatud ka riigisiseste kindlustuslepingute jaoks, mistõttu on PEICL-i regulatsioon kohaldatav ka Eesti riigisisestele kindlustuslepingutele. Välistatud on PEICL-i osaline kohaldamine. Võimalik on PEICL-it kas kohaldada või mitte, aga rakendatava õiguse “segu” on keelatud. Seetõttu tuleb PEICL-i kohaldamisel tekkivad lüngad täita siseriikliku õigust kasutamata ning vaadata tuleb Lando Komisjoni poolt loodud Euroopa Liidu Lepinguõiguse Printsiipe (*Principles of European Contract Law*), mis on PEICL-i suhtes *lex generalis* regulatsioon.

⁴⁵ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). *Principles of European Insurance Contract Law* (PEICL) München: Sellier, 2009, art. 8:101 lg 2.

⁴⁶ Samas, C1.

⁴⁷ Samas, C2.

kindlustuslepingu kehtivuse ajaks kokku kindlustatud vara väärtuses kahju hüvitamise olukorras ning seejuures võib kokkulepitud väärtus isegi ületada asja tegelikku väärtust.⁴⁸

Kokkuvõtteks võib öelda, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse definitsioonid ei ole riigiti küll päris identsed ning ühtset terminit ei paku ka Euroopa Liidu liikmesriikide ülene PEICL, kuid kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõisted on siiski piisavalt sarnased. Sarnasus avaldub eelkõige selles, et kõigis käesolevas töös analüüsitud õiguskordades on lubatud kokkulepped kindlustusväärtuse kohta enne kindlustusjuhtumi toimumist ehk on lubatud kindlustuslepingus määrata kokkuleppeline kindlustusväärtus. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioonid ning põhimõtted, mille alusel neid regulatsioone rakendatakse, erinevad aga siiski oluliselt. Kõige suurem on erinevus seejuures Kontinentaal-Euroopa õigussüsteemi riikide nagu Eesti ja Saksamaa ning Suurbritannia õiguskorra vahel. See suur erinevus tuleneb autori hinnangul eelkõige sellest, et Ühendkuningriikide käsitus kindlustuslepingutest üldisemalt on veidi erinev ning tõlgendus laiem kui Kontinentaal-Euroopa riikides. Ning kuigi kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõisted võivad olla nimetatud õiguskordades sarnased, siis kindlustusõiguse üldised põhimõtted, millele on allutatud ka kindlustusväärtuse kokkulepped, tingivad suuri erinevusi kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni edasisel rakendamisel ja kasutamisel.

1.2. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärk

Mõistmaks kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemust ning hindamaks selle instituudi õigustatust, on vaja teada ka selle sätte eesmäärke. Eesti õiguskorras on kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioonile seatud kolm peamist eesmärki. Esmalt on VÕS § 480 eesmärgiks võimaldada kindlustuslepingu pooltel vaidluste vältimiseks määrata kindlustusväärtus kokkuleppeliselt.⁴⁹ Seda võib Eesti süsteemis pidada kokkuleppelise kindlustusväärtuse primaarseks eesmärgiks. Samas sätestab Eesti võlaõigusseaduse kehtiv regulatsioon kokkuleppelisest kindlustusväärtusest mitmeid erandeid ja piiranguid, mis on põhjustanud siiani, ning tõenäoliselt põhjustavad ka tulevikus, põhimõttelise sisuga

---

⁴⁸ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) München: Sellier, 2009, art. 8:101 lg 2, C5.

⁴⁹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 1.

kohtuvaidlusi. Eelkõige on küsitavad vaidluspunktid kokkuleppelisest kindlustusväärtusest kõrvale kaldumine tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse tõttu ning ehitise taastamise maksumus kui ehitise kokkuleppeline kindlustusväärtus.⁵⁰ Teiseks, võlaõigusseaduse kommentaaride alusel on kindlustusväärtuse määramine kindla summana mõistlik juhul, kui võib eeldada, et kindlustusväärtus kindlustuslepingu kehtivuse ajal arvestatavalt ei muutu.⁵¹ Kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramine sellises olukorras on mõistlik, kuna nii ei võta kindlustusandja ega kindlustusvõtja kumbki enda kanda liigset riski väljamakstava summa ja tegeliku kindlustusväärtuse suure erinevuse osas. Lisaks ei ole sellisel juhul vaja hinnata kindlustuslepingu kehtivuse ajal kindlustatud eseme tegelikku kindlustusväärtust, et vältida üle- ja alakindlustust. Ning kolmandaks, teatud tüüpi asjade puhul on sageli kindlustusväärtuse määramine võrdlemisi keeruline kui isegi mitte võimatu. Näiteks asendamatu asja kindlustamisel asja kindlustusväärtuse määramisel selle soetamisväärtusest või turuväärtusest enamasti lähtuda ei saa: sel juhul tuleks lähtuda kindlustusväärtuse üldisest määratlusest või kindlustusväärtus eelnevalt eraldi kokku leppida VÕS § 480 alusel.⁵² Need kolm võlaõigusseaduse kommentaarides esitatud eesmärki määravad ära ka kokkuleppelise kindlustusväärtuse nõutava olemuse ning tingimused, millele kokkuleppeline kindlustusväärtus Eesti õiguskorras vastama peab.

Samu eesmärke seab kokkuleppelise kindlustusväärtusele ka Saksamaa õigussüsteem. Sarnaselt Eesti võlaõigusseaduse kommentaaridele, selgitavad ka VVG kommentaarid, et sageli on kindlustusväärtuse väljaselgitamine kahjujuhtumi korral seotud raskustega, kuid VVG § 76 annab pooltele võimaluse määrata kindlustusväärtus kindlaks kokkuleppe teel kindla summana, mil viisil on võimalik vältida vaidlusi kindlustusväärtuse suuruse üle ning nii on kindlustusandjal ka lihtsam määrata kindlaks väljamakstava hüvitise suurus.⁵³ Lisaks näevad kommentaarid ette, et kindlustusvõtjal on sageli, eriti vara täieliku hävimise korral, raske nimetada kahjuhüvitise määramiseks kahju täpne suurus, mida aitab samuti ületada kokkuleppeline kindlustusväärtus.⁵⁴ Nagu eelnevast näha, on need Saksamaa VVG kommentaarides nimetatud kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärgid sisuliselt samad kahega neist, mida nimetab Eesti võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaanne. Sellest võib

---

⁵⁰ Vaata lähemalt käesoleva töö punkte 2.2 ja 3.1.

⁵¹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.1.

⁵² J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura, 2007, lk 112.

⁵³ Beck-Online, dieDatenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, A I. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVV.G.VVG.p76.gIA.gII.htm, 27.04.2014.

⁵⁴ Samas.

ainult järeldada, et nii Eesti kui Saksamaa õiguskordades on kokkuleppelisele kindlustusväärtusele seatud suuresti samad eesmärgid, mistõttu on äärmiselt hea võrrelda kummagi riigi meetodeid seatud eesmärkide saavutamiseks.

Ühendkuningriikide õiguskord küll eraldi põhjalikku loetelu kokkuleppelisele kindlustusväärtusele seatud eesmärkidest ei paku, kuid *Common Court of Pleas* (tänapäeval tuntud kui Inglismaa ja Walesi kõrgema astme kohus) on lahendis *Barker v. Janson*⁵⁵ öelnud, et juba ainuüksi mugavus on piisavaks põhjuseks, miks peaksid kindlustusväärtuse kokkulepped lubatud olema. Nimetatud mugavuse all tuleks ilmselt eelkõige silmas pidada vaidluste vältimist ja kulude minimaliseerimist tegeliku kindlustusväärtuse hindamise olukorras. Sellist tõlgendust kinnitab ka Suurbritannia õigusteoreetiline kirjandus, kus on välja toodud, et kindlustuslepingu osapooled võivad keerukate kahju ja muude kindlustusjuhtumi tulemusel tekkinud kulutuste arvutuste vältimiseks kindlustusväärtuse määrata kokkuleppeliselt.⁵⁶

Ka PEICL-i kommentaarid arutlevad, mis eesmärkidel võivad kindlustuslepingu osapooled kindlustuspoliisis kokkuleppelist kindlustusväärtust rakendada. Osapooled kasutavad kokkuleppelist kindlustusväärtust suurema tõenäosusega olukordades, kus see on neile kõige kasulikum, näiteks kindlustades vara, mille kindlustusväärtus võib oluliselt kõikuda või mille väärtuse osas võib poolte vahel tekkida vaidlusi, samuti kindlustades vara, mille tegelikku väärtust võib olla raske määrata.⁵⁷ Nagu näha, erineb PEICL-i üks kindlustusväärtuses kokkuleppimise eesmärkidest Eesti vastava regulatsiooni omadest. Kui mõlemas, nii PEICL-s kui ka Eesti õigusteoreetilises kirjanduses nähakse kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärki ja väärtust ühelt poolt võimalike kindlustusväärtuse alaste vaidluste ennetamises ja vältimises ning teisalt raskesti määratavate või määratlematu kindlustusväärtusega esemete väärtuses kokkuleppimisel, siis tegeliku kindlustusväärtuse muutumise osas ollakse täielikult vastandlikel seisukohtadel. Selle peamiseks põhjuseks on kindlasti põhimõtteline vahe asjaolus, kuidas PEICL käsitleb kokkulepitud kindlustusväärtuse ja tegeliku kindlustusväärtuse olulist erinevust.⁵⁸ Muus osas käsitleb PEICL kokkuleppelist

⁵⁵ Court of Common Pleas. *Barker v. Janson* (1868) L.R. 3 C.P. 303. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1k96u7T>, 27.04.2014.

⁵⁶ M. Parkington. *MacGillivray & Parkington on Insurance Law Relating to All Risks Other Than Marine*. 6th edition. London: Sweet & Maxwell, 1975, lk 992.

⁵⁷ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)* München: Sellier, 2009, art. 8:101, C6.

⁵⁸ Vaata lähemalt käesoleva töö punkti 3.1.

kindlustusväärtuse positiivset väärtust analoogselt leppetrahvi omale: selle kasutamine säästab aega ja kulutusi, mis kuluksid tegeliku kahjuse summa väljaselgitamiseks.⁵⁹ Antud osas väärtustab PEICL sarnaselt Ühendkuningriikide regulatsioonile kokkuleppelise kindlustusväärtuse rakendamise mugavusfaktorit. Kindlasti on kõigi eelnimetatud võrdlusriikide ühiseks jooneks eesmärk ära hoida kindlustusväärtuse alaseid vaidlusi.

Eelneva analüüsi pinnalt võib väita, et kui kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemuse osas võis nentida teatavaid erisusi, seda eelkõige Kontinentaal-Euroopa ja angloameerika õigussüsteemide osas, siis kokkuleppelisele kindlustusväärtusele seatud eesmärkide osas valitseb pigem üksmeel. Kuigi võib leida erinevaid alaeesmärke ning lähenemisi, on kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon kõigis võrdlusalustes õiguskordades suunatud eelkõige siiski üheselt vaidluste vältimisele ning välistamisele, mis läbi soovitakse tagada parem õiguskindlus ning võrdne kindlustuslepingu osapoolte huvide seaduslik kaitse. Seetõttu on käesoleva magistr töö autor lähtunud ka antud töö edasises analüüsis ning probleemilahenduses just sellest peamisest kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni eesmärgist ja sihist.

1.3. Kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingu sõlmimine

VÕS § 480 lg 1 kohaselt on võimalik määrata kindlustusväärtus eelnevalt kindla summana. Võlaõigusseaduse kommentaarid selgitavad, et seda saab teha nii kindlustuslepingu sõlmimisel kui selle kehtivuse ajal.⁶⁰ Seega on oluline, et kokkulepe kindlustusväärtuse osas saavutataks enne kindlustusjuhtumi toimumist, vastasel juhul kaotab kokkuleppeline kindlustusväärtus oma sisulise mõtte. Muus osas ei sätesta võlaõigusseadus kindlustusväärtuses kokkuleppimisele eritingimusi, kuid kindlasti peab kindlustusandja järgima üldiseid kindlustuslepingu sõlmimise nõudeid, mis tulevad võlaõigusseaduse 4. osa 23. peatüki 2. jaost. Eelkõige tuleb järgida VÕS §-s 428 sätestatud kindlustuslepingut sõlmida soovivale isikule avaldatava teabe nõudeid. Kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahelist kindlustussuhet, seal hulgas kokkuleppelise kindlustusväärtuse rakendamist ning selle

---

⁵⁹ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) München: Sellier, 2009, art. 8:101, C6.

⁶⁰ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.1.

tingimusi reguleerivad suures osas kindlustuse üldtingimused, mis on tüüptingimused VÕS § 35 jj tähenduses.⁶¹ Seega tuleb erilist tähelepanu pöörata VÕS § 428 lg 1 p-le 3. Samuti on oluline, et lisaks tüüptingimustest teavitamisele, peab kindlustusandja need kindlustusvõtjale ka üle andma.⁶² Muus osas sätestab kokkuleppelises kindlustusväärtuses kui tüüptingimuses kokkuleppimise võimalikud tühisuse alused VÕS § 42.

Lisaks võlaõigusseaduses sätestatud üldistele vormilistele ja sisulistele nõuetele peab kokkuleppelise kindlustusväärtuse seadmisel olema see kindlustuslepingus ka selgesti ja üheselt mõistetavalt väljendatud, et vältida võimalikke vaidlusi. Just pooltevahelise kindlustuslepingus sisalduvate tingimuste ning kokkuleppelise kindlustusväärtuse rakendamise osas on teinud lahendi Tallinna Ringkonnakohtus 10. aprillil 2013. aastal tsiviilasjas number 2-08-87319.⁶³ Nimetatud kohtuasjas vaidlesid kindlustusandja ja kindlustusvõtja muu hulgas selle üle, kas kindlustuslepingu muudatust sõlmides oli poolte tahteks tagada kindlustusjuhtumi toimumise korral kokkulepitud hüvitis ehk kas tegemist oli kokkuleppelise kindlustusväärtuse seadmisega. Vaidlus tulenes kindlustusandja kindlustuspakkumisest, mis sisaldas märkust, et kindlustusandja hinnangul vastab asja kindlustussumma asja kindlustusväärtusele ning seetõttu ei arvestata hüvitamisel alakindlustust. Lahendis leidis Tallinna Ringkonnakohtus järgmist: „Kindlustussumma kindlustusväärtusega võrdseks lugemine ei ole praegusel juhul hinnatav kokkuleppelises kindlustusväärtuses kokkuleppimisena, vaid tegemist oli alakindlustuse välistamisele suunatud leppega.”⁶⁴ Seda on kinnitanud ka Riigikohtu tsiviilkolleegium lahendis 3-2-1-133-12, milles kohus ütles, et kindlustussumma ja kindlustusväärtuse võrdseks lugemine ei tähenda kokkuleppelises kindlustusväärtuses kokkuleppimist.⁶⁵ Kindlasti ei ole välistatud olukord, kus kokkuleppeline kindlustusväärtus määrataksegi kindlustussummaga võrdseks, kuid tavapärase kindlustusväärtuse ja kindlustussumma võrdseks lugemine ei tähenda kokkuleppelist kindlustusväärtust. Seega, nagu eelnevas lõigus kirjeldatud näitest lähtub, ei sea võlaõigusseadus kokkuleppelises kindlustusväärtuses kokkuleppimisele ühtegi vorminõuet või tingimust, kuid kirjeldatud ringkonnakohtu otsusest tuleneb, et osapoolte tahe peab väga otseselt olema suunatud kokkuleppelise kindlustusväärtuse rakendamisele, mis

---

⁶¹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.1.

⁶² Samas, § 428, komm. 3.1.

⁶³ Tallinna Ringkonnakohtu 10.04.2013 kohtuotsus tsiviilasjas nr 2-08-87319.

⁶⁴ Samas.

⁶⁵ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 07.11.2012 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-133-12.

peab olema võimaluse korral ka sõnaselgelt väljendatud. Ei piisa kaudsetest kirjeldustest, nagu kaasuses esinenud kindlustussumma ja kindlustusväärtuse vastavaks lugemine.

Tulenevalt Saksamaa VVG § 76 esimesest lausest, on ka Saksa õiguses kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramisel oluline „kindlustusväärtuses kokku leppimine“, kuid konkreetset vormi ei ole sätestatud. Täpsemat selgitust kokkuleppelise kindlustusväärtuse vorminõuete kohta võib leida VVG kommentaaridest, mis näevad ette, et kokkuleppeline kindlustusväärtus peab sõnastuse kohaselt olema väljendatud kindla summana, kuid samas võib piisav olla ka see, kui summa on määratletav üldiste tõlgendamispõhimõtete järgi.⁶⁶ Eestis puudub taoline praktika, mis annaks alust hinnata kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramise võimalikkust üldiste tõlgendamispõhimõtete järgi, kuid lähtudes eelpool mainitud ringkonnakohtu lahendist, siis peaks pigem eitama sellise võimaluse olemasolu Eesti õiguses. Seega on Saksamaa VVG andnud laiemad võimalused kokkuleppelise kindlustusväärtuse tuvastamiseks, kui seda on teinud Eesti õigussüsteem. Tasub siiski märkida, et ka Saksamaa õiguskorras üldiste tõlgendamispõhimõtete alusel kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramise puhul on vaja tuvastada poolte kindel ja üksmeelne tahe kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramiseks. Peab olema võimalik kindlaks teha, et pooled tahavad üksmeelselt ja siduvalt määratleda kindlustusväärtuse kindla või kindlaksmääratava summaga, kuid seejuures ei nõuta kokkuleppelise kindlustusväärtuse nimetuse kasutamist.⁶⁷ Täpsem selgitus selle kohta, mis juhul ja mis alustel saab lugeda kindlustusväärtust kokkuleppeliseks, peaks aga tulema kohtutelt. Konkreetset on VVG kommentaarides aga määratletud, et kui tegemist on kindlustusvõtja ühepoolselt esitatud väärtusega, näiteks hindamislehel, saab kokkuleppest lähtuda ainult juhul, kui kindlustusandja on sellega äratuntavalt nõus.⁶⁸ Niivõrd spetsiifiline sätestus Eesti süsteemis küll puudub, kuid kuna ka Eesti VÕS nõuab kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramiseks konkreetset tuvastatavat mõlemapoolset tahet, siis kehtib sama reegel tõenäoliselt ka taolises olukorras Eestis.

Reeglina ei ole Saksamaa VVG § 76 alusel kokkuleppelises kindlustusväärtuses kokkuleppimisega tegemist juhul, kui pooled hindavad kindlustuslepingu sõlmimisel kindlustatava vara väärtust, et kindlaks määrata kindlustussumma ja kindlustusmakse

---

⁶⁶ Beck-Online, dieDatenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, B I. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVV.G.VVG.p76.gIB.gII.htm, 27.04.2014.

⁶⁷ Samas.

⁶⁸ Samas.

suurus.⁶⁹ Otseloomulikult ei loeta piisavaks kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramiseks lihtsalt kindlustussumma kokkuleppimist, kuid sageli määratakse kokkuleppeline kindlustusväärtus kindlaks just kindlustussumma suurusega.⁷⁰ Kokkuleppelise kindlustusväärtuse võrdseks lugemine kindlustussummaga ei ole välistatud ka Eesti õiguskorras, kuid näiteks eelnevalt mainitud ringkonnakohtu lahendis 2-08-87319 leiti, et konkreetsel juhul ei saanud lugeda kindlustussummat ja kokkuleppelist kindlustusväärtust võrdeliseks. Seega peab Eestis kehtiva korra kohaselt nimetatud summade võrdseks lugemiseks tegema väga selgesõnalise ja üheselt mõistetava kokkuleppe. Juba selgitus, et selline võrdseks lugemine tehakse alakindlustuse vältimiseks välistab Eesti kohtupraktika alusel kokkuleppelise kindlustusväärtuse. Samuti annab Saksa õigussüsteem võimaluse lisaks ühele kokkuleppelisele kindlustusväärtusele ette näha ka kindlustuslepingus mitu kokkuleppelist kindlustusväärtust juhul, kui kindlustatakse mitu eset.⁷¹ Kuigi Eesti võlaõiguseaduse kommentaarid mitme eseme kindlustamise osas midagi ei täpsusta ning puudub ka vastav kohtupraktika, ei tohiks see olla keelatud ka meie õiguskorras. Juba sõlmitud kindlustusväärtuse kokkulepete vaidlustamine on üldiste põhimõtete kohaselt alati lubatud ning VVG § 76 sisalduv regulatsioon seda samuti ei välista.⁷² Ainus olukord, kus Saksa õiguskord ei luba kokkuleppelist kindlustusväärtust vaidlustada on, kui vaidlustuse aluseks on eksimus asja väärtuse suhtes, kuna sellisel juhul on tegemist eksimusega kokkuleppe motiivis, mis ei anna õigust vaidlustamiseks.⁷³ Kuid muul juhul kehtib kindlustusväärtuse kokkulepe kindlustuse alguse hetkel, kogu lepingu kehtivuse ajal ning kindlustusjuhtumi toimumise ajal.⁷⁴ Kokkuleppelise kindlustusväärtuse toime kestab Saksamaa VVG kommentaaridest tulenevalt kuni kindlustusväärtuse kokkuleppe lõpetamiseni.⁷⁵ Selles osas ei erine Saksamaa tõlgendus Eesti omast.

Eelnevates alapeatükkides analüüsitust tulenevalt ei leidu Suurbritannia õiguses midagi, mis keelaks kindlustuslepingu osapooltel kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramise. Sellist kokkulepet sisaldavaid lepinguid ei muuda miski ka kehtetuks või ebaseaduslikuks, välja

---

⁶⁹ Beck-Online, dieDatenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, B I. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVV.G.VVG.p76.glB.gII.htm, 27.04.2014.

⁷⁰ Samas.

⁷¹ Samas.

⁷² Samas.

⁷³ Samas.

⁷⁴ H. Baumann, R. M. Beckmann, K. Johannsen. R. Johannsen. Bruck/Möller Grosskommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, 9 Auflage, 3 Band. Berlin: De Gruyter, 2009, § 76, komm. 17.

⁷⁵ Münchener Kommentar zum VVG, § 76, B II. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVV.G.VVG.p76.glB.gII.htm#FNAID0EW33CB, 27.04.2014.

arvatud juhul, kui kindlustusleping sõlmiti pettuse või teadliku eksitamise mõjul.⁷⁶ Nagu ka eelnevalt selgitatud, ei ole kokkuleppelist kindlustusväärtust sisaldavad kindlustuslepingud puhast tüüpi kahjukindlustuslepingud. Sageli võib tunduda, et tegu on tüüpilise kahjukindlustuslepinguga, kuid lepingu sõnastusest selgub hoopis midagi muud.⁷⁷ See, kas kindel kindlustusleping on mõeldud olema kokkulepitud kindlustusväärtusega leping või tavapärasem kahjukindlustusleping, sõltubki konkreetsest lepingutingimuste sõnastamisest.⁷⁸ Seega ei ole sarnaselt ei Eesti ega ka Saksa õiguskordadele ka Ühendkuningriikides ettenähtud kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingutele kindlat või määravat vormi. Seejuures ei sea Suurbritannia tavaõigus kindlustuslepingutele ka kirjaliku vormi nõuet.⁷⁹ Seega on täies ulatuses kehtivad ja osapooltele õigusi ning kohustus tekitavad ka suulised kindlustuslepingud.⁸⁰ Siiski on kindlustuslepingus sisalduv kokkulepe kindlustusväärtuse kohta kehtiv üksnes siis, kui osapooled on lepingus selgesõnaliselt sidunud kindlustatava eseme väärtuse konkreetse summaga.⁸¹ Järelikult ei ole kokkuleppelise kindlustusväärtuse puhul ilmtingimata vajalik kirjalik lepinguvorm, kuid kindlustusväärtuse kokkulepe peab olema selgesõnaline ning tõendatav, mida võib olla ilma kirjalikus vormis lepinguta keeruline kui mitte võimatu teha. Seega on kokkuleppelise kindlustusväärtuse puhul eeldatav siiski lepingu kirjalik vorm.

Nagu eelnevalt välja toodud, loetakse erinevalt Eesti ja Saksamaa süsteemidest Suurbritannias kokkuleppelise kindlustusväärtusega lepinguid küll veidi erinevaks tavapärastest kahjukindlustuslepingutest, kuid selle erinevuse saab välja selgitada üksnes lepingu sisu, mitte vormi põhjal. Seetõttu on oluline pöörata sisu tõlgendamisel kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramiseks tähelepanu kindlustuslepingus sisalduvatele sõnadele ja terminitele. Kohtupraktikaga on täpsustatud, et kindlustuslepingu sisulisel tõlgendamisel tuleb sõnu kasutada nende tavapärases tähenduses grammatilisest tõlgendusest lähtuvalt, õigustermineid tuleb kasutada rangelt vaid nende tehnilises tähenduses ning lausete tähendus tuleb paika panna vastavalt kindlustuslepingu kontekstile.⁸² Seejuures tuleb sõnu ja termineid, millele Ühendkuningriikide kohtud on juba andnud oma lahenditega konkreetse definitsiooni,

⁷⁶ Court of King's Bench. *Lewis v. Rucker* (1761) 2 Burr. 1167. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1mQJCPz>, 27.04.2014.

⁷⁷ Supreme Court of Judicature. Court of Appeal. *City Tailors v. Evans* (1921) 91. L.J. K.B. 379. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/PI5HBf>, 27.04.2014.

⁷⁸ King's Bench Division. *Brunton v. Marshall* (1922) 19 Ll.L.R. 689. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1k99r8u>, 27.04.2014.

⁷⁹ M. Clarke. *Policies and Perceptions of Insurance Law in the Twenty-First Century*. Oxford: Oxford University Press, 2004, lk 85

⁸⁰ R. Merkin. *Colinvaux's Law of Insurance*. 7th edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1997, lk 14.

⁸¹ J. Birds. *Modern Insurance Law*. Delhi: Universal Law Publishing Co Ltd, 2003, lk 272.

⁸² E. R. Hardy Ivamy. *Casebook on Insurance Law*. 3rd edition. London: Butterworths, 1977, lk 44-46, 48.

kasutada ka edaspidi samas tähenduses.⁸³ Kasutades neid meetodeid tuleb kindlustuslepingu teksti ja sisu põhjal kindlaks teha, kas konkreetsel üksikjuhul on kindlustusväärtus määratud kokkuleppeliselt või mitte, kuivõrd konkreetset terminit „kokkuleppeline kindlustusväärtus“ ei pruugi olla igas olukorras kasutatud.

Sarnast lähenemist kokkuleppelises kindlustusväärtuses kokkuleppimisel toetab ka PEICL. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse rakendamine PEICL-i tähenduses sõltub eelkõige kindlustuslepingu sisust ja selle koostamise viisist. Nagu Saksamaa VVG regulatsioonis, ei pea PEICL-i alusel kokkuleppelise kindlustusväärtuse seadmiseks lepingus tingimata esinema konkreetset määratlust nagu „kokkuleppeline kindlustusväärtus on ...“ või muud sarnast terminit, kuid ei piisa ainuüksi kindlustusväärtuse summa märkimisest, vaid tuvastatud peab olema osapoolte tahe kokkuleppelise kindlustusväärtuse rakendamiseks.⁸⁴ Seega ei ole Kontinentaal-Euroopa õigussüsteemidele omaselt ka PEICL-i alusel kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramisel vaja ilmtingimata kasutada terminit „kokkuleppeline kindlustusväärtus“, kuid poolte tahe kindlustusväärtuses kokkuleppimisele peab olema selgesti arusaadavalt väljendatud ja ühtselt mõistetav.

Käesoleva alapeatüki kokkuvõtteks saab väita, et kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingu sõlmimine on nii Kontinentaal-Euroopa õiguskordades, Ühendkuningriikide õigussüsteemis kui ka PEICL-is väga sarnane. Ei ole kindlat lepinguvormi, mida tuleb kasutada. Samuti ei määra kindlustusväärtuse kokkulepet ära konkreetse termini kasutamine, vaid tähtis on kindlustuslepingust tõusetuv osapoolte tahe kindlustusväärtuses kokku leppida. Siiski soovitab käesoleva töö autor kindlustusväärtuses kokku leppides kasutada kokkuleppelise kindlustusväärtuse terminit, et vältida võimalikke hilisemaid tõlgenduslikke arusaamatusi ja vaidlusi. Kindlasti peaks autori hinnangul kindlustusväärtuse kokkulepe sisalduma kindlustuslepingus eraldiseisva lepingupunktina, mitte tulenema kõrvaliselt mõnest muust punktist või olema mõne teise lepingutingimusega ühendatud. Samuti tuleks kindlustusväärtus võimalusel kindlasti määrata konkreetse ja ühekordse rahasummana. Siiski ei ole välistatud kindlustusväärtuse summa osas ka kaudsete määratlemisviiside kasutamine, kuid kuivõrd sellised meetodid võivad tekitada vaidlusi, oleks parem neid viise vältida või sätestada need väga detailselt. Üksikasjalikumad tõlgendamisprintsiibid on iga õiguskord sätestanud eraldiseisvalt, kuid üldised reeglid

⁸³ E. R. Hardy Ivamy. General Principles of Insurance Law. 6th edition. London: Butterworths, 1993, lk 355.

⁸⁴ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) München: Sellier, 2009, art. 8:101, C6.

kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingute sõlmimise osas on kõigis käesoleva magistritöö võrdlusallikates samad.

2. PEATÜKK – Kokkuleppeline kindlustusväärtus ehitise kindlustamise korral

2.1. Ehitise üldine kindlustusväärtus

Kindlustusväärtuse mõiste tuleneb VÕS §-st 479, mille alusel on kindlustusväärtuseks kindlustushuvi väärtus kindlustusjuhtumi toimumisel. Teisiti öeldes on kindlustushuvi kindlustusvõtja soov või huvi, et konkreetne asi või asjade kogum ei hävineks või saaks kahjustada ja et juhul, kui see siiski juhtub, kaasneks sellega vastav hüvitis.⁸⁵ Rääkides kindlustuspraktikast, eriti aga just ehitiste kindlustamisest, on sageli tarvilusel ka teisi mõisteid, mida on võimalik kasutada kindlustusväärtusega paralleelselt või selle asemel, näiteks taastamisväärtus kui rahasumma, mis on vajalik uue või kahjustatud varaga samaväärse vara hankimiseks, ja päevaväärtus kui rahasumma, mis saadakse, kui taastamisväärtusest lahutatakse see väärtuse osa, mille vara on kindlustusjuhtumi päevaks kaotanud ea, kulumise, tarbimisväärtuse vähenemise või muu taolise põhjuse tõttu.⁸⁶ Seejuures käesoleva peatüki kontekstis kokkuleppelisest kindlustusväärtusest rääkides omab neist suurt tähendust just viimane, päevaväärtus.

Peale tavapärase kindlustusväärtuse on Eesti võlaõigusseaduses ette nähtud eraldi legaaldefiniitsioon ka ehitise kindlustusväärtusele. VÕS § 479 lg 3 kohaselt loetakse ehitise kindlustusväärtuseks selle tavalist kohalikku ehitusväärtust, millest on maha arvatud ehitise seisundit, eelkõige selle vanust ja amortisatsiooni väljendav mõistlik summa. Taolise kindlustusväärtuse regulatsiooni ehitistele on võlaõigusseadus ette näinud, kuna ehitise kindlustusväärtust ei saa määrata ehitise turuväärtusena, sest kui ehitis on kinnisasja oluliseks osaks, siis ei saa selle hävimise korral rääkida ehitise taassoetamise maksumusest või turuväärtusest kui kahjust, kuna samale kinnisasjale ei ole võimalik ehitist asemele osta.⁸⁷ Võimalik on üksnes ehitise taastamine ning kahjuks saavad olla üksnes kinnisasja kui asja parandamise mõistlikud kulud.⁸⁸ Seega, kuna ehitist ei ole võimalik asemele osta, vaid seda

⁸⁵ J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura, 2007, lk 112.

⁸⁶ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.2.

⁸⁷ J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura, 2007, lk 113.

⁸⁸ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18.01.2006 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-155-05 – RT III 2006, 5, 44.

on võimalik parandada, ongi seadusandja võlaõigusseaduses ette näinud eraldi regulatsiooni ehitise kindlustusväärtuse jaoks. Ehitise kindlustusväärtusest rääkides on antud peatüki kontekstis oluline veel rõhutada, et VÕS § 479 lg-s 3 nimetatud ehitusväärtus, millest on maha arvestatud amortisatsioon, ei ole igas olukorras tingimata sama, mis võib olla ehitise taastamise maksumus. Seetõttu ei ole ka käesolevas töös ehitise kokkuleppelisest kindlustusväärtusest rääkides ehitise taastamise maksumuse all mõeldud ehitusväärtust, millest on maha arvestatud amortisatsioonita.

Lisaks tasub ära märkida, et enne praegust Eesti võlaõigusseadust kehtinud Eesti Vabariigi kindlustusseaduses⁸⁹ (edaspidi ka KindlS) eraldi regulatsioon ehitise kindlustusväärtuse kohta puudus. KindlS § 16 defineeris küll tavapärase kindlustusväärtuse, milleks oli kindlustatava vara maksumus, mis määratakse kindlaks kindlustuslepingu sõlmimise momendil kas seaduse või kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahelise kokkuleppe alusel ning mis ei tohtinud olla suurem kui kindlustatud vara taastamisväärtus vara hävimise või kahjustamise korral. Kuid ehitise kindlustusväärtuse eraldiseisev termin puudus. Sellest järeldub, et seadusandja on pidanud oluliseks täpselt ära määratleda ka ehitise kindlustusväärtuse mõiste. Taoline soov on autori hinnangul täiesti mõistetav. Ehitiste kindlustamise puhul on tegu äärmiselt olulise ja rahaliselt suure valdkonnaga ning tulenevalt ehitiste kindlustamise spetsiifikast ei pruugi igas olukorras piisata üldisest kindlustusväärtuse mõistest, et tagada seadusega kindlustuslepingu osapoolte õigused ja kaitse. Seega on käesoleva töö autori hinnangul eraldi ehitise kindlustusväärtuse defineerimine võlaõigusseaduses täielikult õigustatud.

Ehitise kindlustusväärtuse regulatsiooni kohustuslikkusest rääkides näevad võlaõigusseaduse kommentaarid ette, et antud säte on dispositiivne, kuid siiski võivad kokkulepluse piirangud tuleneda näiteks kindlustatud asja olemusest – nagu ka eelnevalt mainitud, ei saa ehitise puhul näiteks rääkida selle taassoetamisväärtusest kui kindlustusväärtusest.⁹⁰ Sellest hoolimata leiab käesoleva töö autor, et isegi kui selleks võib olla võimalus, tasub ehitise kindlustusväärtuse mõistest kõrvalekaldumisega olla pigem ettevaatlik. Kõnealune legaaldefiniitsioon on võlaõigusseadusesse lisatud mõjuva põhjusega ning selle liigselt loov muutmine võib tekitada kindlustuslepingu osapooltele põhjusetuid vaidlusi ning arusaamatusi kindlustuslepingu tõlgendamisel ja rakendamisel.

---

⁸⁹ Kindlustusseadus. 01.07.2002 – RT I 2002, 53, 336.

⁹⁰ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.2.

Üldist ehitise kindlustusväärtust kokku võttes võib öelda, et tegu on kindlustusõiguses keskse ja olulisel kohal oleva terminiga. Sellele annab tunnistust nii ajalooline areng termini 2002. aastal jõustunud võlaõigusseadusesse lisamise näol, aga ka ehitiste kindlustamise üldine õiguslik ja ka eluline olulisus. Kuivõrd ehitiste kindlustamise puhul kindlustusväärtuse määratlemiseks väga palju erinevaid variante ei jää, on autori hinnangul võlaõigusseaduses sisalduv ilmselt ka parim variant selle defineerimiseks. Käesolevas peatükis käsitletavate õiguslike probleemide osas on antud alapeatükis käsitletud mõistel tsentraalne koht, kuid seejuures ei põhjusta ehitiste kokkuleppelisest kindlustusväärtusest rääkides vastuolusid mitte ehitise kindlustusväärtuse termin ise, vaid muud sellega seonduvad probleemid, mis leiavad käsitlemist järgnevas alapeatükis. Siiski tuleb ehitiste kokkuleppelise kindlustusväärtusega seonduvaid probleeme analüüsides meeles pidada ka ehitise kindlustusväärtuse mõiste olemus.

2.2. Ehitise taastamise maksumuse hüvitamine

Riigikohus on lahendis 3-2-1-113-08 välja toonud mitu olulist seisukohta. Muu hulgas on tsiviilkolleegium öelnud: „Kindlustushüvitise saamiseks ei pea kindlustusvõtja [üldjuhul] hävinud kindlustusobjekti taastama. Hüvitamisele kuulub kahju, mis on tekkinud kindlustatud isikule ning kahjuhüvitise suurus ei saa sõltuda sellest, kuidas kindlustusvõtja hüvitist kasutab. Kindlustushüvitise väljamaksmises seoses asja taastamisega peavad pooled eraldi kokku leppima. See on kokkuleppeline kindlustusväärtus.”⁹¹. Nimetatud kohtulahendi pinnalt saab väita, et kui kindlustusandjal on soov, et kindlustusvõtja kasutaks kindlustushüvitist hoone taastamiseks, peavad osapooled selle kindlustuslepingus selgelt kokku leppima. Sellise kokkuleppe võimalikkus tuleneb VÕS § 480 lg-st 4, mille järgi võivad ehitise kindlustamisel pooled kokku leppida, et ehitise kindlustusväärtuseks on ehitise taastamise maksumus. Eraldi lõige kokkuleppelise kindlustusväärtuse kohta ehitise kindlustamisel on ette nähtud, kuna ehitise täpse kindlustusväärtuse määramine peale kindlustusjuhtumi toimumist on enamasti üsna problemaatiline. Seega on ehitise kindlustamisel kõigile kindlustuslepingu osapooltele kasulik kindlustusväärtus algselt kokku leppida. Sageli soovitakse seda eelmainitud põhjusel teha muul viisil kui konkreetse rahasummana. Nagu käesolevas peatükis juba eelnevalt

---

⁹¹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 14.01.2009 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-113-08.

mainitud, ei ole võimalik ehitise kindlustusväärtust paraku määrata ka ehitise turuväärtusena. Samuti ei saa taastamisväärtuseks ega kahjuks olla ka hoone ostuhind, kuna see sõltub muudest asjaoludest, kas või krundi erastamisvõimalusest.⁹² Seetõttu on ka võlaõigusseadus näinud ette eraldi sätte kokkuleppelise kindlustusväärtuse seadmiseks ehitise kindlustamise korral. Riigikohus on küll esitanud seisukoha, et kuna VÕS § 480 lg 4 ei ole imperatiivne säte, siis võib ehitise kindlustamisel kindlustusväärtusena kokku leppida ka muus, kui selle taastamise maksumuses.⁹³ Kuid arvesse võttes ehitise kindlustamise ning kindlustusväärtuse määramise spetsiifikat, on kindlustusväärtusena muus kui ehitise taastamisväärtuses kokku leppimine väga keeruline ning riskantne ja seetõttu praktiliselt välistatud.

Juhul, kui kindlustuslepingus on kokku lepitud ehitise kindlustusväärtusena selle taastamise maksumus, võib kindlustusvõtja nõuda kindlustusjuhtumi toimumisel kahjuhüvitisena summat, mis on vajalik samaväärse ehitise ehitamiseks, kusjuures hävinud ehitise vanust ja amortisatsiooni arvestama ei pea.⁹⁴ Sellega on võlaõigusseaduse kommentaarid seadnud seisukoha, et tavapärasel, üldisel juhul ei arvestata ehitise taastamisel selle vanust ja amortisatsiooni. Samas ei tohi ära unustada ka võimalust, et ehitise vanus võib selle väärtust hoopis tõsta.⁹⁵ See on siiski pigem erandlik olukord. Kuid ehitise vanuse ja amortisatsiooni osas oleks väga keeruline eitada kindlustusandja õigust pakkuda kindlustusvõtjale ehitamist materjalidega, mis on amortiseerunud samavõrd, kui hävinud ehitise või selle osa vastav materjal.⁹⁶ Kui kindlustusandjal sellist materjali välja pakkuda pole, peab ta arvestama ehitise taastamise kuludega uuest materjalist.⁹⁷ Uute materjalidega taastamine kujuneb aga üldjuhul ilmselt oluliselt kallimaks, kui taastamine amortiseerunud materjalidega, mistõttu kinnitavad ka võlaõigusseaduse kommentaarid,⁹⁸ et VÕS § 480 lg 4 tuleks lugeda erisätteks sama paragrahvi lg 3 suhtes. Kahjuks tekitab selline tõlgendus ehitise vanuse ja amortisatsiooni arvestamise osas mitmeid probleeme.

Esimene vastuolu tuleneb kohtupraktikast. Võlaõigusseaduse kommentaaridega on huvitaval kombel vastupidise seisukoha esitanud Tallinna Ringkonnakohus kohtulahendis 2-08-87319,

⁹² Tallinna Ringkonnakohtu 05.02.2008 otsus tsiviilasjas nr 2-05-16348.

⁹³ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18.01.2006 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-155-05 – RT III 2006, 5, 44.

⁹⁴ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.2.

⁹⁵ J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura, 2007, lk 113.

⁹⁶ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.2.

⁹⁷ Samas.

⁹⁸ Samas.

milles leiti, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse korral ei ole kindlustusvõtjal õigus nõuda hüvitist, mis vastab hoone taastamise maksumusele hoone vanust ja amortisatsiooni arvestamata, kuid erandina võimaldab VÕS § 480 lg 4 kokku leppida, et ehitise taastamise korral ei arvestata kindlustusväärtuse kindlakstegemisel ehitise vanust ja amortisatsiooni.⁹⁹ Põhjendatud ei ole, kas ja miks eeldatakse, et VÕS § 480 lg 4 taolist kokkulepet võimaldab, kuid ilmselt on see siiski võimalik ning VÕS § 480 osaline dispositiivsus taolist täpsustavat kokkulepet ka lubaks. Antud tõlgendust on kinnitanud ka Riigikohtu tsiviilkolleegium lahendis 3-2-1-133-12,¹⁰⁰ kus toodi samuti välja, et VÕS § 480 lg 4 võimaldab erandina kokku leppida, et ehitise taastamise korral ei arvestata kindlustusväärtuse kindlakstegemisel ehitise vanust ja amortisatsiooni. Rõhutada tuleks siinkohal sõna „erandina“. Kahest käsitletud kohtulahendist tuleneb, et VÕS § 480 lg 4 võimaldab – erandina – kokku leppida, et ehitise taastamise korral ei arvestata kindlustusväärtuse määramisel ehitise vanust. Järelikult tuleks tavapäraselt, üldjuhul VÕS § 480 lg-t 4 kasutades vanust ja amortisatsiooni siiski arvestada. Ehk rakendades VÕS § 480 lg-t 4 ilma erandlike kokkulepeteta, arvestatakse kindlustusväärtuse ja kindlustushüvitise arvutamisel ka hoone vanust, amortisatsiooni ja muid taoliseid tegureid, kuid tehes vastavasisulise kokkuleppe, võib nimetatud faktorite arvestamise välistada. Nagu näha, erineb selline tõlgendus eelmises lõigus esitatud võlaõigusseaduse kommentaaride omast, mis väidab, et tavapäraselt, üldisel juhul ei arvestata ehitise taastamisel selle vanust ja amortisatsiooni ning mingit eraldiseisvat kokkulepet selleks vaja ei ole. Paraku ei ole kummaski käsitletud lahendis laiemalt selgitatud, mis alustel on kohtud väitnud, et vastupidiselt VÕS § 480 lg 4 kommentaaridele puudub kindlustusvõtjal üldjuhul õigus nõuda hüvitist, arvestamata hoone vanust ja amortisatsiooni ning sellega ongi tekitatud probleem ja vastuolu võlaõigusseaduse kommentaaride ja kehtiva kohtupraktika tõlgenduste vahel.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemusest tulenevalt tuleks eelistada ringkonnakohtu poolt pakutud ja Riigikohtu poolt kinnitatud tõlgendust ehitise kokkuleppelise kindlustusväärtuse amortisatsiooni ja vanuse osas, mille järgi tuleb tavapäraselt hüvitise arvutamisel arvestada ka amortisatsiooniga, aga erandina võib ka kokku leppida teisiti. Selgituseks soovib autor siinkohal märkida, et nagu eelnevas alapeatükis lühidalt selgitatud, ei ole ehitise taastamise maksumus sama, mis on VÕS § 479 lg-s 3 sätestatud ehitise ehitismaksumus. Seega ei annaks ka VÕS § 480 lg 4 puhul amortisatsiooni ja vanusega arvestamine sama tulemust, mis VÕS § 479 lg 3. Nagu antud peatükk selgitab, tulenevad probleemid ehitise kokkuleppelise kindlustusväärtusega suuresti just sellest, et

⁹⁹ Tallinna Ringkonnakohtu 10.04.2013 otsus tsiviilasjas nr 2-08-87319.

¹⁰⁰ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 07.11.2012 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-133-12.

kehtiva võlaõigusseaduse regulatsiooni ning selle kommentaaride alusel ei ole vaja hüvitamisel arvestada ehitise amortisatsiooniga, samas on kindlustusandjal võimalik hüvitisena pakkuda ehitise taastamist samavõrd amortiseerunud materjalidest nagu hävinud ehitisel, samas kui kindlustusandja seda võrdlemisi ebamõistlikku lahendust pakkuda ei suuda, peab ta ikkagi hüvitama uued materjalid ehk pakkuma ehitise taastamist amortisatsiooni arvestamata. Taoline tõlgendus tekitab ohtralt arusaamatusi, mistõttu olekski antud töö autori hinnangul praktilisem ja mõistlikum tõlgendus, mille kohaselt tavapäraselt tuleb hüvitamisel arvestada ka vanuse ja amortisatsiooniga, kuid millest soovi korral võivad pooled kõrvale kalduda ja kokku leppida, et neid tegureid ei arvestata. Taolist lähenemist toetab ka tavapärane kindlustusväärtuse määramine VÕS § 479 lg 3 alusel.

Eelneva põhjal ongi käesoleva töö autori nägemuse kohaselt kõige otstarbekam tõlgendada ehitise taastamise maksumust kui ehitise kokkuleppelist kindlustusväärtust nii, et VÕS § 480 lg 4 alusel tekkinud kahju hüvitades arvestatakse tavapärases olukorras ka ehitise vanust ja amortisatsiooni, kuid pooltevahelisel kokkuleppel võib kindlustusväärtuse määratlemist mõjutavat faktorid jätta arvestamata. Taoline tõlgendus oleks autori hinnangul mõistlikum ja õiglasem ka kindlustusandja seisukohalt ning läheks paremini kooskõlla hetkel Eestis kehtiva kahjuhüvitamise põhimõttega. Seda nägemust võib kindlasti kritiseerida ning võib tekkida küsimus, millisel juhul peaksid üldse osapooled olema huvitatud vanuse ja amortisatsiooni arvestamist välistavast kokkuleppest. Autori hinnangul võib selline kokkulepe olla aga mõeldav näiteks olukorras, kus kindlustatakse väga uus ehitise võrdlemisi lühikeseks ajaks. Sellisel juhul ei ole amortisatsioon kindlustuslepingu kestvuse jooksul kuigi suur ning pooled võivad amortisatsiooni määratlemisega tekkivate kulude optimeerimise eesmärgil otsustada mitte vanuse ega amortisatsiooniga ehitise taastamisväärtuse määramisel arvestada. Kuigi samalaadne lähenemine võib olla tuletatav ka võlaõigusseaduse kommentaaridest, ei tule see tekstist üheselt ja selgelt välja. Siiski leiab autor, et käsitletud tõlgendus oleks kõige parem lahendus probleemile, mis tõusetub kahju hüvitamisest VÕS § 480 lg 4 alusel.

Teine probleem, mis VÕS § 480 lg 4 alusel tekib, on vastuolu võlaõigusseaduse muu regulatsiooniga. Nagu juba mainitud, ei ole enamikel juhtudel kindlustusandja kas võimeline või huvitatud kindlustusvõtjale pakkuma ehitamist samaväärsete materjalidega nagu olid kindlustatud ehitisel ning eeldatavasti ei ole sellest huvitatud ka kindlustusvõtja. Seetõttu on kindlustusandja sunnitud võlaõigusseaduse tõlgenduse kohaselt kasutama ehitise taastamisel uusi materjale, mis läheb talle oluliselt kulukamaks, kui on hoone tegelik kindlustusväärtus.

Järelikult peaks kindlustusandja ehitist uutest materjalidest taastades maksma kahjuhüvitist suuremas ulatuses, kui oli tegelikult tekkinud kahju ning see läheb otseselt vastuollu VÕS §-ga 477, mille järgi ei ole kindlustusandja kohustatud täitma kindlustusvõtjale rohkem, kui on kahju tegelik suurus. Võlaõigusseaduses ega selle kommentaarides ei sisaldu hetkel ka midagi, mis seda konflikti aitaks ületada, mistõttu tuleb asuda seisukohale, et üldreegli *lex specialis derogat legi generalis* alusel prevaleerib VÕS § 480 lg 4 kui erisäte § 477 kui üldsätte ees ning hüvitamisele kuulub ikkagi vaid ehitise taastamisega kaasnev kahju arvestamata hoone vanust ja amortisatsiooni.

Sellise tõlgendusega läheb aga vastuollu eelmises lõigus pakutud lahendus, mille alusel tuleb teistsuguse kokkuleppe puudumisel arvestada hüvitise väljamaksmisel ka ehitise vanust ja amortisatsiooni. Antud küsimustes on õnneks juba pakkunud vastuse ringkonnakohus nimetatud lahendis 2-08-87319,¹⁰¹ kus on selgitatud, et erandliku kokkuleppe korral, mille alusele ei arvestata ehitise taastamise korral kindlustusväärtuse kindlaks tegemisel ehitise vanust ja amortisatsiooni, kohaldatakse VÕS § 477 samal viisil, st et kahju suuruse arvestamisel lähtutakse üksnes ehitise taastamise [tegelikest] kuludest. Eelnevalt juba käsitlust leidnud Riigikohtu lahend 3-2-1-133-12¹⁰² on ka seda käsitlust omalt poolt kinnitanud väitega, et VÕS §-s 477 sätestatu poole tuleb pöörduda juhul, kui tuvastatakse, et osapooled ei ole kokku leppinud kindlustusväärtusena kindlustatud ehitise taastamise maksumuses VÕS § 480 lg 4 järgi. Nimetatud kohtu seisukohtade alusel pakuks käsitletud ringkonnakohtu tõlgendus VÕS § 480 lg 4 kohta lahenduse ka antud vastuolule VÕS §-ga 477. Antud töö autori hinnangul annab see ainult enam põhjust eelistada kohtulahendis 2-08-87319 pakutud ehitise kokkuleppelise kindlustusväärtuse ning amortisatsiooni ja vanuse arvestamise rakendusviisi, kuna aitab lisaks tõlgenduslikule raskusele ületada ka kohtupraktika toel normikonflikti.

Eelnevalt käsitletud on kaks kõige olulisemat probleemi, mis seonduvad ehitise kokkuleppelise kindlustusväärtusega. Lisaks neile eksisteerib ka üks väiksem alaprobleem seoses erinevusega tavapärasest ehitise kindlustamises ja ehitise kindlustamises VÕS § 480 lg 4 alusel. Üldise kahjukindlustuse kohaselt peab kindlustusandja hüvitama kindlustatud isikule kindlustusjuhtumi tõttu tekkinud kahju.¹⁰³ Tavapäraselt sellega ka poolte kohustused piirduvad ning kindlustusvõtja otsustab ise, kas asub kahjustatud asja taastama või mitte.

¹⁰¹ Tallinna Ringkonnakohtu 10.04.2013 otsus tsiviilasjas nr 2-08-87319.

¹⁰² Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 07.11.2012 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-133-12.

¹⁰³ J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura, 2007, lk 105.

Ehitise kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramisel VÕS § 480 lg 4 alusel see nii lihtne ei ole. Nagu ka antud säte ütleb, on sellisel juhul ehitise kindlustusväärtus ehitise taastamise maksumus. Võttesõna antud juhul on taastamine. Sellise kokkuleppe sõlmimisel on autori hinnangul kindlustusvõtja väljendanud kindlustusandjale, et soovib saada hüvitist, kuna ta asub kahjustatud hoonet taastama. Samale järeldusele on jõudnud ka ringkonnakohus lahendis 2-08-87319,¹⁰⁴ kus kohus avaldas arvamust, et VÕS § 480 lg 4 rakendumisel peaks kindlustusjuhtumi toimumise korral kehtima eeldus, et kindlustusvõtja hävinud ehitise ka taastab. Sellest võib tuletada, et kui osapooled on määranud ehitise kindlustamisel kindlustusväärtuseks ehitise taastamise maksumuse, on kindlustusvõtjal ka kohustus kannatada saanud hoonet reaalset taastama asuda.

Kohtupraktika on ette näinud, et kuna taastamistööde puhul tuleb tasuda ka käibemaks, on kindlustusvõtjal õigus nõuda kindlustusandjalt kindlustushüvitist koos käibemaksuga¹⁰⁵ ning kui kindlustusvõtja ei asu kahjustada saanud hoonet mõistliku aja jooksul pärast kindlustushüvitise saamist taastama, siis on kindlustusandjal võimalik esitada nõue kindlustusvõtja vastu VÕS § 1028 lg 1 jj alusel käibemaksu tagasi saamiseks. Seetõttu võib mõistlikult tekkida küsimus, kas analoogselt käibemaksu tagasinõudmisele VÕS § 1028 alusel oleks kindlustusandjal õigus nõuda tagasi ka kindlustushüvitist juhul, kui kindlustusvõtja ei asu kindlustatud ehitist taastama. Käesoleva töö autor on selles osas hinnangul, et pigem tuleb antud küsimusele vastata eitavalt. VÕS § 1028 lg 1 näeb ette, et kohustuse täitmisena üleantu võib tagasi nõuda, kui kohustust ei ole olemas, kohustust ei teki või kohustus langeb hiljem ära. Kahjukindlustuslepingu puhul tekib kindlustusandja kohustus kindlustusjuhtumi toimumisel, mistõttu ei ole alust rääkida kohustuse puudumisest või ära langemisest ning järelikult ei ole kindlustusandjal võimalik ka kindlustushüvitist taolises olukorras VÕS §1028 alusel tagasi nõuda. Kui kindlustusandja aga soovib siiski tagada, et kindlustusvõtja hüvitist ka realselt ehitise taastamiseks kasutab, võib ta kindlustuslepingu tingimustes täpsustada, et kui kindlustusvõtja ei asu mõistlikul ajal peale kindlustushüvitise saamist kahjustada saanud hoonet taastama, langeb ära kindlustusandja hüvitamise kohustus ning sellisel juhul oleks käesoleva töö autori hinnangul kindlustusandjal alus esitada kindlustusvõtja vastu VÕS § 1028 jj alusel nõue kindlustushüvitise tagasi saamiseks.

---

¹⁰⁴ Tallinna Ringkonnakohtu 10.04.2013 otsus tsiviilasjas nr 2-08-87319.

¹⁰⁵ Samas.

Lisaks eelpool käsitletud probleemidele tõusetub antud töö autori hinnangul ehitise kindlustusväärtusena ehitise taastamise maksumuses kokku leppimisel veel üks pigem õigusteoreetilise olemusega probleem. Ehitise kindlustamisel on võimalik kindlustusväärtusena kokku leppida ka kindel summa, mis on tüüpilisem kokkuleppeline kindlustusväärtus või VÕS § 480 lg 4 järgi kokku leppida kindlustusväärtuses ehitise taastamise maksumusena. Neist viimane ei ole aga autori hinnangul puhas kokkuleppeline kindlustusväärtus. VÕS § 480 lg 4 sätestus ei ühti kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõistega, see ei teeni käesolevas töös väljatoodud kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärgi¹⁰⁶ ning selle kokku leppimine erineb oluliste tunnuste osas tavapärase kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramisest. Taolist eripära on maininud ka Tallinna Ringkonnakohus oma lahendis 2-05-16348,¹⁰⁷ milles on välja toodud, et käesoleval juhtumil ei ole pooled kindlustuslepingus kindlaks teinud ega määratlenud hoone taastamisväärtust ja kuna lepingu kohaselt oli [kokkuleppeliseks] kindlustusväärtuseks hoone taastamisväärtus, tekkis selle määramise üle pooltel vaidlus. Kui tavapärase kokkuleppeline kindlustusväärtus tähendab, et kindlustusväärtus määratakse eelnevalt kindla summana, siis VÕS § 480 lg 4 sätestatus kokku leppimine annab üksnes meetodi kindlustusväärtuse kindlakstegemiseks, mistõttu ei tea kumbki osapool kindlustusjuhtumi toimumisel ega vahetult peale seda, kui suur on kindlustushüvitis. Kuigi kindlustussummat hüvitis ületada ei saa, ei tea siiski kumbki osapool täpselt väljamaksmisele kuuluva summa suurus. Nagu antud töö esimeses peatükis juba mainitud, on kokkuleppelise kindlustusväärtuse puhul oluline, et kokkuleppe kindlustusväärtuse osas, seejuures kindla summa osas, saavutataks enne kindlustusjuhtumi toimumist, vastasel juhul kaotab kokkuleppeline kindlustusväärtus oma sisulise mõtte. Kokkuleppelises kindlustusväärtuses kokkuleppimise osas on käesolevas töös välja toodud, et võlaõigusseadus ei sea sellele ühtegi vorminõuet või tingimust. Seda ei pea tingimata tegema kindla summana ning nagu täpsustatud Saksamaa VVG kommentaarides, mis antud osas ühtivad Eesti tõlgendusega, võib see summa olla tuletatav ka kaudselt või üldiste tõlgendamispõhimõtete alusel.

Autor ei saa aga nõustuda eeldusega, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse sätestamine ehitise taastamise maksumusena on piisav määratlus või et seda saaks lugeda üldiseks tõlgendamispõhimõtteks, kuna see ei kattu juba oma olemuselt ühe peamise kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärgiga: vaidluste vältimisega. Riigikohtuni on jõudnud mitmeid

---

¹⁰⁶ Vaata käesoleva töö punkti 1.2.

¹⁰⁷ Tallinna Ringkonnakohtu 05.02.2008 otsus tsiviilasjas nr 2-05-16348.

kokkuleppelist kindlustusväärtust puuduvaid kaasuseid¹⁰⁸ ning kõigis neis on vaidlus rohkemal või vähemal määral tingitud just ehitise taastamise maksumusest ja selle määramisest. Eelpool kirjeldatust tulenevalt on antud töö autor arvamusel, et ehitise kindlustusväärtusena ehitise taastamise maksumuses kokkuleppimine ei pruugi oma olemuselt kvalifitseeruda kokkuleppeliseks kindlustusväärtuseks. Kuigi kokkuleppeline kindlustusväärtus väljendubki suuresti selles, et hüvitis võib olla erinev tegelikult tekkinud kahjust, on autori hinnangul siiski primaarne konkreetses kindlustushüvitis kokkuleppimine. VÕS § 480 lg 4 puhul võib tegu olla kokkuleppega, mille põhjal tehakse kindlaks tegelik kindlustusväärtus, kuid praegusel kujul ei sobi see sätte kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni alla, mistõttu ongi selle rakendamisega tekkinud küllaldaselt probleeme ning vastuolusid ning mis on põhjustanud kõnealuse sätte suure probleemsuse.

Käesoleva alapeatüki kokkuvõtteks võib öelda, et ehitise kokkuleppelisest kindlustusväärtusest kui ehitise taastamise maksumusest rääkides kerkib Eesti praeguse võlaõigusseaduse regulatsiooni alusel üles mitmeid tõlgenduslikke ning ka sisulisi vastuolusid. Kõige akuutsemaks peaks aga pidama teatavat vasturääkivust kehtiva kohtupraktika ning võlaõigusseaduse kommentaarides esitatud käsitluste vahel ehitise taastamisel selle amortisatsiooni ning vanuse arvestamise kohta. Käesoleva töö autori hinnangul tuleks õiguskindluse ja –selguse huvides siiski eelistada kohtulahendites number 3-2-1-133-12 ning 2-08-87319 esitatud lähenemist, mille alusel tuleb tavapäraselt VÕS § 480 lg 4 alusel ehitise taastamisel arvestada ka selle kulumi ning vanusega, kuid mida ei pea vastavasisulise kokkuleppe korral siiski tingimata tegema. Kirjeldatud tõlgendus annaks autori hinnangul kõige õiglasema tulemuse ning seaks selgemad piirid ehitise kokkuleppelisele kindlustusväärtusele. Siiski seab autor kahtluse alla VÕS § 480 lg 4 vastavuse üldisele kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemusele. Ehitise tavapärase kindlustusväärtuse alusel väljamakstav kindlustushüvitis on enamikes olukordades niigi sama, mis oleks selle taastamisemaksumus, arvestades ehitise amortisatsiooni ning vanust ning täpsustades VÕS § 479 lg-t 3, muutes selle võimalikud erilepped erisätteks VÕS § 477 suhtes, on võimalik jõuda samasuguse tulemuseni. Seetõttu peab autor ehitise kokkuleppelist kindlustusväärtust kui ehitise taastamise maksumust topeltreguleerimiseks ning seetõttu suuresti ebavajalikuks sätteks.

---

¹⁰⁸ Näiteks kohtuasjad 3-2-1-104-07; 3-2-1-133-12; 3-2-1-155-05.

3. PEATÜKK – Piirangud kindlustusväärtuse kokkuleppelisele määramisele

3.1. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse oluline erinevus tegelikust kindlustusväärtusest

VÕS § 480 lg 3 näeb ette, et kui selgub, et kokkuleppeline kindlustusväärtus erineb kindlustusjuhtumi toimumisel oluliselt tegelikust kindlustusväärtusest, tuleb lähtuda tegelikust kindlustusväärtusest. Tegelik kindlustusväärtuse kindlakstegemine on oluline, kuivõrd sellest sõltub kindlustusandja täitmise kohustuse ulatus.¹⁰⁹ Seejuures on võlaõigusseaduse kommentaarid ette näinud, et kohtupraktika peab avama kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse sisu.¹¹⁰ Tänapäeva seisuga puudub kahjuks Eestis veel see kohtupraktika, mis avaks täpselt kõnealuse olulise määra sisu, kuna kõik kokkuleppelist kindlustusväärtust puudutavad kohtuasjad on taandunud kindlustusväärtuse tõendamise- ja määratlemisküsimustele. Seetõttu ei ole ka antud töös võimalik rääkida, kuidas on Eestis täpselt määratletud oluline erinevus tegelikust kindlustusväärtusest.

Siiski on võimalik võrdluse saamiseks pöörduda Eesti võlaõiguse eeskujuks olnud Saksamaa õiguskorra juurde. Saksamaa erialakirjanduses on avaldatud seisukoht, et mitteoluline erinevus kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse vahel on kuni kümme protsenti¹¹¹ ning seda seisukohta on kajastanud ka Eesti võlaõigusseaduse kommentaarid.¹¹² Sama lähenemise aktsepteerimine on õigustatud, kuna olulise erinevuse reegel sisaldub põhimõtteliselt samasugusena ka Saksamaa VVG-s: „Kokkuleppelist kindlustusväärtust loetakse ka väärtuseks, mis on kindlustatud huvil kindlustusjuhtumi toimumise korral, kui see ei ületa olulisel määral tegelikku kindlustusväärtust kindlustusjuhtumi toimumise ajal.“¹¹³ Tegu on ka Saksa õiguses erandiga kokkuleppelise kindlustusväärtuse üldregulatsioonist ning juhul, kui kokkuleppeline kindlustusväärtus ületab tegelikku kindlustusväärtust oluliselt, on määravaks

¹⁰⁹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.3.

¹¹⁰ Samas.

¹¹¹ H.-J. Bunte. Lexikon des Rechts. Versicherungsrecht. Hermann: Luchterhand, 1998, lk 175.

¹¹² P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007, § 480, komm. 3.3.

¹¹³ Samas.

tegelik kindlustusväärtus, mitte kokkuleppeline kindlustusväärtus.¹¹⁴ Seega kui teatud juhtumil esineb oluline kindlustusväärtuse ületamine, toob see endaga kaasa kokkuleppelise kindlustusväärtuse kehtetuse.¹¹⁵ Eelnevast tuleneb, et oma olemuselt on antud erand nii Eesti kui Saksamaa õiguskordades sama. Otseloomulikult peab kindlustusandja olukorras, kus kokkuleppeline kindlustusväärtus erineb tegelikust kindlustusväärtusest väheoluliselt, võtma selle siiski oma täitmise aluseks, mis võib viia ka selleni, et kindlustusandja hüvitab kindlustusvõtjale rohkem, kui on kahju tegelik suurus.¹¹⁶ Sellisel juhul on välistatud ka kindlustusandja võimalus tugineda VÕS §-le 477.

Lisaks eelpool nimetatud kümneprotsendilisele ülemmäärale on võlaõigusseaduse kommentaarid väitnud, et mida suurem on kindlustusväärtus, seda väiksem protsentuaalne erinevus on käsitletav olulisena.¹¹⁷ Selline Eesti võlaõigusseaduse kommentaarides välja pakutud lähenemine on ainulaadne ning meile kõige lähemalseisvas Saksamaa kindlustusõiguses ega VVG kommentaarides taolist seisukohta ei leidu. Kuigi tegu on meie võlaõigusseaduse kommentaaride lähenemisega kokkuleppelise kindlustusväärtuse ja tegeliku kindlustusväärtuse olulisele erinevusele, ei paku kommentaarid aga paraku laiemat selgitust ega põhjendusi taolisele seisukohale. Tavapärane loogika peaks seisma selles, et oluline erinevus on määratletud umbes sama suure protsendina iga üksiku olukorra jaoks nii, et suurema kindlustusväärtuse korral (millega kaasneb üldiselt ka suurem kindlustussumma ja suuremad kindlustusmaksed kindlustusvõtjale) on suurem ka rahasumma, mida käsitletakse olulise erinevusena. Kuid võlaõigusseaduse kommentaaride põhjal võib asuda vastupidisele seisukohale ning väita, et oluline erinevus on hoopis konkreetne rahasumma, mis suuremate kindlustusväärtuste puhul erineb minimaalselt väiksemate kindlustusväärtuste omadest. Kuivõrd kõnealune oluline erinevus peaks sõltuma just nimelt otseselt kindlustusväärtuse suurusest, jääb käesoleva töö autori jaoks arusaamatuks võlaõigusseaduse kommentaarides esitatud väide. Kui vähendada suuremate kindlustusväärtuste puhul oluliseks erinevuseks peetavat protsenti, väheneb sellega ka suhteline summa, mida tuleb pidada nendes olukordades oluliseks erinevuseks. Selline olulise erinevuse protsendi vähendamine ei ole autori hinnangul kooskõlas kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemusega ning kahjustab

---

¹¹⁴ Beck-Online, die Datenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, C II. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVVG.VVG.p76.glC.gIII.htm, 27.04.2014.

¹¹⁵ Samas.

¹¹⁶ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.3.

¹¹⁷ Samas.

kindlustusvõtjate huvisid, kelle kindlustatud eseme väärtus on suurem. Selle asemel võiks kaaluda Saksamaa kindlustusõiguses seatud veidi erinevat lähenemist. Nagu eelnevalt kirjeldatud, on Saksamaa erialakirjanduses avaldatud seisukoht, et mitteoluline erinevus tegeliku ja kokkuleppelise kindlustusväärtuse vahel on kuni kümme protsenti, kuid see ei ole reegel. VVG kommentaarid selgitavad lähemalt, et kuigi üldjuhul loetakse oluliseks kõrvalekaldeid, mis on suuremad kui kümme protsenti, sõltub olulisus siiski eelkõige üksikjuhtumi konkreetsetest asjaoludest ning jäiga mõõdupuu seadmine kümne protsendi juurde ei ole kindlasti kõikide juhtumite puhul õigustatud.¹¹⁸ Seejuures tuleb arvesse võtta kindlustuse liiki ning otstarvet ning põhjust, miks pooled on konkreetsel juhul kindlustusväärtuse kokku leppinud.¹¹⁹ Kuivõrd Eestis puudub veel kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse osas kandev kohtupraktika, ei saa välistada, et ka meie kohtud olulist erinevust Saksamaa eeskujul eelpool nimetatud faktilisi asjaolusid arvesse võttes kaaluksid ning teeksid otsuse olulise erinevuse osas selle pinnalt. Kuid käesoleva töö autori hinnangul tuleks kindlasti kõrvale jätta Eesti võlaõigusseaduse kommentaarides esile toodud nõue, et mida suurem on kindlustusväärtus, seda väiksem saab olla protsentuaalne erinevus kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse vahel olulise erinevuse hindamisel.

Saksamaa VVG kommentaarides on rõhutatud, et kõnealuse olulise erinevuse hindamisel tuleb tähelepanu pöörata asjaolule, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni eesmärgiks on kergendada kindlustusandja poolt makstavate hüvitiste suuruse kindlaksmääramist ning antud eesmärk oleks ohustatud, kui tähelepanu alt jääks välja poolte huvi kindlustusväärtuse kohta sõlmitud kokkuleppe usaldusväärsuse vastu.¹²⁰ Silmas pidades ka käesolevas töös kirjeldatud muid kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärgi,¹²¹ seab autor kahtluse alla antud alapeatükis mainitud kümneprotsendilise erinevuse ülemmäära kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse hindamisel. Lähtudes sellest, et üheks peamiseks eelnimetatud eesmärgiks on kindlustusjuhtumi toimumisel vaidluste vältimine väljamakstava kindlustushüvitise osas ja asjaolust, et enamik kohtutesse ja ka Riigikohtuni jõudvatest vaidlustest puudutab just vaidlusi kindlustushüvitise suurusest,¹²² ei pruugi kümme protsenti olla piisav, et täita antud eesmärki. Saksa õiguse kohaselt ei ole

---

¹¹⁸ Beck-Online, die Datenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, C II. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVVG.VVG.p76.glC.gIII.htm, 27.04.2014.

¹¹⁹ Samas.

¹²⁰ Samas.

¹²¹ Vaata käesoleva töö punkti 1.2.

¹²² Näiteks kohtuasjad 3-2-1-104-07; 3-2-1-133-12; 3-2-1-155-05.

kümne protsendi näol küll tegu jäiga mõõdupuuga ning igat üksikjuhtumist tuleb hinnata eraldiseisvalt, kuid rohkem kui kümneprotsendilise erinevuse lugemine mitteoluliseks näib olevat pigem väga erandlik olukord. Vastavate kohtuasjade puudumise tõttu ei ole alust spekulatsioonidele, mida ja kuidas hindaks oluliseks erinevuseks kokkuleppelisest kindlustusväärtusest Eesti õiguspraktika, kuid võlaõigusseaduse kommentaaride käsitlusest võib järeldada, et kümneprotsendiline erinevus on pigem maksimum, mille võrra võib tegelik ja kokkuleppeline kindlustusväärtus erineda ning pigem peaks erinevus eelkõige just suuremate kindlustusväärtuste puhul olema veelgi väiksem.

Kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemusest tulenevalt on lepingupooled selle rakendamisel teadlikult võtnud teatava riski (kindlustusvõtja poolt risk saada väiksemat hüvitist, kui on tegelik kahju ning kindlustusandja poolt risk maksta suuremat hüvitist, kui on tegelik kahju), et kindlustusjuhtumi toimumisel vältida aja- ja ressursikulukaid ekspertise tegeliku kindlustusväärtuse selgitamiseks, võimalikke kohtuvaidlusi väljamakstava hüvitise määramiseks ning lihtsustamaks asjaajamist. Arvesse võttes seda osapoolte teadlikku ja tahtlikku riski, võib käesoleva töö autori hinnangul mitteoluliseks erinevuseks pidada ka kindlasti veel viieteistkümne protsendilist vahet kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse vahel. Nagu juba kirjeldatud, tuleks kindlasti igat üksikjuhtumit hinnata otseloomulikult eraldi arvestades kõiki elulisi asjaolusid, kuid kokkuvõttes aitaks üldine kõrgem protsentuaalne määr kaasa kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärgi täitmisele ning tagaks paremini osapoolte huvi ja usalduse seatud kokkuleppelise kindlustusväärtuse vastu. Lõplik õiguspraktika jääb siiski kohtute kujundada.

Kokkuleppelise kindlustusväärtuse oluline erinevus tegelikust kindlustusväärtusest võib otseselt puudutada ka alakindlustuse regulatsiooni olukorras, kus kokkuleppeline kindlustusväärtus on suurem kui kindlustussumma. VÕS § 481 näeb ette, et kui kindlustussumma on väiksem kui kindlustusväärtus kindlustusjuhtumi toimumise ajal, on tegu alakindlustusega. Sellisel juhul vastutab kindlustusandja kahju eest võrdeliselt kindlustussumma suhtega kindlustusväärtusesse kindlustusjuhtumi toimumise ajal. Sellise sätte põhjal võib aga põhjendatult tekkida küsimus, et mis saab siis, kui alakindlustus tekib kokkuleppelise kindlustusväärtuse olukorras ehk kindlustussumma on väiksem kui kokkuleppeline kindlustusväärtus. Praktikas ilmselt sellist olukorda sageli ette ei tule, kuid hüpoteetiliselt võib selline situatsioon tekkida näiteks siis, kui algselt kokkuleppelist kindlustusväärtust ei määrata, vaid see tehakse hoopis lepingu kestvuse jooksul, mille käigus

unustatakse arvestada kindlustussummaga. Võlaõigusseadus ega selle kommentaarid antud küsimusele vastust ei paku, kuid eeskuju jaoks võib taas pöörduda Saksamaa VVG poole, mille § 76 näeb ette: „Kui kindlustussumma on madalam kokkuleppelisest kindlustusväärtusest, peab kindlustusandja hüvitama kahju ainult võrdeliselt kindlustussumma suhtega kokkuleppelisse kindlustusväärtusesse, seda ka juhul, kui kokkuleppeline kindlustusväärtus ületab kindlustussummat oluliselt.“. Saksamaa regulatsioon selgitab meile kahte olulist asja: esiteks kohaldub alakindlustus kokkuleppelisele kindlustusväärtusele täpselt samamoodi nagu tavapärasele kindlustusväärtusele ning teiseks ei mängi alakindlustuse olukorras rolli kokkuleppelise kindlustusväärtuse erinevus tegelikust kindlustusväärtusest, kahju hüvitamine toimub samade alakindlustuse reeglite alusel. Kui osapooled soovivad alakindlustust vältida, saavad nad kokku leppida kindlustussumma, mis on identne kokkuleppelise kindlustusväärtusega, mille tulemusena on võimalik kahju hüvitamine, mis on erinev tegelikust kahjusummast ja annab ühele pooltest eelise.¹²³ Seda Saksamaa VVG ka aktsepteerib, võttes arvesse kõnealuse olulise erinevuse reegli.¹²⁴ VVG kommentaarid täpsustavad, et leppides kokku kindlustusväärtuses, mis on kindlustussummast suurem, väljendavad pooled, et kindlustusvõtja peaks vastavalt kindlustusväärtuse ja kindlustussumma proportsioonile kandma osa kahjust ise.¹²⁵ Raske on prognoosida, millises olukorras peaksid osapooled, eriti kindlustusvõtja, taolisest kokkuleppest huvitatud olema, kuid antud reegel on oluline ära mainida, sest tegu on ühe vähese olukorraga, kus kokkulepitud ja tegeliku kindlustusväärtuse oluline erinevus ei mängi rolli.

Rääkides kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulisest erinevusest, tasub välja tuua ka üks põhimõttelise tähendusega lahend (Saksamaa) Liidu Ülemkohtu poolt, milles on märgitud, et kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulist erinevust ei tohi hoolimata kaasuse asjaoludest ühelgi juhul ennetavalt eeldada.¹²⁶ Antud lahendist tulenevalt peab igal üksikjuhtumil kehtima presumptsioon, et kokkuleppeline kindlustusväärtus on võrdeline tegeliku kindlustusväärtusega, mistõttu kuulub kindlustushüvitis ka täies ulatuses vastavalt kokkuleppelisele kindlustusväärtusele väljamaksmisele. Kui objektiivsel põhjusel esineb

---

¹²³Beck-Online, die Datenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, A I. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVVG.VVG.p76.glA.gII.htm, 27.04.2014.

¹²⁴ H. Baumann, R. M. Beckmann, K. Johannsen. R. Johannsen. Bruck/Möller Grosskommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, 9 Auflage, 3 Band. Berlin: De Gruyter, 2009, § 76, komm. 7.

¹²⁵ Beck-Online, die Datenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, C III. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVVG.VVG.p76.glC.gIII.htm, 27.04.2014.

¹²⁶ Der Bundesgerichtshof. BGH 4.4.2001, BGHZ 147, 212 (216).

kahtlus, et kokkuleppeline kindlustusväärtus erineb oluliselt tegelikust kindlustusväärtusest, tuleb seda hakata tõendama. Sellisel juhul võib aga tekkida küsimus, mis ajahetkel võrrelda kokkuleppelist kindlustusväärtust tegelikuga, kuivõrd tegelik kindlustusväärtus võib kindlustuslepingu kehtimise jooksul suureneja ja väheneda, olles mõnda aega oluliselt erinev kokkuleppelisest kindlustusväärtusest ning mõnda aega kokkuleppelisele kindlustusväärtusele vastav. Ajadimensiooni on täpsustanud Saksamaa VVG kommentaarid, mille kohaselt on kindlustusväärtuste hindamise juures määravaks kindlustusjuhtumi toimumise ajahetk ning mitte mingisugusel määral ei ole olulised tegeliku kindlustusväärtuse olulise ületamise põhjused ning algushetk.¹²⁷ Sama seisukoht ajafaktori osas tuleneb ka Eesti VÕS § 480 lg-st 3, kus on sätestatud, et kokkuleppelist kindlustusväärtust ei loeta kindlustusväärtuseks, kui see erineb oluliselt tegelikust kindlustusväärtusest kindlustusjuhtumi toimumise ajal. Järelikult on oluline, kas kokkuleppeline kindlustusväärtus erines tegelikust kindlustusväärtusest just kindlustusjuhtumi toimumise konkreetsel hetkel.

Kui on teada ajahetk, millal kokkuleppelise kindlustusväärtuse erinevust hinnata, tekib loogiliselt järgmine küsimus, kes seda tõendama või tõestama peaks. Üldise reegli kohaselt peaks Eesti õiguskorras olulise erinevuse tegelikust kindlustusväärtusest tõendama see osapool, kes antud väitele tugineda soovib. Enamikes olukordades võib kindlustusandjal olla aga keeruline kindlustatud eseme väärtust hinnata ning seega tõendada kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulist erinevust, eriti kui see ese ei ole tema valduses. Ilmselt ka sellest tulenevalt on Saksamaa VVG kommentaarid antud probleemsele olukorrale teisiti lähenenud ja näinud ette, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse olulise ületamise tõendamise kohustus on kindlustusandjal, kindlustusvõtja peab seevastu tõendama tegelikku kindlustusväärtust.¹²⁸ Siiski on antud töö autor veendumusel, et olukorras, kus tegelik kindlustusväärtus on kokkuleppelisest kindlustusväärtusest oluliselt suurem, mistõttu on olulise erinevuse sättele tuginemisest huvitatud kindlustusvõtja, peaks ka kindlustusvõtja tõendama nimetatud olulist erinevust. See ei tohiks aga kindlustusvõtjale olla liigselt koormav, kuivõrd tegelikku kindlustusväärtust on kõige kergem tõendada just temal. Tõendamisekohustuse osas näevad VVG kommentaarid ette ühe erandi, nimelt kindlustatud eseme täieliku hävimise korral võib kindlustusvõtja nõuda kokkulepitud summat ilma

---

¹²⁷ Beck-Online, die Datenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, C II. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVVG.VVG.p76.glC.gII.htm, 27.04.2014.

¹²⁸ Samas.

täiendavaid tõendeid esitamata.¹²⁹ Paraku ei täpsusta, kas sellisel juhul ei arvestata ka kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse erinevust, kuid tulenevalt VVG § 76 üldisest olemusest ning rakendamisest kahtleb antud töö autor sellises võimaluses.

Eelpool mainitud ajafaktorile seab kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse tõlgendamisel olulise tähtsuse PEICL. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon vastavalt PEICL-i artiklile 8:101 ei sisalda Eesti ja Saksamaa õigusele sarnast olulise erinevuse reeglit ning seega on võimalik, et kui kindlustuslepingus on kindlustusväärtus eelnevalt kokkulepitud, võib kindlustusandja saada hüvitist ka suuremas ulatuses, kui oli ta tegelik kahju (loomulikult võib kindlustushüvitis olla ka väiksem, kui tegelikult tekkinud kahju). Taolist lähenemist peab PEICL kohaldatavaks, kuna kokkuleppelise kindlustusväärtuse põhine kindlustushüvitise maksmine on PEICL-i alusel olemuselt sarnane kindlustatud eseme hüvitamisele uue esemega. Sellisel juhul rakendub *uus-vana-asemel* põhimõtte, mille kohaselt ei oma kindlustushüvitise määramisel tähtsust kindlustatud eseme väärtus kindlustusjuhtumi toimumise hetkel, vaid oluline on uue samaväärse eseme väärtus.¹³⁰ Kuigi võib tekkida mulje, et eelkirjeldatud viis ei ole kooskõlas üldise kahjuhüvitamise põhimõttega, siis PEICL põhjendab taolise lähenemise seaduspärasust asjaoluga, et selline hüvitamisviis seab isiku esemelise vara poolest samasugusesse olukorda, milles ta oleks olnud, kui kindlustusjuhtumit poleks toimunud, kuigi puhtrahaliselt on ta võib-olla isegi paremas seisus.¹³¹ Ning kuna sama tõlgendust rakendatakse ka kokkuleppelise kindlustusväärtuse puhul, ei mängi PEICL-i sätestuse kohaselt rolli asjaolu, et kokkulepitud kindlustusväärtus võib erineda oluliselt tegelikust kindlustusväärtusest. Autori hinnangul on taoline alternatiivne objektipõhine lähenemine kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse vahele õigusteoreetiliselt huvitav alternatiiv, kuid võib praktikas põhjustada küllaldaselt uusi probleeme nende lahendamise asemel. Seetõttu võiks jääda pigem VÕS § 480 lg 3 eeskujul tavapärase rahalise lähenemise juurde kindlustusväärtuste erinevuse hindamisel ja mõõtmisel.

Nagu antud töös juba kirjeldatud, erineb Ühendkuningriikide kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon oluliselt Kontinentaal-Euroopa õiguskordade omadest, seda

---

¹²⁹ Beck-Online, die Datenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, C II. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVV.G.VVG.p76.glC.gIII.htm, 27.04.2014.

¹³⁰ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) München: Sellier, 2009, art. 8:101, C2.

¹³¹ Samas.

ka kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse osas. Märkimisväärne erinevus seisnebki selles, et Suurbritannia õiguskord ei erista kindlustusväärtuse kokkuleppimisel kokkulepitud väärtust tegelikust. Teatava kõrvalekalde väljamakstava summa osas Ühendkuningriikide õigus sarnaselt Kontinentaal-Euroopa õiguskordadele siiski teeb. Nimelt, kui sõlmitakse kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustusleping ning kindlustatud ese hävib täielikult, kuulub väljamaksmisele kogu kokkuleppelise kindlustusväärtuse järgne hüvitis, kuid kui kahju on vaid osaline, kuulub väljamaksmisele kokkuleppelise kindlustusväärtuse proportsionaalne osa vastavalt tekkinud kahjule.¹³² See lähenemine on omane ka Kontinentaal-Euroopa õiguskordadele, kus kindlustushüvitis kuulub kokkuleppelise kindlustusväärtuse alusel välja maksmisele kindlustusjuhtumi toimumise fakti selgudes vastavalt tekkinud kahju ulatusele. Ning nagu näha, võimaldab ka Suurbritannia kord siiski teatud juhtudel teha mahaarvestusi kokkulepitud kindlustusväärtusest ning terve kokkulepitud kindlustusväärtus kuulub hüvitamisele üksnes eseme täieliku hävimise korral.

Hoolimata võrdlemisi laiast lähenemisest kokkuleppelisele kindlustusväärtusele, on Suurbritannia õiguskorras ette nähtud üks äärmiselt erandlik olukord, mil kindlustusandjal võib olla õigus tugineda kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse erinevusele. Olukorras, kui kindlustusvõtja soovide alusel määratud kokkuleppeline kindlustusväärtus on niivõrd palju suurem tegelikust kindlustusväärtusest, et kui kindlustusandja oleks kindlustuslepingu sõlmimisel antud faktist teadlik olnud, siis oleks see mõjutanud tema soovi sõlmida kindlustuslepingut ja võtta enda kanda taolist riski, võib olla tal õiguslik alus vältida kindlustushüvitise maksmist tuginedes eksitamisele või oluliste andmete esitamata jätmisele kindlustusvõtja poolt.¹³³ Nagu näha, sisaldab antud erand nelja komponenti, mis kõik peavad esinema, et taolisele väitele tugineda. Esiteks peab kokkulepitud kindlustusväärtus põhinema kindlustusvõtja soovidel ja väidetest. Teiseks peab erinevus kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse vahel olema äärmiselt suur. Kuigi ei ole täpselt määratud, kui suur peaks selline vahe olema, on see kindlasti märkimisväärselt suurem, kui Eesti või Saksamaa süsteemide kümneprotsendiline erinevus. Erandi aluseks olevas kaasuses oli tegeliku kindlustusväärtuse erinevus kokkuleppelisest ligi kahekordne. Kolmandaks peab see tõsiselt mõjutama mitte ainult kindlustusandja soovi sõlmida leping konkreetsetel tingimustel, vaid mõjutama tema soovi üldse taoline leping sõlmida ning nii suurt riski enda kanda võtta. Ning

---

¹³² King's Bench Division. Elcock v. Thomson (1949) 2 K.B. 755. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1jYt7uw>, 27.04.2014.

¹³³ House of Lords. Thames & Mersey Marine Insurance Co Ltd v Gunford Ship Co Ltd (1911) S.C. (H.L.) 84. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/SOEwnn>, 27.04.2014.

neljandaks peab olema võimalik tugineda eksitamisele või oluliste andmete avaldamata jätmisele.¹³⁴ Nagu näha, on tegu tõepoolest äärmiselt erandliku olukorraga, mille jaoks peavad olema täidetud mitmed tingimused. Kõikidel muudel juhtudel kuulub hüvitis kokkuleppelise kindlustusväärtuse alusel siiski täies ulatuses väljamaksmisele ning mingisugust rolli ei oma, kas kokkulepitud kindlustusväärtus erines tegelikust kindlustusväärtusest oluliselt või mitte.

Kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulisest erinevusest rääkides soovib käesoleva töö autor tähelepanu pöörata ka kindlustusandja ja kindlustusvõtja seaduslike huvide kaitse tasakaalustatuse küsimusele. Antud töös on eelnevalt kirjeldatud, et kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse mitteolulise erinevuse korral võib hüvitamisele kuuluda nii suurem kui ka väiksem summa, kui on kindlustatud eseme tegelik kindlustusväärtus. See jätab mulje, nagu oleks taolises olukorras kindlustusandja ja kindlustusvõtja võrdses seisus. Tegelikult on olukord veidi piiratum. Võlaõigusseaduse kommentaarid täpsustavad, et tegelikust kindlustusväärtusest suurem hüvitis tuleb kõne alla siiski vaid kindlustussumma piires.¹³⁵ Taoline piirang on juba oma olemuselt kindlustusandjat soosiv, kuna kindlustusandjal on võimalus sellisel juhul määrata kindlustussumma kokkuleppelise kindlustusväärtusega võrdses või sellest minimaalselt suuremaks ja sel viisil praktiliselt välistada võimalus, et ta peaks kindlustusvõtjale maksma suuremat hüvitist. Olukorras, kus kindlustatud eseme väärtus märkimisväärselt väheneb, piirab hüvitise suurust niigi VÕS § 480 lg 3. Sama kehtib olukorras, kus tegelik kindlustusväärtus on oluliselt suurem kokkuleppelisest kindlustusväärtusest, mistõttu kuulub hüvitamisele tegelik kindlustusväärtus, kuid sedagi kindlustussumma piirides. Sellisel juhul ei pruugi kindlustusvõtja saada hüvitist isegi kogu tekkinud kahju ulatuses, mis omakorda kaldub kõrvale tegeliku kahju hüvitamise põhimõttest. Seevastu olukordades, kus tegelik kindlustusväärtus on kokkuleppelisest kindlustusväärtusest oluliselt väiksem ning hüvitamisele kuulub üksnes väiksem summa, kuulubki samale kahjuhüvitamise põhimõttele tuginedes hüvitamisele üksnes tegelik kahju. Ka õigusteoreetilises kirjanduses on kinnitatud, et maksimaalse väljamaksesumma määramine on eelkõige kindlustusandja huvides.¹³⁶ Kuid eriti riivab antud piirang kindlustusvõtja positsiooni just kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingute puhul. Ühelt poolt kannatab lepingupoolte usaldus kokkuleppelise kindlustusväärtuse suhtes niigi olulise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse reegli tõttu, kuid lisaks on antud reeglist tõusetuvaid

¹³⁴ Vaata käesoleva töö punkti 3.3.

¹³⁵ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 480, komm. 3.1.

¹³⁶ J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura, 2007, lk 110.

ootusi kindlustusvõtja suhtes piiratud kindlustussummaga. Seetõttu on käesoleva töö autor arvamisel, et kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse reegel võib piirata liigselt, põhjendamatult ja suuremas ulatuses kindlustusvõtja huve ja õigusi.

Käesoleva alapeatüki käsitluse pinnalt võib öelda, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse olulisele erinevusele tegelikust kindlustusväärtusest esineb suuresti kaks lähenemist: Kontinentaal-Euroopa õiguskordadele omane tõlgendus, mis piirab kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse liigset erinevust ning Suurbritannia ja PEICL-i lähenemine, mis lubab minimaalsete piirangutega ka olulised erinevused tegelikust kindlustusväärtusest. Eelneva analüüsi tulemusel on töö autor veendumusel, et kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse liigne piiramine ei ole mõistlik. Selline regulatsioon pärsib kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärkide saavutamist ning võib tekitada hoopis vastupidise efekti ja põhjustada uusi vaidlusi. Samas ei ole autori hinnangul väga hea ka PEICL-s sätestatud tõlgendus, mis varapõhise lähenemisega kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse vahele võimaldab teoreetiliselt isegi piiramatuid erinevusi tegelikust kindlustusväärtusest. Sellisel regulatsioonil võivad olla väga ootamatud tagajärjed ning liigselt vaba käsitlus antud teema osas ei taga autori arvates piisavalt kindlustuslepingu osapoolte seaduslikku kaitset. Järelikult on teatav piirang kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse vahel autori nägemusel vajalik, kuid nagu eelnevalt mainitud, ei piisa kümne protsendilisest tõlgendusest. Kuivõrd Eestis puudub tänase päeva seisuga kohtupraktika, mis avaks käsitletava olulise erinevuse sisu, ei saa anda ka lõplikku hinnangut meie süsteemile, kuid autor soovib siiski ära märkida, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni parimaks toimimiseks peaks see ilmselt olema veidi suurem, kui Saksamaa ja Eesti õigusteoreetilises kirjanduses käsitletud kümme protsenti.

3.2. Kindlustusandja kohustus hüvitada tegelikult tekkinud kahju

Lisaks VÕS § 480 lg-s 3 sätestatud kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse reeglile tekib kokkuleppelise kindlustusväärtuse rakendamisel ka probleem vastuolu tõttu VÕS §-ga 477. Üks kahjukindlustuse fundamentaalsemaid põhimõtteid on see, et

kindlustusandja peab hüvitama kindlustusvõtjale ainult kahju tegeliku suuruse.¹³⁷ Antud paragrahv seda sätestabki ning näeb ette, et kindlustusandja ei ole kohustatud täitma kindlustusvõtjale rohkem, kui on kahju tegelik suurus, isegi kui kindlustussumma on kindlustusjuhtumi toimumise ajal kindlustusväärtusest suurem. Seega ei pea kindlustusandja kindlustusjuhtumi toimumisel lähtuma oma kohustuse täitmisel kindlustuslepingus määratud kindlustussummast, vaid peab igal üksikjuhul hindama kindlustusjuhtumi tõttu tekkinud kahju suurust.¹³⁸ See põhimõte tuleneb üldisest kahju hüvitamise õigusest ja VÕS §-st 127, mille oluliseks lähtekohaks on kahju täieliku hüvitamise ehk totaalreparatsiooni põhimõte (eelnevalt kirjeldatud Saksamaa varasem *kõik-või-mitte-midagi* printsiip): kahju tekitaja peab hüvitama kahjustatud isikule kogu tekitatud kahju ning seda sõltumata oma süü astmest või muudest sellistest asjaoludest.¹³⁹ Nagu ka sätte sõnastusest näha võib, tekib koheselt konflikt kogu kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooniga olukordades, kus kokkulepitud kindlustusväärtus ei ole väiksem või võrdne tegeliku kindlustusväärtusega.

Võlaõigusseaduse kommentaarid seavad kõnealuse sätte eesmärkideks esiteks selle, et kindlustusandja täitmise kohustust piiritleda kahju tegeliku suurusega ning teiseks selle, et välistada võimalus, et kindlustusvõtja kindlustusjuhtumi toimumise tulemusel rikastuks.¹⁴⁰ Eesmärkidest tulenevalt on antud säte suunatud täielikult kindlustusandja huvide kaitsele. Peale selle on soovitud antud regulatsiooniga vähendada kindlustusvõtjate tahet esitada suurema hüvitise saamise eesmärgil kindlustusandjale valeandmeid.¹⁴¹ Viimane nimetatud eesmärkidest on käesoleva töö autori hinnangul üleliigne. Kindlustusandjale teadlik valeandmete esitamine on õiguslikult isiku tahtlik eksitusse viimine talle ebaõigete asjaolude avaldamise teel ning kvalifitseerub seetõttu TsÜS § 94 järgi pettuseks ning vastavalt TsÜS § 90 on kõik pettuse mõjul sõlmitud tehingud niigi tühistatavad. Alternatiivselt juhul, kui kindlustusandja soovib tõesti esitada peale kindlustuslepingu sõlmimist valeandmeid näiteks tekkinud kahju või muu sarnase osas eesmärgiga saada suuremat hüvitist, saab kindlustusandja VÕS § 448 lg 2 alusel nõuda sellekohaste tõendite esitamist. Ning viimasena, juhul kui isik esitab valeandmeid, et üldse toimus kindlustuslepingu tingimustele vastav

¹³⁷ Võlaõigusseaduse seletuskiri (116 SE I). Internetis kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=991610001, 27.04.2014.

¹³⁸ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20.11.2007 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-104-07.

¹³⁹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. I, Üldosa (§§ 1-207): kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007, § 127, komm. 3.1.

¹⁴⁰ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 477, komm. 1.

¹⁴¹ Samas.

kindlustusjuhtum, on tegu kindlustuskelmusega karistusseadustiku¹⁴² § 212 alusel ning isiku käitumine juba kuritegelik. Seega pole põhjust väita, et VÕS § 477 aitab mingil tasemel rohkem vältida kindlustusandjale valeandmete esitamist.

Nagu eelnevalt kirjeldatud, piirab VÕS § 477 kindlustusandja täitmise kohustust seeläbi, et ei kohusta kindlustusandjat täitma kindlustusvõtjale rohkem, kui on kahju tegelik suurus,¹⁴³ mis olemuselt välistab kokkuleppelise kindlustusväärtuse rakendumise igas olukorras, kus nimetatud väärtus on natukenegi suurem tegelikust kindlustusväärtusest. Võlaõigusseaduse kommentaaride kohaselt on siiski vaieldav kindlustusandja õigus tugineda §-le 477 juhul, kui kokkuleppeline kindlustusväärtus erineb tegelikust kindlustusväärtusest mitteoluliselt ning seetõttu peab ta kindlustusvõtjale hüvitama tegelikult tekkinud kahjust rohkem.¹⁴⁴ Ka VÕS § 477 kommentaarid selgitavad, et antud paragrahvist ei saa lähtuda juhul, kui kindlustuslepingus on määratud kokkuleppeline kindlustusväärtus VÕS § 480 alusel.¹⁴⁵ Järelikult on kõrvaldatud normikonflikt antud regulatsioonide vahel ning VÕS § 480 tuleb pidada erisätteks § 477 suhtes. Sellises olukorras tuleb kindlustusandjal lähtuda hüvitise maksmisel just kokkuleppelisest kindlustusväärtusest, mis võib olla ka suurem kui tegelikult tekkinud kahju, kuid kokkuleppelisest kindlustusväärtusest ei saa siiski lähtuda juhul, kui see erineb oluliselt tegelikust kindlustusväärtusest kindlustusjuhtumi toimumise ajal vastavalt VÕS § 480 lg 3¹⁴⁶ ehk kokkuleppelisest kindlustusväärtusest on võimalik kõrvale kalduda vaid mitteoluliselt. Seetõttu näevad võlaõigusseaduse kommentaarid ette, et kõnealune regulatsioon on osaliselt dispositiivne, kuna osapooled võivad selle sätestusest piiratud ulatuses kõrvale kalduda, määratledes kindlustusväärtuse kokkuleppeliselt, kuid millele seab piirid VÕS § 480 lg 3.¹⁴⁷ Nimetatud dispositiivsus on sellest tulenevalt üsnagi minimaalne, kuna nagu eelnevalt kirjeldatud, seavad VÕS § 480 lg 3 kommentaarid olulisele kõrvalekaldumisele jäigad piirid, mille maksimumulatuseks on spekulieritud kümme protsenti ning enamikel juhtudel oleks see ilmselt veel väiksem.

Kõnealuse kindlustusandja vastutuse piirangu osas annab hea võrdluse sätte ajalooline areng Eesti ja Saksamaa õiguses. Enne võlaõigusseadust kehtinud Eesti Vabariigi kindlustusseadus

¹⁴² Karistusseadustik. 01.09.2002 – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 26.02.2014, 6.

¹⁴³ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 477, komm. 3.

¹⁴⁴ Samas, § 480, komm. 3.3.

¹⁴⁵ Samas, § 477, komm. 3.

¹⁴⁶ Samas, § 480, komm. 3.3.

¹⁴⁷ Samas, § 477, komm. 4.

sisaldas analoogset regulatsiooni. KindlS § 12 lg 3 nägi ette, et kindlustushüvitis on piiratud kindlustatud varale kindlustusjuhtumi tagajärjel tekkinud varalise kahju suurusega, kui kindlustuslepingus ei ole ette nähtud teisiti. Nagu näha, võimaldas võlaõigusseadusele eelnenud norm ka kindlustusandja vastutuse piirangust kindlustuslepinguga kõrvale kalduda ning soovi korral ka selle välistada. Tänapäeval kehtiv regulatsioon on aga muutunud olemuselt tunduvalt imperatiivsemaks ning nagu eelnevalt selgitatud võimaldab õigusteoreetilise kirjanduse hinnangul vaid väikest kõrvalekaldumist kokkuleppelise kindlustusväärtuse abil. Seega on võlaõigusseaduse imperatiivsuse suurenemisega tõstetud märgatavalt kindlustusandjate kaitse ulatust. Huvitaval kombel võib Saksamaa kindlustusõiguses tähendada pigem vastupidist tendentsi. Enne hetkel jõus olevat 2008. aastal vastu võetud VVG redaktsiooni kehtis Saksamaal 1908. aastast pärit *Gesetz über den Versicherungsvertrag 1908*¹⁴⁸ (edaspidi ka VVG 1908). VVG 1908 § 55 nägi ette, et kindlustusandja ei ole kohustatud hüvitama kindlustusvõtjale rohkem kui kahju summa, seda ka juhul, kui kindlustussumma on suurem kindlustusväärtusest kindlustusjuhtumi toimumise ajal. Nagu näha, on säte praktiliselt identne Eesti VÕS §-le 477. Kuid 2008. aastal vastuvõetud uues Saksa VVG-s taolist sätet ei leidu. Ilmselt ei ole peetud vajalikuks topeltreguleerimist, kuna nii Saksamaa VVG § 76 kui ka Eesti VÕS § 480 näevad kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse korral ette, et hüvitamisele kuulub üksnes tegelik kahju, mistõttu ei ole vaja seda eraldi sättega üle reguleerida. Kuivõrd kindlustusandja vastutuse piirang VÕS § 477 alusel kuulub kohaldamisele ka ülekindlustuse olukorras kahju hüvitades, ei ole selleks vaja sätestada eraldi paragrahvi. Ülekindlustuse puhul üksnes tegeliku kahju hüvitamise võiks juba õigusloome metoodikat arvestades sätestada üldises ülekindlustuse paragrahvis. Ning kuna üldine kahjuhüvitamise õigus ning põhimõte on niigi sätestatud võlaõigusseaduse üldosa §-s 127, mida oleks võimalik analoogia korras kohaldada ka kindlustussuhetele, ei näe käesoleva töö autor vajadust eraldi reguleerida kindlustusandja vastutuse piirangut hetkel kehtival kujul.

Ka Euroopa Liidu alane regulatsioon PEICL-i näol annab kindlustusandja vastutuse ulatust piirava sätte. Ära tasub märkida, et PEICL-s sisaldub see samas artiklis, kust tuleneb ka kokkuleppeline kindlustusväärtus, seega peab PEICL kokkuleppelist kindlustusväärtust ja kindlustusandja vastutuse piirangut olemuselt väga seotuks. PEICL-i artikli 8:101 lg 1 näeb ette, et kindlustusandja ei ole kohustatud maksma hüvitisena rohkem, kui on vajalik kindlustusvõtjale tegelikult tekkinud kahju hüvitamiseks. PEICL-i kohaselt on antud reegli

¹⁴⁸ Gesetz über den Versicherungsvertrag (VVG) 1908. 30.05.1908 – RGBI 1908 S. 263. Internetis kättesaadav: <https://www.umwelt-online.de/recht/allgemei/wirtschaft/vertrag/vvgz1908.htm>, 27.04.2014.

puhul tegu kahjukindlustuse kahjuhüvitamise põhimõttega, mille alusel ei tohi kindlustusandja poolt väljamakstav hüvitis ületada kindlustusvõtja tegeliku kahju suurust.¹⁴⁹ Kuigi tegu on võrdlemisi fundamentaalse põhimõttega, omistab PEICL suurt rolli ka pooltevahelisele kindlustuslepingule ning suuresti sellest tulenevalt ei ole PEICL-i artikkel 8:101 lg 1 imperatiivne säte. Näitena on PEICL-s välja toodud, et nimetatud kahjuhüvitamise põhimõttest võib kindlustuslepingus kõrvale kalduda, kui siduda kahjuhüvitise suurus kindlustatud eseme parandamis- või taastamismaksumusega või leppida kindlustusväärtus kokkuleppeliselt.¹⁵⁰ Eelnevast tuleneb, et PEICL-is sisalduv kindlustusandja vastutuse piirang omab lõpp kokkuvõttes kokkuleppelisele kindlustusväärtusele sarnaselt Eesti ning Saksamaa regulatsioonidega võrdlemisi väikest mõju. Kuid nagu käesolevas peatükis eelnevalt selgitatud, ei tule erinevalt Eesti ja Saksamaa õiguskordadest PEICL-i artikkel 8:101 lg 1 kohaldamisele ka siis, kui kokkuleppeline kindlustusväärtus erineb tegelikust kindlustusväärtusest märkimisväärselt. Nimetatud osas on PEICL sätestus tunduvalt dispositiivsem ning lubab oluliselt suuremat kõrvalekaldumist tavapärasest kahjuhüvitamise reeglist.

Kindlustusandja hüvitamiskohustust piiravate sätete analüüsi lõpuks on käesoleva töö autor seisukohal, et käsitletud regulatsioonid on enamasti üleliigsed. Konkreetsemalt Eesti VÕS §-st 477 rääkides on tegu selgelt kindlustusandjat soosiva sättega, mis ei täida otseselt ühtegi iseseisvat eesmärki, mida ei ole juba muu regulatsiooniga tagatud. Esmane ja selge vastuolu kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooniga saab kõrvaldatud võlaõigusseaduse kommentaarides esitatud seisukohaga, mille alusel kindlustusväärtuse kokkuleppe olukorras ei kuulu VÕS § 477 kohaldamisele. Ka kõik teised sätte eesmärgid, nagu valeandmete esitamise piiramine või tegeliku kahju hüvitamise põhimõtte sätestamine, tulenevad ka alternatiivsetest paragrahvidest ning toimivad teatud juhtudel isegi efektiivsemalt, kui VÕS § 477 regulatsioon. Jääb mulje, nagu oleks VÕS §-l 477 väga tähtis roll, samas ei täida ta otseselt ühtegi kindlat eesmärki. Lisaks heidab kindlustusandja kohustust piirav säte õigusteoreetiliselt üldisemale kindlustusõiguse regulatsioonile kindlustusvõtja kahjuks kallutatud ja seeläbi ebaõiglast varju. Eeldatavasti osaliselt ka sel põhjusel on analoogne säte eemaldatud uuest Saksamaa VVG-st. Seetõttu on käesoleva töö autor arvamusel, et analüüsitud säte tekitab kokkuleppelise kindlustusväärtuse kontekstis pigem segadust ning väärtõlgendusi, sel puudub ka muu õiguslikult relevantne eesmärk ning on seega asjakohatu.

---

¹⁴⁹ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) München: Sellier, 2009, art. 8:101, C1.

¹⁵⁰ Samas.

3.3. Kokkuleppelist kindlustusväärtust piiravad või välistavad elemendid

Kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramine võib tihti olla seotud kas teadliku või tahtmatu valeandmete esitamisega¹⁵¹ või vajalike andmete esitamata jätmisega, eksimusega kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramisel või selle määramise alustes ning teatud juhtumitel isegi pettuskatsetega. Sellest tulenevalt on ka mitmed õiguskorrad näinud ette konkreetseid piiranguid ja tagajärgi selliste mõjutuste pinnalt sõlmitud tehingute puhuks. Seetõttu ongi autor käesolevas alapeatükis võrrelnud erinevate õiguskordade regulatsioone ja lahendusi oluliste andmete esitamata jätmise, tahtliku eksitamise ning pettuste vältimiseks ning hinnanud Eesti õiguskorra vastava regulatsiooni põhjalikkust.

Eksimuse ja pettuse mõisted tulenevad Eesti õiguskorras vastavalt TsÜS §-st 92 ja §-st 94. Kuigi eksimuse, tahtliku eksitamise ning pettuse mõisted on erinevates õiguskordades üsnagi sarnased, on nende õiguslikud tagajärjed sageli erinevad. Kuivõrd Eesti tsiviilseadustiku üldosa seadus defineerib pettuse kui isiku tahtliku eksimusse viimise, on raske pettusel ja eksitamisel vahet teha. Sellest tulenevalt kasutatakse käesoleva töö kontekstis eksitamist eelkõige Ühendkuningriikide õiguskorra tõlgenduses, mis peab pettuse ja eksitamise peamiseks erinevuseks seda, et pettus on isiku mõjutamine tehingu sõlmimiseks ning eksitamine on mõjutus tehingut puudutavate asjaolude ja tingimuste osas.¹⁵² Kuid seejuures ei saa lugeda eksitamiseks iga kindlustusvõtja poolt kindlustusandjale enne kindlustuslepingu sõlmimist esitatud väidet või tegu.¹⁵³ Oluline on, et isiku tahe mõjutamisel oleks suunatud endale soodsamate kindlustuslepingutingimuste loomisele. Eksitamiseks tuleb seejuures pidada ka seda, kui kindlustusvõtja ei teata kindlustusandjale kindlustuslepingu kehtivuse ajal elulistest asjaolude muutumisest, mis võivad potentsiaalselt mõjutada kindlustuslepingu tingimusi kindlustusvõtjale negatiivselt.¹⁵⁴ Järelikult võib eksitamine olla näiteks ka olukord, kus kindlustusvõtja eksitab kindlustusandjat heatahtlikult, kuid oma eksitamisest teada saades ei teavita sellest kindlustusandjat. Ning kuigi üldjuhul on eksitamine kindlustusvõtjapoolne mõjutus, ei tasu ära unustada ka võimalust, et eksitajaks võib olla pahatahtlik

¹⁵¹ Vaata näiteks Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 07.11.2012 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-133-12.

¹⁵² M. Clarke. Policies and Perceptions of Insurance Law. An Introduction to Insurance Law. Oxford: Clarendon Press, 1997, lk 79.

¹⁵³ R. Merkin. Colinaux's Law of Insurance. 7th edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1997, lk 29.

¹⁵⁴ M. Clarke. Policies and Perceptions of Insurance Law. An Introduction to Insurance Law. Oxford: Clarendon Press, 1997, lk 79.

kindlustusandja.¹⁵⁵ Eelneva pinnalt, käesoleva töö antud alapeatüki kontekstis tähendab pettus isiku mõjutamist sõlmima lepingut ning eksitamine isiku mõjutamist sõlmima kindlustuslepingut, mis sisaldab teatud kindlaid mõjutajale soodsaid tingimusi.

Eestis annab eksimuse ja pettuse osas õigusliku kaitse TsÜS § 90, mille alusel on kõik eksimuse, pettuse või muul taolisel mõjul sõlmitud tehingud tühistatavad. Eraldi sätestus kindlustuslepingute, sealhulgas kokkuleppelist kindlustusväärtust sisaldavate lepingute kohta eksimuste, eksitamiste ning pettuste olukorras puudub. Seevastu Saksamaa VVG § 22 näeb otseselt ette, et pettuse korral vabaneb kindlustusandja igakülgsest omapoolsetest lepingulistest kohustustest. Antud põhimõtet ei muutnud ka käesolevas töös eelnevalt kirjeldatud Saksamaa VVG uue proportsionaalsuspõhimõtte kasutuselevõtt sanktsioonide osas ning üldjuhul vabaneb kindlustusandja oma täitmiskohustusest täielikult isegi siis, kui kindlustusjuhtum ei olnud pettusega kausaalselt seotud.¹⁵⁶ Näiteks vabaneb kindlustusandja kindlustushüvitise maksmise kohustusest isegi siis, kui kindlustusvõtja pettus seisnes kindlustusandjale kindlustusmaksete arvutamise aluseks olevate ebaõigete asjaolude avaldamises. Sellisel juhul ei ole pettus kuidagi seotud võimaliku kindlustusjuhtumiga, kuid kindlustusjuhtumi toimumisel ning pettuse ilmsikstulemisel peaks autori hinnangul kindlustusandja vabanema hüvitise maksmise kohustusest.

Samuti on Ühendkuningriikide õigussüsteem korduvate kohtulahendite ning õigusteooriaga kinnitanud, et pettuse alusel sõlmitud kindlustuslepingud ning esitatud kahjuhüvitamise nõuded on rasked hea usu vastased rikkumised, mis muudavad lepingu ning sellest tulenevad nõuded otseloomulikult tühisteks.¹⁵⁷ Ka PEICL reguleerib pettust ja eksitamist kokkuleppelise kindlustusväärtuse puhul eraldi. PEICL artikkel 8:101 lg 2 näeb ette, et kindlustuslepingu säte, millega osapooled lepivad kokku kindlustatud eseme kindlustusväärtuses, on kehtiv isegi, kui see ületab kindlustatud eseme tegelikku väärtust, eeldusel, et kokkulepet ei sõlmitud kindlustusandja või kindlustusvõtja poolse pettuse või eksitamise tulemusel. Antud reegli kohta on PEICL kommentaarid täpsustanud, et kuna mitmed Euroopa Liidu liikmesriigid (näiteks Hispaania, Saksamaa, Belgia, Taani¹⁵⁸) on oma õiguskordades kokkuleppelise

---

¹⁵⁵ M. Clarke. Policies and Perceptions of Insurance Law. An Introduction to Insurance Law. Oxford: Clarendon Press, 1997, lk 79.

¹⁵⁶ H. Heiss. Proportionality in the New German Insurance Contract Act 2008. Erasmus Law Review, January 2013, Volume 5, Issue 2, lk 106, 108. Internetis kättesaadav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2209758, 27.04.2014.

¹⁵⁷ M. Clarke. Policies and Perceptions of Insurance Law in the Twenty-First Century. Oxford: Oxford University Press, 2004, lk 208.

¹⁵⁸ P. Lyngso. Danish Insurance Law. Deventer, Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1992, lk 49-50.

kindlustusväärtuse kehtimise vahetuks eelduseks seadnud pettuse või eksitamise puudumise, on ka PEICL-i alusel pettuse või eksitamise mõjul sõlmitud kindlustusväärtuse kokkulepe tühine.¹⁵⁹ Siinjuures soovib käesoleva töö autor välja tuua, et jutt on pettusest või eksitamisest kindlustusväärtuse kokkuleppe sõlmimisel, mitte kindlustuslepingu sõlmimisel. Samuti on antud PEICL sätte alusel tühine kokkulepe kindlustusväärtuse osas, mitte terve kindlustusleping. Rääkides pettusest ja eksitamisest kindlustuslepingu sõlmimisel, tuleb PEICL-i juures pöörduda artikli 2:104 juurde, kuid nimetatud osa väljub käesoleva töö teemast.

Kindlustuslepingu sõlmimisel on väga oluline osapooltevaheline tõeste andmete ja teabe avaldamine. Seda eriti kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingu sõlmimisel, sest kuna sellisel juhul määratakse kindlustusväärtus enne kindlustusjuhtumi toimumist, on kindlustusandjal vaja võimalikult täpseid ja tõepäraseid andmeid kindlustatud eseme kohta. Samamoodi on kindlustusvõtjale tähtis teada konkreetseid kindlustuslepingu tüüptingimusi, lepingulisi kohustusi ning võimalikke piiranguid. Selle jaoks on VÕS § 428 näinud ette, mis andmed peab kindlustusandja kindlustuslepingut sõlmida soovivale isikule avaldama. Kui nimetatud andmed peaksid kindlustuslepingu kehtivuse ajal muutuma, seab VÕS § 429 kindlustusandjale kohustuse ka sellest kindlustusvõtjat teavitada. Teabe avaldamise kohustused, mis võlaõigusseadus seevastu kindlustusvõtjale ette näeb, tulenevad VÕS §-st 440 ja §-st 443. Käesoleva alapeatüki kontekstis on neist oluline VÕS § 440, mis näeb ette kindlustusvõtja kohustuse teavitada kindlustusandjat enne kindlustuslepingu sõlmimist olulistest asjaoludest (olulised asjaolud). Kuid vastavalt VÕS §-le 440 lg 1 eeldatakse, et olulised on vaid need asjaolud, mille kohta kindlustusandja on otseselt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis teavet nõudnud. Kuigi kõnealuse paragrahvi sõnastusest tuleneb nagu peaks kindlustusvõtja teavitama kindlustusandjat üksnes sellest, mida on temalt kirjalikus vormis küsitud, siis võlaõigusseaduse kommentaarid täpsustavad, et kindlustusvõtja peab esmalt teavitama kindlustusandjat omal algatusel kõigist talle teadaolevatest lepingu sõlmimise aspektist olulistest asjaoludest.¹⁶⁰ Antud osas nõustub käesoleva töö autor võlaõigusseaduse kommentaaridega: kindlustusandjalt oleks ebamõistlik eeldada, et ta peab ise kõik olulised asjaolud kindlustusvõtjalt küsimustikuga välja uurima ning ka kindlustusvõtjal peaks olema teatav teabe avaldamise kohustus. Kindlustusvõtja poole

¹⁵⁹ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) München: Sellier, 2009, art. 8:101, N7.

¹⁶⁰ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 440, komm. 3.1.

ebatõeste andmete avaldamise või vajaliku informatsiooni mitteavaldamise tagajärjel on kindlustusandjal õigus VÕS § 441 lg 1 alusel kindlustuslepingust taganeda. Sellega on autori hinnangul küllaldaselt kaitstud kindlustusandja huvid vajaliku asjakohase teabe saamise näol.

Saksamaa õiguskord on samuti ette näinud konkreetse teabeavaldamise kohustuse kindlustuslepingut sõlmida soovivale isikule, mis tuleneb VVG § 19 lg-st 1 ja sätestab, et kindlustusvõtja peab enne lepingulise nõustumuse andmist kindlustusandjale tema kirjaliku päringu korral avaldama kogu teadaoleva informatsiooni võimalike riskifaktorite kohta, mis võivad mõjutada kindlustusandja soovi sõlmida kindlustusleping konkreetsetel tingimustel; see kohustus on kindlustusvõtjal ka peale lepingulise nõustumuse andmist, kuid enne kindlustuslepingu sõlmimist, kui kindlustusandja vastava kirjaliku päringu esitab. Sama sätte lg 2 näeb ette, et kui kindlustusandja ei täida või rikub lõikest üks tulenevat kohustust, võib kindlustusandja kindlustuslepingust taganeda. Siiski peab kindlustusandja vastavat informatsiooni kindlustusvõtja käest konkreetsetel küsimail, kuid kindlustusvõtjal ei ole õigust antud teabe avaldamisest keelduda ning mitteavaldamise korral või väärail informatsiooni avaldamisel on Saksamaa VVG ette näinud kindlustusandjale õiguskaitsevahendina lepingust taganemise võimaluse. Kui olulise informatsiooni avalikustamata jätmine või väärail informatsiooni avalikustamine kindlustusvõtja poolt selgub peale kindlustusjuhtumi toimumist ning antud informatsioon oli kindlustuslepingu kontekstis kindlustusandjale olulise tähendusega, vabaneb kindlustusandja oma hüvitamiskohustusest.¹⁶¹ Eelneva põhjal saab öelda, et Saksamaa õiguskord on kindlustusvõtja teabe avaldamise kohustuse reguleerinud väga sarnaselt Eesti omale, kuid Eesti kindlustusõiguses võivad selles osas olla kindlustusandja õigused isegi paremini kaitstud, kuna meil peab kindlustusvõtja ka ilma sellekohase nõudmiseta kindlustusvõtja kindlustusandjale teatavad asjaolud ise avaldama.

Ka Ühendkuningriikide õiguskord on kindlustuslepingu osapoolte vahelisel teabe avaldamise kohustust väga paljude kohtulahenditega mitmekülgselt reguleerinud. Alustuseks, kuigi kindlustusleping võib sisaldada ka vastavat olulise teabe avaldamise kohustust, ei pea selline kohustus tingimata tulenema poolte vahelisest kindlustuslepingust, vaid on lepinguväline üldine kohustus, mis kehtib kõikide kindlustuslepingute puhul.¹⁶² Seejuures on kohustus avaldada ka teave, mis olemuselt on veendumuslik ehk selle paikapidavuse kohta puudub

¹⁶¹ H. Heiss. Proportionality in the New German Insurance Contract Act 2008. Erasmus Law Review, January 2013, Volume 5, Issue 2, lk 109. Internetis kättesaadav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2209758, 27.04.2014.

¹⁶² E. R. Hardy Ivamy. Casebook on Insurance Law. 3rd edition. London: Butterworths, 1977, lk 2-3.

täielik teave, kuid veendumus antud teabe kohta on siiras ja aus.¹⁶³ Taolise üldpõhimõtte õigusteoreetiliseks põhjuseks on asjaolu, et kui jätta teabe avaldamise kohustuse sätestamine üksnes kindlustuslepingu reguleerida, siis tekib antud kohustus alles peale kindlustuslepingu sõlmimist ning lepingueelse teabe avaldamise kohustus kaotaks täielikult oma eesmärgi.¹⁶⁴ Teabe avalikustamise kohustus on osapooltele ette nähtud, et vältida kindlustuspettuseid ning aidata kaasa lepingute sõlmimisele ja täitmisele heas usus.¹⁶⁵ Kuigi teabeavaldamise kohustus kehtib mõlemale kindlustuslepingu osapooltele, mõjutab see rohkem kindlustusvõtjat, kes peab kindlustusandjale avalikustama kogu teabe, mis võib mõjutada kindlustussummat, kindlustusmakseid ning muid kindlustuslepingu tingimusi.¹⁶⁶ Eraldi on siiski sätestatud ka kindlustusvõtja kohustus avalikustada kindlustusandjale kogu kindlustuslepingut puudutav oluline teave, mida ta omab.¹⁶⁷

Kuivõrd saab avalikustada üksnes teavet, mida isik omab, ei ole kindlustusvõtja Ühendkuningriikide õiguskorras kohustatud kindlustusandjale avalikustama teavet, mida ta objektiivsetel põhjustel ei tea või ei peagi teadma ning avalikustamisele kuulub üksnes selline teave, mida võib mõistlikult pidada kindlustuslepingu kontekstis oluliseks.¹⁶⁸ Antud olukorrast on aga Suurbritannia süsteemis tehtud üks erand. Kuigi kindlustusvõtjal on kohustus avalikustada kindlustusandjale kindlustuslepingu seisukohalt talle teadaolev oluline informatsioon, ei pea ta seda tegema, kui kindlustusandja antud informatsiooni juba niigi teab või peaks teadma ning sellises olukorras ei saa ka kindlustusandja tühistada kindlustuslepingut kindlustusvõtja poolse teabe avaldamise kohustuse rikkumise alusel.¹⁶⁹ Olukorras, kus kindlustusandja tahab kindlustuslepingu üles öelda tuginedes kindlustusvõtja teabe avalikustamise kohustuse rikkumisele, peab ta ise suutma ka tõendada, et kindlustusvõtja ei avalikustanud talle olulise sisuga andmeid või et need andmed olid valed.¹⁷⁰ Seega peab kindlustusandja olema siiski võimeline oma väiteid andmete avalikustamiskohustuse rikkumise kohta tõendama.

---

¹⁶³ E. R. Hardy Ivamy. General Principles of Insurance Law. 6th edition. London: Butterworths, 1993, lk 179.

¹⁶⁴ E. R. Hardy Ivamy. Casebook on Insurance Law. 3rd edition. London: Butterworths, 1977, lk 4-5.

¹⁶⁵ M. Fontaine. Insurance Contract Law. Volume 1. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 1990, lk 88.

¹⁶⁶ M. Clarke. Policies and Perceptions of Insurance Law. An Introduction to Insurance Law. Oxford: Clarendon Press, 1997, lk 80.

¹⁶⁷ E. R. Hardy Ivamy. Casebook on Insurance Law. 3rd edition. London: Butterworths, 1977, lk 5.

¹⁶⁸ Supreme Court of Judicature. Court of Appeal. Joel v. Law Union and Crown Insurance Co. (1908), 2 K.B. 863. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/11ZjDl7>, 27.04.2014.

¹⁶⁹ Court of King's Bench. Carter v. Boehm (1766), 3 Burr. 1905. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1mPTR4n>, 27.04.2014.

¹⁷⁰ King's Bench Division. Stebbing v Liverpool and London and Globe Insurance Company, Limited (1917) 2 K.B. 433. Internetis kättesaadav: <http://goo.gl/X1e62o>, 27.04.2014.

Kokkuleppelist kindlustusväärtust piiravatest või välistavatest sätetest rääkides võib kokkuvõtteks öelda, et kaitse ja õiguskindlus on Eesti õiguskorras tagatud piisavalt. Pettuse ning eksitamiste osas sätestab tsiviilseadustiku üldosa seadus üldise regulatsiooni ning taoliste mõjutuste toel sõlmitud tehingute tagajärjed. Samuti on Eesti õiguskorras olemas küllaldane sätestus kaitsmaks kindlustusandjaid pettuste ning eksitamiste vastu peale kindlustuslepingu sõlmimist VÕS § 441 lg 1 ja lg 5 näol. Selles osas on Eesti regulatsioon kindlasti vähemalt sama pädev ning õiglane kui näiteks Saksamaa oma ning võib antud töö autori hinnangul teatud osas olla isegi parem ning kindlustusandja huve edukamalt kaitsev. Andmete avalikustamise kohustusest rääkides on Eesti võlaõiguse sätestus autori hinnangul käesoleval hetkel piisav ning kaitseb kindlustusandja õigusi piisavalt. Sarnased regulatsiooni sisalduvad ka nii Saksamaa kui ka Ühendkuningriikide õiguskordades ning autori hinnangul on praegune kord ja õiguskaitsevahendid piisavad, et tagada kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingu sõlmimisel õiglane ning tasakaalustatud kord.

3.4. Saamata jäänud tulu kindlustamise keeld ja kasu teenimise keeld kui kokkuleppelise kindlustusväärtuse piirangud

Rääkides saamata jäänud tulu kindlustamisest, sätestab VÕS § 480 lg 2 väga otsekoheselt, et kokkuleppelist kindlustusväärtust ei või määrata kindlustusjuhtumi toimumise tõttu saamata jäänud tulu kindlustamisel. Võlaõigusseaduse kommentaarid täpsustavad, et kindlustusväärtust ei tohi eelnevalt kindla summana fikseerida saamata jäänud tulu kindlustamisel, kuna üldjuhul ei ole saamata jäänud tulu eelnev määratlemine objektiivselt lihtsalt võimalik.¹⁷¹ Samas üldiste kahjukindlustuslepingute puhul muu hulgas saamata jäänud tulu kindlustamine välistatud ei ole: VÕS § 476 lg 4 alusel hõlmab kahjukindlustus kindlustusjuhtumi toimumise tõttu saamata jäänud tulu siis, kui selles on eraldi kokku lepitud. Seega on saamata jäänud tulu kindlustamiseks vajalik üksnes vastavasisuline kokkulepe. Õigusteoreetilises kirjanduses on välja toodud, et lähtudes privaatautonomia põhimõttest, on pooled hüvitamisele kuuluva kahju kokkuleppimisel vabad.¹⁷² Ka Ühendkuningriikide tavaõiguse süsteem võimaldab isikutel soovi korral kindlustada potentsiaalse saamata jäänud

---

¹⁷¹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne, § 477, komm. 3.1.

¹⁷² J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura, 2007, lk 106.

kasumi.¹⁷³ Lähtudes nimetatud privaatautonomia põhimõttest ja Suurbritannia vastavast eeskujust, jääb antud töö autorile arusaamatuks võlaõigusseaduses sisalduv keeld kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramise kohta saamata jäänud tulu kindlustamisel. Kuivõrd saamata jäänud tulu kindlustamine peab tulenema pooltevahelisest kokkuleppest ning seadusest sellist kohustust kindlustusandjale ei tulene, ei ole õigustatud ka taoline piirang põhjendusel, et see pole sageli objektiivselt võimalik. Olukordades, kus see tõesti pole võimalik, ei ole kindlustuslepingu osapooled kohustatud sellist kokkulepet sõlmima, kuid olukordades, kus kindlustusjuhtumi tõttu võimalikku saamata jäänud tulu on võimalik eelnevalt hinnata, võiks osapooltele jääda võimalus määrata selle kindlustusväärtus ka kokkuleppeliselt. Näiteks võib üheks selliseks hüpoteetiliseks olukorraks olla juhtum, kus kindlustusvõtja sõlmib ostu-müügi lepingu, mille alusel ta omandab aasta pärast metsamaalt kogu seal asuva metsa sooviga see edasi müüa järgmisele isikule. Metsa mahtu aga lepingus ei defineerita, kuna pole täpselt teada, kui suur osa metsast aasta jooksul raiekõlblikuks saab. Nende tehingute pealt loodab kindlustusvõtja teenida tulu vähemalt x eurot. Ettearvamatute ilmastikuolude ja muude ohtude tõttu soovib ta aga sõlmida kindlustuslepingut juhaks, kui aasta jooksul peaks metsaga midagi juhtuma ning ta teenib oodatust vähem tulu. Metsa kindlustusvõtja aga kindlustada ei saa, kuna ta pole veel metsa omanik ning tal puudub kindlustushuvi. Võimalik on kindlustada saamata jäänud tulu. Kui aga kindlustuslepingu osapooled ei ole kindlustusjuhtumi toimumisel rahalistel, ajalistel või mistahes muudel kaalutlustel huvitatud täpselt saamata jäänud tulu kindlaks tegemast, võiks käesoleva töö autori hinnangul olla neil võimalus määrata saamata jäänud tulu kokkuleppeliselt. Nii oleks võimalik anda osapooltele rohkem võimalusi oma kindlustuslepingu koostamiseks ning teatud juhtumitel tagada paremini kokkuleppelisele kindlustusväärtusele seatud eesmärgid, eelkõige vältida võimalikke vaidlusi kindlustusjuhtumi tõttu saamata jäänud tulu hüvitamise osas.

Kasu teenimise keelust rääkides on käesolevas töös on juba paaril korral mainitud, et Kontinentaal-Euroopa õigussüsteemides on kahjukindlustuste puhul väga olulisel kohal tegeliku kahju hüvitamise põhimõte. Definitsioonist lähtuvalt on kahjukindlustus kindlustuse liik, mille korral on kindlustusandja kohustatud hüvitama kindlustusvõtjale kindlustusjuhtumi tagajärjel tekkinud kahju.¹⁷⁴ Nagu nähtub juba kahjukindlustuse mõistest, kuulub kindlustusandja poolt hüvitamisele üksnes tekkinud kahju. See on kokkuvõtvalt ka kahjuhüvitamise põhimõtte sisu. Antud põhimõte välistab otseselt igasuguse

¹⁷³ King's Bench Division. *Recher & Co. v North British and Mercantile Insurance Company* (1915) 3 K.B. 277. Internetis kättesaadav: <http://goo.gl/MDWyKy>, 27.04.2014.

¹⁷⁴ J. Lahe. *Kindlustusõigus*. Tallinn: Juura, 2007, lk 105.

kindlustusvõtjapoolse kasu teenimise võimaluse kindlustusjuhtumi toimumisel ning kindlustusandja on kohustatud hüvitama üksnes tekkinud kahju. Lisaks välistab kindlustusvõtjapoolse kasu saamise VÕS § 477, mille kohta on võlaõigusseaduse kommentaarid märkinud, et antud säte välistab võimaluse, et kindlustusvõtja kindlustusjuhtumi toimumise tulemusel rikastuks. Sama seisukohta on väljendatud Saksamaa õiguskorras, kus VVG kommentaarid on selgitanud, et kokkuleppeline kindlustusväärtus peaks lakkama kehtimast olukorras, kus kindlustusvõtja võiks olulisel määral rikastuda.¹⁷⁵

Nagu näha, kattub kirjeldatud reegel olemuselt kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse piiranguga, kuid Saksamaa VVG kommentaarid on siiski eraldi välja toonud kindlustusjuhtumi toimumisega kasu teenimise keelu. Kahjuhüvitamise põhimõtte on printsiiabis ette näinud ka PEICL, mille kommentaarid sätestavad, et kahjukindlustuse korral ei tohi kindlustusandja poolt kindlustusvõtjale välja makstav kahjuhüvitis ületada kindlustusvõtjale kindlustusjuhtumiga tegelikult tekkinud kahju.¹⁷⁶ Eelneva põhjal võib väita, et tegeliku kahju hüvitamise põhimõttest lähtuvalt on enamikes Kontinentaal-Euroopa õigussüsteemides otseselt välistatud kindlustusvõtja võimalus saada kahjuhüvitist suuremas summas, kui oli temale tekkinud tegelik kahju ning sellega potentsiaalselt teenida teatavat kasu. Kuid kui tavapäraste kahjukindlustuslepingute korral antud küsimuses probleeme tekkida ei tohiks, siis kokkulepitud kindlustusväärtusega kindlustuslepingute puhul, millega lubatakse vaid minimaalset kõrvalekaldumist tegelikust kindlustusväärtusest, ei pruugi selline piirang olla käesoleva töö autori hinnangul täielikult õigustatud.

Ühendkuningriikide õiguskorras ei ole väljamakstava kahjuhüvitisega kasu teenimine kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingute puhul välistatud. Nii on näiteks Suurbritannia *House of Lords* (tänapäeval Ühendkuningriikide ülemkohus) leidnud kohtuasjas *Irving vs Manning*¹⁷⁷, et hoolimata üldistest kahjukindlustuse nõuetest on selge, et kokkulepitud kindlustusväärtusega kahjukindlustusleping, mille alusel on kindlustusvõtjal õigus nõuda hüvitist oluliselt suuremas ulatuses, kui oli tema tegelikult tekkinud kahju, on täitmisele kuuluv tingimusel, et see ei ole muudel alustel kehtetu. Sama tõlgendust on

---

¹⁷⁵ Beck-Online, die Datenbank. Münchener Kommentar zum VVG, § 76, C II. Internetis kättesaadav: https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVVG.VVG.p76.glC.gIII.htm, 27.04.2014.

¹⁷⁶ J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) München: Sellier, 2009, art 8:101, C1.

¹⁷⁷ House of Lords. *Irving v. Manning* (1847) 287 9 E.R. 766. Internetis kättesaadav: <http://goo.gl/Io4GyF>, 27.04.2014.

kinnitatud ka Suurbritannia õigusosalases erialakirjanduses, kus on selgitatud, et arusaam, mille kohaselt ei tohi kindlustusvõtja kindlustuslepinguga mitte mingisugust kasu teenida, on väär.¹⁷⁸ Selline lähenemine toetab rohkem kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemust ja eesmärki, kuna tagab kokkulepitud summa muutumatuse kindlustuslepingu kehtivuse vältel ning garanteerib kindla summa kindlustusjuhtumi toimumisel. Samuti ei teki küsimust ebaproportsionaalsest huvide kaitsest, kuna olukorras, kus kokkulepitud kindlustusväärtus on väiksem tegelikust kindlustusväärtusest, peab kindlustusandja hüvitama kindlustusvõtjale vähem, kui oli tekkinud kahju. Taolise riski on Ühendkuningriikide õiguskorra loogika alusel osapooled ise teadlikult enda kanda võtnud, leppides kindlustusväärtuses eelnevalt kokku. Sama aeg vähendab see vaidlusi ja kulusid, mis võivad tekkida tegeliku kindlustusväärtuse väljaselgitamisel.

Kokkuvõttes võib Euroopas kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingu alusel kasu teenimisega välja tuua kaks koolkonda: Kontinentaal-Euroopa lähenemine, mis välistab kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse reegli abil peaaegu täielikult suurema hüvitise saamise võimalikkuse, kui oli tegelikult tekkinud kahju ning Suurbritannia lähenemine, mis seab kokkuleppelisele kindlustusväärtusele laiemad piirid, lubades selle alusel saada ka märkimisväärselt väiksemat või suuremat hüvitist, kui oli tegelik kahju ning seeläbi potentsiaalselt teenida ka kasumit. Ei ole võimalik öelda, kumb süsteemidest on parem või õigem, kuivõrd mõlemal on teatavad eelised ja puudujäägid. Ühest küljest tuleb hinnata kasu teenimise keelu eesmärki pettuste ja teadlike valeandmete esitamise välistamisel. Samuti leevendab see riski, mida kindlustusandja ja kindlustusvõtja enda kanda võtavad. Teisalt aga suurendab potentsiaalselt suurema või väiksema hüvitise saamise võimalikkus oluliselt kokkuleppelise kindlustusväärtuse instituudi kaalu ning tähendust ning tagab osapoolte suurema usalduse kokkulepitud summa suhtes, kuna hoolimata tegeliku kindlustusväärtuse suurusest saavad nii kindlustusandja kui kindlustusvõtja olla kindlad konkreetsetes kindlustushüvitises. Eesti konteksti silmas pidades võib teoreetiliselt olla mõeldav kindlustusjuhtumi korral kokkuleppelise kindlustusväärtusega teatava kasu teenimise tolereerimine. Kindlustusandjate piisav kaitse pahatahtlike kindlustusvõtjate vastu on Eesti õiguskorras olemas ning kohati on see isegi efektiivsem kui võrdlusriigi Saksamaa oma. Kuid sellise uue lähenemise Eesti õiguskorda sisseviimine võib olla käesoleva töö autori hinnangul siiski ebamõistlik ning keeruline. Õigusfilosoofiliselt on meie õiguses sissejuurdunud traditsiooniline Kontinentaal-Euroopa kahjuhüvitamise põhimõte, mida muuta on raske ning

---

¹⁷⁸ R. Merkin. Colinaux's Law of Insurance. 7th edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1997, lk 5-6.

ebapraktiline, kuid kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemuse ja ulatuse laiendamist muude viisidega tuleks kindlasti kaaluda.

KOKKUVÕTE

Kindlustusväärtusel on kahjukindlustusõiguses väga suur ja tsentraalne tähendus. Selle kahjukindlustuse keskse mõistega seondub vahetult ka kokkuleppelise kindlustusväärtuse instituut. Erinevalt konkreetsemasisulisest kindlustusväärtuse mõistest on aga kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon vastuolulisemate tõlgenduste ning sagedaste vaidluste allikas. Seetõttu püüdis käesolev magistritöö leida vastust küsimusele, kas kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon on tema praegusel kujul Eesti õiguskorras üldse õigustatud.

Kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemusest rääkides ning vastavaid Eesti võlaõigusseaduse sätteid teiste võrdlusallikate omadega kõrvutades tuleb tõdeda, et kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõiste osas väga suuri erinevusi ei leidu. Juba kõnealuste termini puhtkeeleline definitsioon on erinevates õigusallikates sarnane ning isegi olemuselt erineva õigussüsteemi riigis nagu Suurbritannias, kus puudub üldise kahjukindlustusõiguse alane seaduslik regulatsioon, on kokkuleppeline kindlustusväärtus kohtupraktika pinnalt saanud peaaegu samasuguse määrangu, kui mujal. Samuti on kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioonile seatud eesmärgid kõigis käesoleva töö võrdlusriikides ning ka PEICL-s põhimõtteliselt identsed. Esmajärgus on kokkuleppelise kindlustusväärtuse tagamõte välistada võimalikke vaidlusi kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahel kindlustusväärtuse suuruse ja määramise osas. Selline ühiselt sarnane eesmärk kokkuleppelisele kindlustusele on käesoleva töö kontekstis oluline, kuna ühtne siht võimaldas paremat regulatsioonipõhist võrdlust ning selle põhjal leida vastust Eesti kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni õigustatusele.

Kokkuleppelise kindlustusväärtusega kindlustuslepingute sõlmimisega seonduvad formaalsed kriteeriumid on võrdlusriikide regulatsioonides samuti sarnased. Ühtegi vormilist nõuet kokkuleppelist kindlustusväärtust sisaldavatele kindlustuslepingutele analüüsitud õiguskorrad ei sisalda ning tegelikult pole isegi kohustust kasutada kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõistet. Samuti ei pea tingimata olema määratletud konkreetne kindlustusväärtuse summa, vaid see võib olla tuletatav üldiste tõlgenduspõhimõtete alusel. Sellest hoolimata selgus käesolevas töös, et mitmed kohtuvaidlused ning probleemid on tingitud just nimelt asjaolust, et osapoolte vahel puudub ühtne arusaam ja selgus selle osas, kas kindlustuslepingus määrati kindlustusväärtus kokkuleppeliselt või mitte. Seetõttu tuleks käesoleva töö autori hinnangul kindlustuslepingus kokkuleppelist kindlustusväärtust seades kindlasti kasutada ka

kokkuleppelise kindlustusväärtuse mõistet ning peaks viitama ka VÕS §-le 480. Nii peaks olema poolte tahe kõigile üheselt ja selgelt mõistetav ning arusaadav. Samuti peaks võimalusel alati hoiduma eelmainitud üldiste tõlgenduspõhimõtete ja kaudsete määratluste kasutamisest kokkuleppelise kindlustusväärtuse suuruse seadmisel. Sellisel viisil on kõige paremini garanteeritud võimalike kindlustuslepingu osapoolte vaheliste vaidluste välistamine ning seeläbi tagatud ka kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärk.

Kindlustuslepingus kokkuleppelise kindlustusväärtuse määramiseks on lisaks tähtis kindlustatava eseme kohta teabe avaldamine ja olulistest asjaoludest teavitamine. Seega peab kokkuleppelise kindlustusväärtuse instituudi toimimiseks eksisteerima õiguskorras piisav seaduslik kaitse kindlustusandjale, et kaitsta teda pahatahtlike või hooletute kindlustusvõtjate suhtes. Kindlasti on selline kaitse vajalik ka kindlustusvõtjale kindlustusandja suhtes. Samasugune kaitse peab eksisteerima ka pettuste ja teadliku eksitamise vastu. Autor on veendunud, et Eesti õiguskorras on kõnealune küllaldane seaduslik kaitse nii teabe avaldamise kohustuse suhtes VÕS § 440 ja § 441 näol kui ka pettuse ja eksitamise suhtes TsÜS § 90 näol olemas. Sellega on tagatud osapoolte küllaldane seaduslik kaitse kokkuleppelise kindlustusväärtuse kasutamisel, mis on kohati isegi ulatuslikum kui antud magistritöös esitatud võrdlusriikide õiguskordades. Eelneva põhjal võib väita, et Eesti õiguskorras pole vaja karta kõnealuse regulatsiooni kuritarvitamist, mis on oluline aspekt õigustamaks kokkuleppelise kindlustusväärtuse instituuti.

Küsitavusi kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni õigustatuse osas võib autori hinnangul aga tekkida olukorras, kus kokkuleppeline kindlustusväärtus erineb oluliselt tegelikust kindlustusväärtusest, mistõttu tuleb kohaldamisele VÕS § 480 lg 3. Olulise erinevuse ning sellest tulenevate tagajärgede osas on ka käesolevas töös käsitletud võrdlusriigid eri seisukohtadel. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse olulisele erinevusele tegelikust kindlustusväärtusest esineb suuresti kaks lähenemist. Esmalt on üldine Kontinentaal-Euroopa õiguskordadele omane tõlgendus, kuhu alla kuuluvad näiteks Eesti ja Saksamaa regulatsioonid, mille alusel ei tohi kokkuleppeline kindlustusväärtus erineda liiga palju tegelikust kindlustusväärtusest. Väikesed kõrvalekalded on lubatud, kuid tegeliku kahju hüvitamise põhimõttest lähtuvalt muudab liiga suur kõrvalekalle kindlustusväärtuse kokkuleppe kehtetuks ning hüvitamisele kuulub üksnes tegelikult tekkinud kahju. Teiselt poolt on aga Suurbritanniale omane tõlgendus, mis seab vabamad piirid poolte privaatautonomiale ning lubab seetõttu ka kokkuleppel suuri kõrvalekaldeid tegelikust

kindlustusväärtusest. Teatav piir kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse erinevusele on siiski olemas, kuid see on ääretult suurte erinevuste jaoks ning rakendub pigem väga erandlikes olukordades. PEICL-i sätestus kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse osas läheneb väikeste erinevustega Ühendkuningriikide omale. Kuna PEICL ei lähene hüvitamisel mitte niivõrd rahalisest väärtusest kui varapõhisest hüvitamisest ehk et isik peab peale hüvitamist olema objektiliselt samas seisus, kui enne kindlustusjuhtumi toimumist, on lubatud ka erinevused kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse vahel. Seejuures pole seatud erinevusele mingeid konkreetseid ülem- või alampiire.

Kahte erinevat lähenemist täpsemalt analüüsides võib asuda seisukohale, et mõlemal neist on oma eelised ning puudujäägid. Esimene, Eestile omane kitsam tõlgendus võib autori hinnangul hakata põhjustama pooltevahelisi vaidlusi teemal, kas konkreetset üksikjuhul oli tegu olulise erinevusega kokkuleppelisest kindlustusväärtusest või mitte ning seeläbi pärssida kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärgi saavutamist. Laiem lähenemine võib aga oluliselt kahjustada osapoolte huve ning olla sellest tulenevalt suuresti ebaõiglane. Seetõttu on käesoleva magistr töö autor seisukohal, et teatav piirang kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse liiga suure erinevuse piiramiseks on pigem siiski tarvilik. Seetõttu võib öelda, et VÕS § 480 lg-s 3 sisalduv reegel on üldiselt õigustatud ja asjakohane kitsendus. Kuid selle jaoks, et antud säte ei muutuks pooltevahelist kokkuleppelist kindlustusväärtust liigselt piiravaks, peaks autori hinnangul olema oluline erinevus suurem, kui hetkel õigusteoreetilises kirjanduses välja toodud kümme protsenti. Kuivõrd hetkel puudub Eestis antud teema osas vastav kohtupraktika, siis ei ole sellele küsimusele antud ka veel ammendavat vastust, kuid autor ei näe põhjust, miks ei võiks kokkuleppeline kindlustusväärtus erineda tegelikust kindlustusväärtusest ka viisteist või isegi kakskümmend protsenti. Nii oleks võimalik tagada paremini kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärki ning sellisel juhul oleks kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse piirang põhjendatud ning kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon Eesti õiguskorras ennast täielikult õigustav.

Kokkuleppelise kindlustusväärtusega seondub otseselt ka VÕS §-st 447 tulenev kindlustusandja vastutuse piirang. Kuivõrd kõnealune säte piirab kindlustusandja täitmiskohustust üksnes tegelikult tekkinud kahjule, võib antud sätte valguses õigustatult tekkida küsimus kokkuleppelise kindlustusväärtuse põhjendatusest. Siiski ei takista kindlustusandja vastutuse piirang kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni kasutamist

ning VÕS § 480 tuleb lugeda erisätteks VÕS § 477 suhtes. Seega on kokkuleppelise kindlustusväärtuse instituut rakendatav, hoolimata esmasest võlaõigusseadusest tulenevast normikonfliktist. Sellest tõusetub omakorda küsimuse kindlustusandja vastutuse piirangu sätte õiguslikust asjakohasusest ning mõttekusest ning ülevaatliku analüüsi pinnalt võib tugevalt kahelda VÕS § 477 vajalikkuses, kuid antud küsimusele ammendava vastuse andmine ei kuulu käesoleva magistritöö eesmärgi alla.

Kokkuleppelise kindlustusväärtuse õigustatuse küsimust käsitledes tuleb kindlasti tähelepanu alla seada ka ehitise kokkuleppeline kindlustusväärtus kui ehitise taastamise maksumus. Ilmselt on tegu kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni kõige probleemsema sättega. Probleemsus on tingitud eelkõige sellest, et ehitise taastamise korral amortisatsiooni ja vanusega arvestamise osas esineb erinevaid, vastakaid seisukohti. Kõige õiglasem ning õiguslikult selgem, samuti kokkuleppelise kindlustusväärtuse eesmärgiga kõige lähemalt kooskõlas tundub autori hinnangul olevat tõlgendus, mille kohaselt leppides erinevalt tavalisest ehitise kindlustusväärtusest kokku kindlustusväärtuses VÕS § 480 lg 4 järgi, tuleb tavapäraselt ehitist taastades arvestada ka ehitise vanuse ja amortisatsiooniga. Erandina võib aga ehitise kindlustusväärtuse kui ehitise taastamise maksumuse kokkulepe sisaldada ka tingimust, et vanust ja amortisatsiooni ei arvestata. Kuid lähtudes üldisemast õigusteoreetilisest lähenemisest, tuleb kahtluse alla seada ehitise kindlustusväärtuse kui ehitise taastamise maksumuse vastavus kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemusele. VÕS § 480 lg 4 alusel kindlustusväärtuse määramine ei vasta mitmele kokkuleppelise kindlustusväärtuse tunnuslikule kriteeriumile ning arvestades lisaks antud sätte rakendamise seotud tõlgenduslikke probleeme, ei pea autor VÕS § 480 lg 4 täielikult õigustatud regulatsiooniks.

Kokkuleppelise kindlustusväärtuse instituudil on üldiselt Eesti õiguskorras kindlasti oma koht ja oluline roll. Selline võimalus tagab kindlustuslepingu osapooltele suurema vabaduse kahjukindlustuslepingu sõlmimiseks ning kindlustusjuhtumijärgse kahjuhüvitamise aluste määratlemiseks. Seega on kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsioon suuremalt jaolt õigustatud. Siiski vajab kindlustusväärtuse kokkulepete rakendamine teatavat täpsustamist, milles on suur roll täita kohtupraktikal. Eelkõige tuleb võtta seisukoht kokkuleppelise ja tegeliku kindlustusväärtuse olulise erinevuse suuruse osas. See suurus ei tohiks olla liiga väike, et hakkaks pärssima kokkuleppelise kindlustusväärtuse olemust, mis muudaks kogu regulatsiooni eesmärgipärasust ja põhjendatust. Seega tuleks kohtutel antud küsimuses

hoolikalt kaaluda kokkuleppelise kindlustusväärtuse iseloomu ja eesmärgi ning sellest lähtuvalt määrata oluline erinevus, tehes seda mitte liiga piiravalt, kuid samas mitte liiga suurelt. Kokkuleppelise kindlustusväärtuse osas on siiski kaheldav ehitise kindlustusväärtuse kui selle taastamise maksumuse kokkuleppe asjakohasus. Antud reeglile sarnase võimaluse võib võlaõigusseaduse kahjukindlustuse osas, näiteks üldise kindlustusväärtuse paragrahvi all ette näha küll, kuid praegusel kujul kokkuleppelise kindlustusväärtuse regulatsiooni juures on tõlgenduslike ja rakenduslike probleemide tõttu tegu pigem asjakohatu sättega.

The Meaning of Agreed Value in Indemnity Insurance

Summary

The conclusion, implementation and use of non-life insurance contracts is more often than not related to the main terms and definitions of insurance law, like for example insurable interest, sum insured, insurance value, over and under insurance, multiple and co-insurance etc. All those terms define the contents and conditions of a specific insurance contract. Most of these basic concepts usually do not create any problems. However, there are some non-life insurance institutes that are frequently accompanied by misunderstandings, confusion and disputes. One of those highly controversial elements of non-life insurance contracts is agreed value. These controversies arise largely from the fact that agreed value is regulated quite extensively in Estonian Law of Obligations Act (LOA). This leads to different understandings and interpretations of the agreed value regulation by the insurer and the policyholder. Therefore, to assess, analyze and evaluate those problems and to offer possible solutions, the topic of this Masters' thesis is the meaning of agreed value in indemnity insurance.

Accordingly, the aim of this thesis is to give an answer to the question of whether the agreed value regulation in the Estonian legal system in its present form is justifiable, and whether the regulation is effective and fair. For more accurate and comprehensive evaluation of the research question, the author found answers to a series of sub-questions about the controversial agreed value from its different sides. Firstly, the author examined what exactly is defined as an agreed value, and what are the objectives and principles that provide the regulative nature of agreed value. Next the meaning, implementation and consequences of significant difference between actual insurance value and agreed value are analyzed. When assessing the justification of the agreed value, the provision which allows to set the agreed value as the restoration costs of an insured building is also analyzed, since many of the problems with the agreed value arise from that provision. Furthermore, since the parties' prior agreement about the insurance value requires an utmost mutual honesty and good faith, the according regulation in Estonian legal system to protect against fraud, willful confusion and misrepresentation, as well as the influences and potential consequences of such acts is also viewed. The author also attempts to answer the questions about the agreed value in cases loss of income insurance and about the restrictions of making a profit with the agreed value. And, finally, the balance of the protection of the insurers' and the policyholders' interests upon

implementing agreed value is analyzed and assessed, whether the law is tilted in favor of one party.

By finding answers to the above mentioned problems, the author tries to find out if the agreed value regulation in Estonian legal system is justified and if it is working effectively and fairly or does it need to be modified or changed in any way. To do so, Estonian internal insurance law regulation is compared to the European Union regulation and other Continental-Europe regulations as well as to the insurance law of the United Kingdom. Other Continental-Europe countries used as a comparison include Germany, Denmark and Belgium. However, most of the comparison and analyzing is done based on German insurance law since Germany's insurance regulation has been the example and role model for Estonia's regulation. Also, in 2008 new Insurance Contracts Act came into force in Germany which includes some important and fundamental differences compared to the old act, which was used as an example when drafting Estonia's regulation. Regarding to European Union regulation, there is no coherent and consistent regulation in the field of insurance law at the moment. However, a group of legal insurance experts have drafted the Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) which will be used as a basis and an original text in the near future to develop an uniformal European insurance law regulation. Hence, PEICL is used by the author as the European reference source regarding agreed value regulation.

In the analysis of Estonian national agreed value regulation, the author uses the corresponding regulations of other comparison states and respective provisions from PEICL. Some earlier versions of Estonian and German acts regarding insurance contracts are also used to get a more comprehensive overview of the agreed value regulation as well as to make some observations on the historical development of said provisions. The commentaries of the Law of Obligations Act in case of Estonia and Insurance Contract Act in case of Germany are used. The explanatory memorandum to the Law of Obligations Act is also used as a source. Relevant court cases are used as well, mainly from Estonian National Court but some lower court rulings are also applicable. However, since the United Kingdom's legal system is largely based on common law, no legal act can be used when talking about Great Britain's insurance law and agreed value regulation. Because of that, the author uses mainly court rulings and theoretical legal literature when analyzing United Kingdom's law.

Based upon the above mentioned research question, sub-problems as well as the comparison and analysis sources and methods used, the author is able to conclude several significant and

fundamental aspects about agreed value regulation that help to answer the questions about the justification of agreed value provisions in Estonian legal system. Firstly, the definition of agreed value does not differ much in different legal systems. The term's linguistic definition is very similar in every legal source used in this Masters' thesis and even in a significantly different legal system like in the United Kingdoms' law, where there is no general legal regulation in the field of insurance law, agreed value has been determined in legal practice almost exactly the same way as in all the other compared legal systems. Also, the objectives set forth for the agreed value regulation are almost identical in every analyzed national legal systems, as well as in PEICL. First and foremost, the idea behind the agreed value is to exclude any disputes between the insurer and the policyholder about the size and determination of the insurance value. Such a shared and similar purpose to the value agreement regulation is important in the context of this Masters' thesis since a single aim enables better regulation based comparisons to find the answer to the question about justification of Estonia's agreed value regulation.

The formal requirements for insurance contracts including value agreement provisions are also very similar in all the comparison states. There are no formal requirements for insurance contracts with value agreement clauses and parties are not obliged to even use the term „agreed value” in the contract. Agreed value does not necessarily need to be defined as a specific sum and it can be derivable from general principles of interpretation. However, many of the disputes and court cases regarding the agreed value arise from the fact that the parties of insurance contract do not have a common understanding whether the insurance value was agreed upon in the insurance contract or not. Therefore, the author of this thesis strongly believes that the term „agreed value“ should most definitely be used in insurance contracts with insurance value agreements and there should also be a reference to the section 480 of LOA to prevent any misunderstandings. It would be best if value agreements are provided in a separate provision of the insurance contract. The parties' intention should be very clear and unambiguous this way. Also, the parties of an insurance contract should, if possible, avoid using the above mentioned general interpretation principles when defining the agreed value. In this way the objective to avoid disputes and arguments between the insurance contract parties is guaranteed in the best possible way and hence the general purpose of the agreed value regulation is also guaranteed.

In addition to the formal requirements, the obligation to provide the insurer with important information and disclose essential facts about the insured object is also vital when agreeing upon the insurance value. Therefore, for the agreed value regulation to be justified there has to be sufficient legal protection for the insurer to protect them from malicious or negligent policyholders. This protection also needs to extend to the cases of fraud and misrepresentation. Upon analyzing the Law of Obligations Act, the author of this thesis is convinced that there is sufficient legal protection in named cases. The legal protection arises from LOA art 440 and 441 as well as from the Civil Code Law art 90. Those provisions guarantee proper protection for the insurer when using the agreed value institute which also makes the agreed value regulation justifiable in this aspect. It is also worth noting that while the legal protection in question is inherent to all analyzed legal systems, the Estonian corresponding enactment seems to be the most efficient and universal than for example the legal protection in the German law.

However, questions about the justification of the agreed value regulation arise when the agreed value differs significantly from the actual insurance value and therefore art 480 section 3 of the LOA will be implemented. The comparison states have conflicting views regarding the significant difference from the actual insurance value regulation and its consequences. In general there are two kinds of approaches on the significant difference rule. First, there is the approach inherent to the Continental-Europe's legal systems, for example Estonian and German systems. According to this view, the agreed value cannot differ too significantly from the actual insurance value. Small variations are allowed but in accordance with the indemnity principle, significant difference from the actual insurance value invalidates the value agreement and only the actual insurance value will be compensated in this case. On the other side there is the Great Britain' approach which sets broader boundaries to the private autonomy of parties and therefore also allows large differences between the agreed value and the actual insurance value. There are some limitations on how much the agreed value and actual insurance value can differ but it is very high and is applied in rather rare occasions with many necessary pre conditions that have to be met. PEICL approach regarding the difference between agreed value and actual insurance value is similar to the United Kingdoms' interpretation but still has some subtle differences. Mainly, PEICL does not look at the insurance indemnity as a pure monetary compensation but rather as a mean to place the insured person in the means of property into the same position they were before the insurance

event occurred even though, in strictly monetary terms, they are better off. This is why PEICL also tolerates rather large differences between the agreed value and the actual insurance value.

When analyzing those two above mentioned approaches it can be said that both of them have their advantages and disadvantages. The first one, the narrower approach inherent to the Estonian current legal regulation may, in the authors' opinion, start causing disputes between insurance contract parties regarding if in any given case there is significant difference between the agreed value and the actual insurance value and therefore hinder achieving the objective of the agreed value regulation. The wider approach may, however, damage the legal interests of the parties to the insurance contract and be therefore be unjust. This is why the author of this Masters' thesis concludes that some kind of limitation regarding the difference between the agreed value and the actual insurance value is necessary to justify the agreed value regulation. However, the current opinion in the theoretical legal literature in Estonia is that the difference between the agreed and actual insurance value must not be greater than ten percent. This, in the authors' opinion, may be too big of a limitation. Since there is no respective legal practice at the current time, it cannot be definitely said if court rulings would uphold this approach about the size of the said limit, but to fully ensure that the objective of the agreed value regulation would be achieved, the scope of the limit should be bigger. For example, the author cannot see a reason why the agreed value and the actual insurance value could not differ fifteen or even twenty percent. This way the objective of the agreed value would be guaranteed more effectively and the regulation of agreed value would be fully justified in Estonian legal system.

The other very important aspect that needs to be analyzed when talking about the justification of the agreed value regulation is the provision which allows to set the agreed value to be the same as the restoration costs of the insured building. This is probably the most problematic provision of the agreed value regulation in Estonian Law of Obligations Act. The problems arise primarily from the fact that there are different contradictory opinions on whether the insured buildings' age and amortization should be taken into consideration when applying this kind of value agreement. There are different opinions in theoretical legal literature and in court rulings, but the most fair, legally clear and in accordance with the objective of the agreed value regulation seems to be the interpretation that when agreeing upon a building insurance value according to the art 480 section 4 of LOA, then the buildings' age and amortization should, in general cases, be taken into consideration. However, parties may, as

an exception, opt to not take age and amortization into account. This has to be agreed upon in the insurance contract. If the parties use the value agreement set forth in art 480 section 4 of LOA and there is no other agreements regarding the age and amortization, those factors will be taken into consideration. This should be, in the authors' opinion, the general rule. However, from a more general and legal theoretical standpoint, the buildings' value agreements' overall accordance to the general value agreement regulation is doubtful. In the authors' opinion, setting the restoration costs of the insured building to be its agreed value is not a pure form of the value agreement, since this kind of agreement only provides a mean to calculate the insurance value after the insured event occurs and does not provide an actual sum as the agreed value. Because of that, the insurer or the policyholder cannot know how big the agreed value is before the insured event occurs, which they could do if they would have agreed upon the regular value agreement. Therefore, the author of this Masters' thesis believes that the buildings' value agreement, which is the restoration costs of the building according to the art 480 section 4 of LOA, should not be considered a typical, pure value agreement.

Based on the above described legal problems and the analysis and comparisons made, the author of this Masters' thesis is convinced that the agreed value institute has its significant role and function in Estonian insurance law. It provides the insurance contract parties with greater degree of freedom when concluding their contract and gives them the option to agree upon the insurance value before the insured event occurs, therefore reducing the chances of any disputes or legal arguments. This is why the agreed value regulation in general is justified in the Estonian legal system. However, to make it completely justifiable, the implementation of the agreed value needs some clarification. Firstly, scope of the limitation of the difference between agreed value and actual insurance value has to be defined. This limit cannot be too low since it would hinder the objective of the agreed value regulation and rather give counter results. It would probably be best if it is defined by court practice, but the courts need to carefully evaluate the range of the limit not setting it too low or too high. However, the justification of the provision allowing the agreed value of buildings to be set as the restoration costs of the building is highly doubtful. These kinds of agreements can most certainly be allowed, but they do not meet the essence of the agreed value. These kinds of agreements could be set forth in the general insurance value provisions, but in the authors' opinion, they do not qualify as a pure value agreement. Other than that the agreed value regulation in

Estonian legal system is justified and can be even more so with some clarifications by court practice.

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU

Kasutatud kirjandus

1. J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss (ed.). Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) München: Sellier, 2009.
2. H. Baumann, R. M. Beckmann, K. Johannsen. R. Johannsen. Bruck/Möller Grosskommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, 9 Auflage, 3 Band. Berlin: De Gruyter, 2009.
3. J. Birds. Modern Insurance Law. Delhi: Universal Law Publishing Co Ltd, 2003.
4. H.-J. Bunte. Lexikon des Rechts. Versicherungsrecht. Luchterhand, 1998.
5. M. Clarke. Policies and Perceptions of Insurance Law. An Introduction to Insurance Law. Oxford: Clarendon Press, 1997.
6. M. Clarke. Policies and Perceptions of Insurance Law in the Twenty-First Century. Oxford: Oxford University Press, 2004.
7. R. Colinvax. The Law of Insurance. 3rd edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1970.
8. M. Fontaine. Insurance Contract Law. Volume 1. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 1990.
9. E. R. Hardy Ivamy. Casebook on Insurance Law. 3rd edition. London: Butterworths, 1977.
10. E. R. Hardy Ivamy. General Principles of Insurance Law. 6th edition. London: Butterworths, 1993.
11. H. Heiss. Proportionality in the New German Insurance Contract Act 2008. Erasmus Law Review, January 2013, Volume 5, Issue 2. Internetis kättesaadav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2209758, 27.04.2014.
12. J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura, 2007.
13. P. Lyngso. Danish Insurance Law. Deventer, Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1992.
14. R. Merkin. Colinvax's Law of Insurance. 6th edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1990.

15. R. Merkin. Colinviaux's Law of Insurance. 7th edition. London: Sweet & Maxwell Limited, 1997.
16. M. Parkington. MacGillivray & Parkington on Insurance Law Relating to All Risks Other Than Marine. 6th edition. London: Sweet & Maxwell, 1975.
17. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. I, Üldosa (§§ 1-207): kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007.
18. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007.
19. Beck-Online, die Datenbank. Münchener Kommentar zum VVG. Internetis kättesaadav https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/default.aspx?vpath=bibdata/komm/MuekoVVG_1_Band1/VVG/cont/MuekoVVG.VVG.p76.htm, 27.04.2014.
20. Võlaõigusseaduse seletuskiri (116 SE I). Internetis kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emspain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=991610001, 27.04.2014.

Kasutatud normatiivmaterjal

21. Companies Act 2006. 01.10.2008 – Internetis kättesaadav: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>, 27.04.2014.
22. Consumer Insurance Act 2012. 06.04.2013 – Internetis kättesaadav: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/6/contents>, 27.04.2014.
23. Gesetz über den Versicherungsvertrag (VVG) 1908. 30.05.1908 – RGBI 1908 S. 263. Internetis kättesaadav: <https://www.umwelt-online.de/recht/allgemei/wirtschaft/vertrag/vvgz1908.htm>, 27.04.2014.
24. Gesetz über den Versicherungsvertrag (VVG). 23.11.2007 – BGBI. I S. 2631. Internetis kättesaadav: http://www.gesetze-im-internet.de/vvg_2008/index.html, 27.04.2014.
25. Karistusseadustik. 01.09.2002 – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 26.02.2014, 6.
26. Kindlustusseadus. 01.07.2002 – RT I 2002, 53, 336.

27. Lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsioon 80/934/ECC (Rooma konventsioon). Internetis kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:41980A0934&from=EN>, 27.04.2014.
28. Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Brüssel I määrus). Internetis kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001R0044&from=et>, 27.04.2014.
29. Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). Common Frame of Reference. Chapter III, Section IX, *Insurance Contract*. 01.08.2009. Internetis kättesaadav: <http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/restatement/sprachfassungen/peicl-en.pdf>, 27.04.2014.
30. Second Council Directive 88/357/EEC of 22 June 1988 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance and laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending Directive 73/239/EEC. Internetis kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31988L0357:EN:HTML>, 27.04.2014.
31. Third Council Directive 92/49/EEC of 18 June 1992 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life insurance and amending Directives 73/239/EEC and 88/357/EEC. Internetis kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0049:EN:HTML>, 27.04.2014.
32. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 01.07.2002 – RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 13.03.2014, 103.
33. Võlaõigusseadus. 26.09.2001 – RT I 2001, 81, 487 ... RT I 29.11.2013, 4.

Kasutatud kohtupraktika

34. Der Bundesgerichtshof. BGH 4.4.2001, BGHZ 147, 212 (216).

35. Court of Common Pleas. Barker v. Janson (1868) L.R. 3 C.P. 303. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1k96u7T>, 27.04.2014.
36. Court of Exchequer. Bruce v. Jones (1863) 1 H. & C. 769. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1kbG7hJ>, 27.04.2014.
37. Court of King's Bench. Lewis v. Rucker (1761) 2 Burr. 1167. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1mQJCPz>, 27.04.2014.
38. Court of King's Bench. Carter v. Boehm (1766), 3 Burr. 1905. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1mPTR4n>, 27.04.2014.
39. House of Lords. Irving v. Manning (1847) 287 9 E.R. 766. Internetis kättesaadav: <http://goo.gl/Io4GyF>, 27.04.2014.
40. House of Lords. Thames & Mersey Marine Insurance Co Ltd v Gunford Ship Co Ltd (1911) S.C. (H.L.) 84. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/S0Ewnn>, 27.04.2014.
41. House of Lords. Fender v. Mildmay (1938) A.C. 1. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1iqH5dc>, 27.04.2014.
42. King's Bench Division. Recher & Co. v North British and Mercantile Insurance Company (1915) 3 K.B. 277. Internetis kättesaadav: <http://goo.gl/MDWyKy>, 27.04.2014.
43. King's Bench Division. Stebbing v Liverpool and London and Globe Insurance Company, Limited (1917) 2 K.B. 433. Internetis kättesaadav: <http://goo.gl/X1e62o>, 27.04.2014.
44. King's Bench Division. Brunton v. Marshall (1922) 19 Ll.L.R. 689. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1k99r8u>, 27.04.2014.
45. King's Bench Division. Elcock v. Thomson (1949) 2 K.B. 755. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1jYt7uw>, 27.04.2014.
46. King's Bench Division. Williams v. Baltic (1924) 2 K.B. 282. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/RYzXd2>, 27.04.2014.
47. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18.01.2006 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-155-05 – RT III 2006, 5, 44.
48. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20.11.2007 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-104-07.
49. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 14.01.2009 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-113-08.
50. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 07.11.2012 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-133-12.
51. Supreme Court of Judicature. Court of Appeal. Joel v. Law Union and Crown Insurance Co. (1908), 2 K.B. 863. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1lZjDI7>, 27.04.2014.

52. Supreme Court of Judicature. Court of Appeal. City Tailors v. Evans (1921) 91. L.J. K.B. 379. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/PI5HBf>, 27.04.2014.
53. Supreme Court of Judicature. Court of Appeal. Maurice v. Goldsbrough Mort (1939) A.C. 452. Internetis kättesaadav: <http://bit.ly/1fkkrCW>, 27.04.2014.
54. Tallinna Ringkonnakohtu 05.02.2008 otsus tsiviilasjas nr 2-05-16348.
55. Tallinna Ringkonnakohtu 10.04.2013 otsus tsiviilasjas nr 2-08-87319.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Markus Voldemar Jakobsoo (sünnikuupäev: 24.03.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Kokkuleppelise kindlustusväärtuse tähendus kahjukindlustuses“, mille juhendaja on Janno Lahe,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 05.05.2014